

הישיבה המאה-ושמונים-וחמש של הכנסת החמישית

יום שלישי, ל' חשוון תשכ"ג (27 נובמבר 1962)
ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מוועדת הכספים; 2) חוק לתיקון סקודת בתי-חרושת, תשכ"ג—1962, שחזר מוועדת העבודה.
כן הונחו, לדין מוקדם, 1) חוק לתיקון תקנות ההגנה (שעת חירום), תשכ"ג—1962 — הצעת חבר-הכנסת י. ח'מים; 2) חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 8), תשכ"ג—1962 — הצעת חבר-הכנסת י. שערי; 3) חוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה) (תיקון) תשכ"ג—1962 — הצעת חבר-הכנסת י. ה. קלינגהופר.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. בראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי אתמול הונחו על שולחן הכנסת, לקריאה שניה ושלישית, 1) חוק התקציב לשנת 1962/63 (תיקון), תשכ"ג—1962, שחזר

ב. הצהרת אמונים של חבר-הכנסת א. ש. שאקי

וזה נוסח ההצהרה: „אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת“.

אברהם שלום שאקי:
מתחייב אני.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:

אני מברך את חבר הכנסת החדש, ידידי וחברי אברהם שלום שאקי, ומאחל לו, שכמורה וכתלמיד חכם מובהק יתרום ממיטב יכולתו לעבודת בית-הנבחרים של מדינת ישראל, לעי צוב דמות המדינה ולליכוד כל שבטי העולים לעם אחד.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:

חברי הכנסת. בהתאם לסעיף 43 לחוק יסוד: הכנסת, הנני להודיע כי למשרה שנתפנתה עם פטירתו של חבר הכנסת מרדכי נורוק ז"ל, מרשימת חזית דתית לאומית, המורחית-הפועל המזרחי, יבוא במקומו מר אברהם שלום שאקי.

אני מזמין את מר אברהם שלום שאקי לעלות על הבמה. אקרא לפניך את נוסח ההצהרה ואתה תשיב: „מתחייב אני“.

ג. שאילתות ותשובות

1) גם „אל על“ מבצעת מדי פעם טיסות כאלה.

2) טיסות אלה אפשר לראותן כטיסות הקשורות בבטיחות הכלי וצוותו, אחרי שבוע ויותר של תפעול ולקראת תפעולו בשבוע שאחריו.

3) פעולות אלה מתבצעות באותה צורה בדיוק זה למעלה משמונה שנים, ואינני רואה זכות לי לשנות את הדבר.

2. פסילת טטרפודים בנמל אשדוד

חבר-הכנסת י. ספיר שאל את שר התחבורה ביום כ"ג בחשוון תשכ"ג (20 בנובמבר 1962):

בימים אלה פורסמה בעתונות הידיעה כי כבוד השר אישר, כראויים לשימוש בנמל אשדוד, טטרפודים מבטון שנוצרו עלידי הקבלן במקום ואשר חברת פרודיק ר. הריס, היועצת הטכנית בנמל, סירבה לאשרם.

א) האם ידיעה זאת נכונה?

ב) האם אין בשימוש בטטרפודים אלה משום שימוש בתמרים לקויים המסכנים את בטיחות שוברי הגלים?

ג) האם ניתן אישור חברת „ספונה“, בעלת הפאטנט לייצור הטטרפודים האלה, לטיבם של היחידות שלא אושרו עלידי חברת פרודיק ר. הריס?

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:

אבקש את שר התחבורה להשיב על שאילתות.

1. טיסות מטוסי „אל על“ בשבת בשמי הארץ

חבר-הכנסת מ. פרוש שאל את שר התחבורה ביום ט' בחשוון תשכ"ג (6 בנובמבר 1962):

נמסר לי שזו השבת השלישית שמטוסי „אל על“ הגים בשעות הצהריים בשמי תל-אביב ומחללים את השבת בפומבי. רצוני איפוא לשאול את כבוד השר:

1) האם נכונה הידיעה?

2) למה הרשו זאת?

3) מה חושב כבוד השר לעשות ואילו אמצעים ינקוט כדי למנוע הישנות הדבר להבא?

שר-התחבורה י. ברייהודה:

אינני בטוח אם האנשים שמסרו לחבר-הכנסת פרוש על טיסות בשבת מאומנים עד כדי יכולת להבחין במטוס בשמיים, אם הוא מטוס צבאי או אזרחי, ולאיוו חברה, ישראלית או זרה, הוא שייך.

3. חגורות בטיחות לנוסעים במכוניות
 חברה־הכנסת ב. כהן שאל את שר התחבורה ביום כ"ג
 בחשוון תשכ"ג (20 בנובמבר 1962):

בכמה ארצות אירופה המערבית חוייבו כל בעלי מכונית להתקיין במושביו הקדמיים עלייד הנהג חגורת בטיחות, בשים לב שהיושב במקום זה הוא בסכנה מיוחדת בעת תאונות דרכים. חגורה זו עשויה לתת לו חסות מסויימת במקרה של התנגשות.

לפי דעת המוסדות הממשלתיים והמקומיים בארצות חוץ, הוכיחה חגורת הבטיחות את עצמה והביאה במקרים רבים להצלת הנוסע או להחלשת חומרת הפגיעה בו.

אי לכך אבקש מכבוד השר להשיבני:

האם כבר שקל משרד התחבורה את האפשרות להנהיג את חגורת הבטיחות גם בישראל, אם בדרכי המלצה והסברה ואם, לאחר תקופת נסיון, עליידי הסדר חוקי בנדון?

שר־התחבורה י. בריהודה:

משרדי ביקש להמציא לנו מספר דוגמות של חגורות בטיחות לנוסעים במכוניות. חגורות אלה תיבדקנה עליידי מומחים, שיקבעו את מידת היעילות והמתיר של חגורות הבטיחות.

רק לאחר מכן נחליט אם יש להסתפק בהמלצה לנוסעים או לחייבם עליידי צו.

נדמה לי שנתחיל בהמלצה בלבד, כפי שאנו נוהגים בקשר עם הקסדות לרוכבי האופנועים.

ד. חוק למניעת האונת סתר, תשכ"ג — (1962*)

(קריאה ראשונה)

או לפרסמו, או לעשות בו כל שימוש אחר. החוק בא איפוא להבטיח כל אורח ואורח מפני מעשה כזה, ומיום קבלת החוק בכנסת ואילך תהווה האונת לשיחות הזולת, באמצעות מכ"ש שיר, וללא רשות של בני השיחה או של החוק — בגדר מעשה עבירה. הגנה זו על האורח אינה מובטחת לו בחוק הקיים, ובכך נעוצה חשיבותה של הצעת החוק.

המטרה השניה של החוק היא להגן על הציבור, על המדינה, עליידי שהחוק יתיר לאנשי שירותי הבטחון לעקוב אחרי מבצעייהם של מעשי ריגול נגד המדינה, בעזרת אחת הדרכים המעטות העומדות לרשותם, כדי לבצע את תפקידם בהצלחה.

המטרה השלישית של החוק היא — לאפשר למטרת ישראל, האחראית למינעתם של פשעים ודליליים כדי להביא את העבריינים לדין, להצליח במילוי תפקידה, לטובת הציבור והמדינה. קיים ספק אם היתה המשטרה מצליחה לעשות כן בלי עזרתו של חוק זה, על כל פנים במקרים מסויימים.

המטרה הרביעית היא — להכניס את האונת, המותרת בהתאם לחוק, לחון מסגרת מוגבלת ומוגדרת באופן מפורט בחוק; וזאת כדי להבטיח שלא יהיה שימוש לרעה ברשות האונת שהחוק מאפשר לאנשי שירותי הבטחון ולמשטרה. חשוב הדבר שהציבור ידע, כי קיים חוק כזה. עליידי כך מובטחני כי ההרגשה בציבור תהיה שלא יהיה כל ניצול לרעה של רשות האונת לצרכי בטחון המדינה ולצרכי מניעתן של עבירות ודליליים, ושלא תהיה האונת לשיחות הזולת

(ד) האם אישור מעין זה של צד מעונין מספיק ועדיף על הסקיות שהביעו היועצים הטכניים שהם בלתי־חלויים? (ה) מה הם הסידורים שנקטו עליידי משרד התחבורה ורשות הנמלים להבטחת ייצור תקין להבא של טטרפורים ומוצרים אחרים אשר יישמשו בבניית גמל אשרוד?

שר־התחבורה י. בריהודה:

(א) נכון שבא־כוח חברת פרדריק הריס הציע לפסול חלק קטן של הטטרפורים.

(ב) השאלה לא היתה קשורה כלל בשימוש בחומרים לקויים כל־שהם.

(ג) היות והשימוש בטטרפורים לפי הפאטנט של חברת "ספונה" צריך להיעשות לפי הספציפיקציות שנעשו עליידי החברה, קיבלתי את הצעת מנכ"ל רשות הנמלים להזמין חוות־דעת מקצועית קובעת.

(ד) חברת "ספונה" בעלת הפאטנט היא צד מעונין, אולם במובן ההפוך לזה שבו השתמש השואל. היא מעונינת בשם הטוב של הפאטנט וגם מהבחינה החומרית. "ספונה" לא התחייבה בשום דבר כלפי הקבלן, ואם היתה מעונינת, הרי לצד ההתמרה בלבד. הנחתי ואני מניח גם עתה שבכל מה שקשור בטטרפורים, חברת "ספונה" היא מומחית גדולה יותר מכל מומחה בארץ או מחוצה לה, ומותר לראות את חוות־דעתה כבעלת משקל קובע.

(ה) לא היה צורך בשום צעדים נוספים מצד משרדי ורשות הנמלים להבטחת אספקת טטרפורים בטיב תקין. חלק קטן מן הטטרפורים שנמצא מתחת לתקן הנדרש עליידי חברת "ספונה" נפסל וייפסל גם להבא, אם ייווצר מתחת לתקן הנ"ל.

היו"ר י. ישעיהו־שרעבי:

הכנסת תעבור לסעיף ג' של סדר־היום: חוק למניעת האונת סתר, תשכ"ג—1962, קריאה ראשונה. רשות־הדיבור לשר המשפטים.

שר־המשפטים ד. יוסף:

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. להצעת חוק זו ארבע מטרות, וכולן חשובות וצריכו ובאות להגן עליי, אם כי כל אחת מהן עושה זאת באופן אחר. כל הרוצה ליצור את הרושם שיש לחשוד כביכול במטרותיו של חוק זה, אינו אלא טועה ומטעה אחרים.

המטרה הראשונה של החוק ברורה מעצם שמו — "חוק למניעת האונת סתר". כפי שנאמר בדברי ההסבר להצעת החוק, נועד החוק להגן על צנעת הפרט בשטח השיחה, דהיינו לשמור שיחה אשר אדם משוחח עם חברו תישאר במסגרת פרטית, הסגורה, של המגע בין המשווחחים, ולא תהיה נתונה לכך שאיש מן החוץ יאזין לה ויוכל להשתמש במה ששמע, אם כנגד בעלי השיחה ואם לכל מטרה אחרת.

השיחה בעל־פה בין אדם לחברו היא מן הדברים שבהם צנעת הפרט ראויה להגנה חוקית. מי שמדבר עם חברו בעל־פה, בין במישורין כשבעלי השיחה נמצאים יחד במקום אחד, ובין באמצעות הטלפון, צריך שיהיה בטוח שיוכל להתבטא באופן חפשי ושדבריו לא יגיעו לאדם מן החוץ, שמא יוכל אותו אדם מן החוץ לנצל לרעה מה ששמע, להסתמך עליי,

ולשופט החוקר (Juge D'Instruction) להתערב בדרכי התקשורת.

בשוודיה מותר להתערב בדרכי תקשורת לגבי עבירות שעונש המינימום שבצדן הוא שתי שנות מאסר.

בשווייצריה מותר לרשות המשטרתית המוסמכת להתערב בדרכי תקשורת באופן אשר נקבע בחוק שלהם.

באיטליה יש סעיף בחוקה המבטיח את סודיות דרכי התקשורת, אולם ההתערבות בדרכי תקשורת מותרת לרשות שיפוטית וכן היא מותרת לאנשי המחלקה לחקירות פליליות של המשטרה (Judicial Police) שיש להם כוח בלתי-מוגבל להתערב בדרכי תקשורת.

והוה הדין גם בארצות אחרות מערב-אירופיות.

מעניין לציין שבאנגליה הקימו ועדה של יועצים למלכה (Privy Councillors), אשר הדין-וחשבון שלהם הוגש לראש הממשלה בחודש אוקטובר 1957. חברי הוועדה היו משפטנים בעלי שם, והם קבעו בין היתר: „כל חברה חברותית חייבת להיות בעלת כוח להגן על עצמה מפני עבריינים, וחייבים להיות לה הכוחות לעצור, לערוך חיפושים ולכלוא את מפירי החוק, ואם ישתמשו בכוחות כהלכה ובתבונה, ניתן לחשוב שכוחות אלו כשלעצמם יהיו כלי-עזר לשמירת החירויות האמיתיות של הפרט. לגבי התחום הגדול הראשון שבו השתמשו ומשתמשים בסמכות זו — שדה הבטחון הלאומי — אין אנו מהססים כלל ועיקר להמליץ שמסכויות ההתערבות יוספו לעמוד בכפוף לתנאים ולערוכות שפירטנו. שירות הבטחון הוא חלק ממערכת ההגנה של הארץ, וראש משימתו היא הגנת הממלכה, והגנה זו בהכרח שכרוכה בה הגנה מפני ריגול, מפני חבלה — אכן מפני כל מעשה המאיים על בטחון המדינה.“

והם ממשיכים: „הרי בבטחון המדינה רואים האזרחים ערובה להנאתם מחירותם, ואיולת תהיה זו לשים מעצורים ומכשולים על דרכו של שירות הבטחון על-ידי שנשולו ממנו סמכויות חשובות. אנו משוכנעים לחלוטין שבעיות הבטחון הלאומי הן כאלו, שאין לשלול שום נשק סביר מידיהם של אלה שחובתם היא לפקוח עין על כל פעולות החותרות תחת בטחונם של האזרחים הבריטיים. כן אנו משוכנעים, מן הראיות שלפנינו, ששיטות ההתערבות שנקטו עד כה, הכרחיות הן, והביאו לתוצאות חשובות שאי-אפשר היה להשיגן בשום דרך אחרת. אנו דנים עתה בסמכות המבוצעת על-ידי מזכיר הממלכה במקרים של עבריינות חמורה — הוא שדה הפעולה הגדול השני. גילוייה ודיכוייה של עבריינות הוא חיוני לממשל הטוב של כל חברה, ואין אנו סבורים שקיימת סתירה של ממש בין זכויות האזרח היחיד ובין ביצוע סמכות ההתערבות על-ידי מזכיר הממלכה בנסיבות המוגבלות שפירטנו אותן. הוצאת כתבי-הרשאה על-ידי מזכיר הממלכה בנסיבות אלו המוגדרות יפה, נעשית מתוך כוונה מוצהרת לגלות ולמנוע עבריינות, ולהבטיח בכך אותם תנאים שיאפשרו את חירותו הבלתי-מופרעת של היחיד ויעשו אותה לחירות של ממש ולא בשם בלבד. אין אנו סבורים כי יהא זה נכון, זהיר, או דרוש, ליטול מן המשטרה כל כלי-נשק שהוא, או להחליש כל סמכות הנתונה עתה בידיה במלחמתה נגד עבריינות מאורגנת ממין זה. אין להפריע למשטרה במאמציה למנוע או לגלות עבריינות בעוד שהעבריין חפשי להשתמש בכל שיטה מודרנית להשגת מטרתו.“ עד כאן דברי הוועדה בבריטניה.

השטח החשוב ביותר, בו עלול להתערר הצורך בהאזנה, הוא שטח השמירה על בטחון המדינה. דבר ידוע הוא בכל העולם שיש לשמור על המדינה מפני ריגול וחתימה, וכי יש

באופן סתמי או למטרות אחרות כל-שהן. הצעת החוק באה להבטיח לציבור את ההגנה הזאת.

אין כל צורך להרחיב את הדיבור על מטרת החוק, שנועדה למנוע האזנה לשיחת הזולת בלי רשותו ובאופן בלתי-חוקי; ואף אין צורך לעשות כן לגבי המטרה להגביל ולהסדיר את ההאזנה-ברשות לפי החוק.

רצוני להעיר כמה הערות על ההכרח לאפשר האזנה בהתאם לחוק, לאנשי שירותי הבטחון והמשטרה.

טעות היא לחשוב, כי סמכות זאת היא בלתי-רגילה במדינת המתוקנת בעולם. נהפוך הוא הדבר. זכות זאת ניתנת לעובדי מדינה בתחומי הבטחון והמשטרה, ולמעשה קיימת מזה שנים רבות בכל המדינות הנאורות והמתקדמות, בלי לדבר על המדינות האחרות.

דברי בכנסת בעת הדיון על הצעת חוק פרטית בשאלה זו, אשר הוגשה על-ידי חברי-הכנסת צירמרן, אמרתי בין השאר, כי באנגליה מותרת ההתערבות בתקשורת והיא מבוצעת בהסמכת הפרלמנט זה קרוב למאתים שנה בשטח הדואר, ומאו קיום טלגרף וטלפון, גם בשטחים אלה.

בארצות-הברית הדבר מותר כמעט בכל המדינות של ארצות-הברית, לפי חוקי המדינות (בלעז — State-Law). כל היועצים המשפטיים בממשלת ארצות-הברית, משתי המטות, למשך כשלושים השנים האחרונות, חייבו חוק כזה וראו אותו כחיוני. בשנת 1931 קבע היועץ המשפטי לממשלה, ויליאם ד. מיצ'ל, שהממשלה מופלית לרעה באפשרויותיה להתמודד עם הנשק המדעי החדש המשמש בידי גאנגסטרים, ועל אחת כמה וכמה עם מרגלים. בשנת 1941 אמר היועץ המשפטי לממשלת ארצות-הברית ג'קסון: „הנסיון הראה כי ההאזנה לקשרי טלפון חיונית היא לחקירת ארגוני מרגלים זרים, והיא הכרחית באותה המידה לצורך גילוי פשעים כגון חטיפה וסחיטה. יש להתיר לפקידים ביצוע החוק הפדרלי ליים, במידה מוגבלת, את ההתערבות בדרכי תקשורת, למען ההגנה הלאומית והבטחון הפנימי.“ בשנת 1949 אמר היועץ המשפטי לממשלת ארצות-הברית קלארק: „משונה הדבר, שהחוק הקיים מגן על אזרחינו ומכביד על מאגינינו... ואולם, אם הראיות מוכיחות את אשמתם — בין על-פי מעשיהם הגלויים ובין מפי שותפיהם, או מתוך ראיות שהושגו בתה-ערבות בדרכי תקשורת על-ידי פקידים פדרליים בדרך שהורח-שנה, הרי יש לשים אותם מפירי חוק במקום בו לא יוסיפו עוד להתעלל בחירותה ובחופשה של אזמה זו. עצם העובדה שנודקו בחכמה לטלפון ולטלגרף כדי לבצע את פעולתם הבודגנית אינה צריכה לשמש עוד תריס בפני הענישתם. יש לבטל עתה את דין הראיות שהגן עליהם משך כל אותן השנים. ודאי אומה זו לא תצטרך לחכות עד כי תיכחד, בטרם תלמד מי הם הבודגים בה ותביאם לדין.“ השופט ג'קסון מבית-המשפט העליון בארצות-הברית אמר: „ריח הגנאי וה-טומאה, אשר ליווה את השימוש הבלתי-כשר בהאזנה לצרכי רווח פרטי, תרם במידה מרובה לחוסר האמון ולרגשי הסלידה, שיש עתה לרבים לשימושה החוקי בידי פקידים פדרליים, לטובת הכלל. העובדה שהיה שימוש לרעה בהאזנה, בידי אנשים פרטיים ובידי כמה פקידים ביצוע מקומיים, אין בה משום יסוד להנחה שלשכת החקירות הפדרלית תשתמש בה לרעה.“

בדינה החוק מתיר התערבות בדרכי תקשורת, בעניני בטחון המדינה ולגבי עבירות חמורות.

בצרפת, סדרי הדין הפלילי מקנים למחלקת החקירות הפליליות של המשטרה (Police Judiciaire), לפרקליט המדינה

רק המטרות המיוחדות שציינתי יכולות לשמש עילה למתן היתר; רק לתקופה מוגבלת מאד יכול היתר להינתן; רק לגבי איש מסוים או מכשיר סלפון מסוים אפשר לתת היתר. ומה שאולי חשוב מכל הגבלות האחרות, רק בדרך והגובה ביותר של שיקול ואחריות נתונה הסמכות לתת היתר: לגבי בטחון המדינה, אין אדם אשר יכול לתת היתר, אלא חבר ממשלה עצמו, והיינו השר הממונה על רשות בטחון, שהוא כיום ראש הממשלה או שר הבטחון; אפילו היתר זמני, למשך לא יותר מ-48 שעות, לא יוכל לתת אלא אחד משלושת ראשי השרותים הבטחוניים של המדינה.

ואשר להיתר למטרות של גילוי פושעים או מניעת פשעים — רק ראשי השפיטה מוסמכים לתת, הנשיא או שופט אחר של בית-המשפט העליון או נשיא או נשיא תורן של בית-משפט מחוזי.

ועדיין לא די בכך: גם האנשים הרשאים לפנות אל בעלי הסמכות לתת היתרים, גם הם מוגדרים מראש בחוק עצמו וגם הם נמנים על ראשי השרותים. הפניה לראש הממשלה או לשר הבטחון תהיה אך ורק מצד אחד מראשי שירותי הבטחון, הפניה לשופטים שהזכרתי — מצד המפקח הכללי למשטרה בלבד. אין ספק שגם בזה ישנו סייג חשוב נוסף, תריס בפני מתן היתרים בלי הצדקה מלאה.

עלי לציין שעל-ידי הגבלות חמורות אלה מבטיח החוק את חופש השיחה הפרטית במדינה קפדנית הרבה יותר משהוא מבטיח את חופש הפרט ממאסר. סמכות המאסר למשך 48 שעות של אדם החשוד על עבירה, ואפילו על עבירה קלה, נתונה בידי כל שוטרי; הסמכות להוציא נגדו פקודת מאסר ל-14 יום מסורה לידי כל שופט שלום, ולא קיימת כל הגבלה לגבי בעלי התפקידים הרשאים לבקש הוצאת צו מעצר.

אשוב להאונת סתר שלא הותרה לפי הוראות החוק זמוצעי. האונה זו אסורה איסור פלילי על-פי הוראות סעיף 6 של ההצעה, אשר זו לשונו: "המאזין האונת סתר שלא על-פי היתר לפי חוק זה או המשתמש בידיעה או מוסר לאחר ידיעה בידיעה שהושגה על-ידי האונת סתר שלא הותרה לפי חוק זה, דינו — מאסר שלוש שנים. המשתמש ללא סמכות כדיון בידיעה שהושגה על-ידי האונת סתר שהותרה לפי חוק זה, או מוסר ידיעה כזאת לאדם שאינו מוסמך לקבלה בידיעה שהידיעה הושגה על-ידי האונת סתר, דינו — מאסר שנה". המדובר כאן הוא על אנשים המשמשים את שירותי הבטחון, שהם העובדים היושבים ליד מכשיר ומאזינים בשם שירותי הבטחון. אם הם מוסרים למישהו, פרט לממונה עליהם או למי שהורשה להם למסור, זו עבירה פלילית שחל עליה עונש מאסר עד לשנה אחת.

נמצא שהאיסור הפלילי הוטל לא רק על ההאונה עצמה, אלא גם על השימוש — ואני מדגיש: על כל שימוש — בידיעה שהושגה על-ידי האונה אסורה. ולא רק האונה אסורה והשימוש בתוצאותיה מהווים עבירה פלילית: גם הידיעות שהושגו על-ידי האונה שהותרה מוגנות על-ידי החוק הפלילי. המשטרה בידיעה שהושגה בהאונה שהותרה ללא סמכות חוקית או מוסר אותה לאדם שאינו מוסמך לקבלה — גם הוא צפוי לעונש.

שקלנו גם ים לתת בחוק זה גם תרופה אורחית, זאת אומרת תרופה בנויקין, לאדם הנפגע, והיינו לאדם שלשי-חתו האוינו האונת סתר ללא היתר חוקי. ייתכן שראוי אדם כזה לתביעת פיצויים בשל הפגיעה בצנעת שיחתו ובזכות השיחתו תהיה חפשיה מהאונת הזולת; ייתכן שאדם כזה ראוי לתביעת מניעה, כלומר לצד האוסר על הזולת מלהאזין, ישנן ארצות המכירות בתביעה כזאת, וישנן ארצות שאינן מכירות בתביעה כזאת בשל הפרת זכויות מסוג זה.

בכל מדינה סוכנים המחפשים ומבקשים תמיד להגיע אל סודות המדינה ואף להחזיר את אנשיהם אל מנגנונה, ואין לך מדינה שאינה חייבת לעמוד על המשמר בעניינים אלה, ואין לך ממשלה שאינה חייבת להיות מעודכנת בנדרון זה.

הדברים אמורים בירת שאת לגבי מדינת ישראל, שזמאן הקמתה היא מוקפת אויבים המתנכלים לך שעה שעה, מדינה אשר אין לה גבולות טבעיים מחוסנים, ואשר ההסתגלות אליה וממנה אינה קשה. הדברים ידועים לכנסת יפה מדיונים רבים אחרים, שהתקיימו מאז קום המדינה, ואין צורך להרבות בדברים.

נדיינו נוסח את החוק אשר אני מציע לפניכם בצורה שתבטיח אפשרות מעשית של ביצוע, ותבאי לידי איזון סביר את השיקולים השונים שיש להביא בחשבון בנושא עדין ומסובך זה. רצוני לעמוד בקצרה על אחרים מפרטים אלה.

החוק מגן, כפי שכבר רמזתי, על צנעת השיחה, בין שבעלי השיחה נמצאים יחד במקום אחד וכל אחד שומע את קול חבריו במישרין, ובין שהם נמצאים רחוקים זה מזה וקולו של האחד מגיע אל השני דרך הטלפון. אין נפקא מינה אם השיחה מתנהלת ברשות היחיד, במקום סגור, פרטי, או שהיא מתנהלת ברשות הכלל, במקום פתוח, ציבורי. כל מקום שהוא וכל טלפון שהוא כלולים במסגרת הגנת החוק, לרבות שיחה בבית-הסוהר ושיחה במכשיר טלפון ציבורי.

לעומת זאת אסור, לפי החוק המוצע, לא כל מעשה של האונה, אלא רק "האונה באמצעות מכשיר, לרבות הקלטה". לא ראינו טעם כלשהו לאסור בחוק זה באופן גורף שאדם יקשיב לשיחת זולתו. מי ששוחח עם חברו במקום או בתנאים שגם אחרים עשויים להקשיב לשיחתם, כגון באוטובוס או בבית-קפה או בטלפון המתקן במקום פתוח, יודע שקולו יכול להגיע גם לאזני הזולת ויכול על נקלה למנוע זאת, אם על-ידי הנמכת הקול כדי שגיגע רק לבן-שיחתו ואם על-ידי הפסקת השיחה עד שהשלישי ייצא משרה השמיעה. במצבים אלה יכול וחיובי כל אחד לשמור על ענינו בעצמו, והחוק אינו חייב להגן עליו. רק כשאדם מן החוק נזקק למכשיר — ואני מדגיש שהאיסור המוצע חל על כל מכשיר, בין אלקטרוני, מיכני או אחר — או שהוא משתמש באמצעי הקלטה — רק אז יש מקום ויש צורך בהתערבות המחוקק. האונה באמצעות מכשיר היא דבר שהאדם המשוחר אינו חייב להביא בחשבון, ואינו חייב מצדו להתגונן מפניו; מפני האונה כזאת הוא ראוי להגנת החוק.

ועוד סייג שיש להדגיש: אין האונה אסורה, אלא האונה לשיחת הזולת. כשהמאזין עצמו הוא מבעלי השיחה, אין כל מניעה שישתמש במכשיר כדי לקלוט את הדברים שהוא או בן שיחו אומרים תוך כדי השיחה המשותפת. וכבר ישנם פסקי-דין, גם בסיקה המקומית, המבהירים שכל הבעיות של האונת סתר אין מתעוררות, אלא כשהמאזין הוא אדם מן החוק, שלא מבעלי השיחה עצמם.

במסגרת ההאונה האסורה לפי החוק, היא אסורה כל עוד לא הסכימו לה בעלי השיחה. גם נקודה זו ראוי להדגשה. הסכמת אחד מבעלי השיחה אינה מספיקה כדי להסיר מן ההאונה את אי-חוקיותה. ההאונה נשארת אסורה כל עוד לא הסכימו לה כל בעלי השיחה. נדמה לי שאין צורך להדגיש את חשיבותו של פרט זה.

אשר למקרים והתנאים שבהם אפשר להיתר האונת סתר למטרות של שמירה על בטחון המדינה ולמטרות של מניעת פשעים וגילוי פושעים — סעיפי החוק מנוחים לפניכם ואין לי להוסיף עליהם. הסעיפים האלה הם מפורטים ומפורשים כדי לצמצם ככל האפשר את החריגים מן האיסור הכללי.

מנחם בגין (תנועת החירות):

אני חוזר על שאלתי התמה: מה זה מוסד מרכזי למר-דיעין ולבטחון? ואינני שואל מבחינה מעשית. ישנם חברי כנסת היודעים את התשובה לשאלה זו.

ברוך אוניה (מפא"י):
אתה ביניהם.

מנחם בגין (תנועת החירות):

לא אמרתי זאת. עכשיו אנו מטפלים בהאזנה, לא באור ניה. אבל אני מציג את השאלה מבחינה משפטית: היכן החוק המכיר במוסד המרכזי למודיעין ולבטחון? באיזה חוק הוכר מוסד זה, הוזכר והוסדר? הוא הדין לגבי שירות הבטחון הכללי. בא החוק המוצע — שמשפטן מלומד הגיש אותו לכנסת — ואומר לנו בהגדרות החייבות להיות מדויקות לחלוטין: x פירושו y. נעלם שווה נעלם. מה זו רשות בטחון? המוסד המרכזי למודיעין ולבטחון. מה עוד רשות בטחון? — שירות הבטחון הכללי.

אילו היה שר המשפטים מתייחס בכבוד להצעה, שהניח אותה על השולחן, היה תובע מן הממשלה, שבשמה דיבר, כי לא תוגש הצעה זו כל עוד לא תקבל הכנסת את חוק רשויות הבטחון, ובו הסדר משפטי ברור ומפורט על "ממל"ל" — המוסד המרכזי למודיעין ולבטחון ועל "שב"ך" שירות בטחון כללי, על סמכויותיהם, זכויותיהם, חובותיהם, מגבלותיהם, תפקידיהם, והממונה עליהם מטעם הממשלה והאחראי משום כך בפני הכנסת. אילו היה חוק כזה מתקבל, אפשר היה בחוק התרת האונת סחר וסיוגה לכתוב: רשות בטחון — מוסד מרכזי למודיעין ולבטחון, שירות בטחון כללי, במשמעות החוק ההוא. אבל אני רוצה להסב את תשומת-לב היושב-ראש לעובדה המוררה, הבלתי-יודעת בשום מדינה מתקנת, שקיימים אצלנו שירותי בטחון חשאיים ונסתרים, ואין עד היום חוק, ולא הובא חוק להסדרת פעולתם.

מבחינה מדינית זהו חוסר בגרות ממלכתית, זהו פרו-ביניציוליות, הצריך העלות סומק של בושא בלחיו של כל אזרח בעל הכרה וביחוד של מי שלמד משפטים. האם אנו עדיין "ישוב" שיש לו שירותי מודיעין שונים? הרי מדינה לנו; זה ארבע-עשרה שנה שהיא קיימת, פועלים בה שירותי בטחון, ואין חוק שיסדיר את פעולתם. איך אתם רוצים להגביל את המוסדות האלה לתוך חוקי ישראל? עלי-די און שלישיית? עלי-די חוט המחובר לטלפון? עלי-די אפרכסת של מאזין בסתר? עלי-די סרט הקלטה סטימי? עלי-די מיקרופון נעלם? אין זה לכבודו של בית-המחוקקים.

אני קורא איפוא לשר המשפטים, דווקא משום שהוא משפטן מלומד, שיויע בתשובתו, כי גם לפי דעתו אין הכי נסת יכולה, אף לא צריכה, לקבל חוק זה כל עוד לא יקדים לו חוק רשויות בטחון, ולא דווקא מי הם מוסדות אלה מבחינה משפטית, מה תפקידיהם, פעולותיהם ומישהו הממונה עליהם. רק לאחר שיוגש ויתקבל חוק זה, אפשר יהיה לדבר, בין השאר, על האונת סחר מטעם אותם שירותי בטחון חשאיים.

הנעלם הבא הוא השר-ההגדרה: "השר הממונה, לפי החלטת הממשלה, על רשות בטחון". מדוע לא כתוב בחוק מי הוא השר הזה?

יוסף בדר (תנועת החירות):
זה מתוך צניעות השר.

מנחם בגין (תנועת החירות):

זה שר הממונה לפי החלטת הממשלה. העד היום, אדוני שר המשפטים, לא היתה החלטת הממשלה על השר

מכל מקום ברור לנו שהחוק המוצע בזה אינו המקום המתאים לפתרון הבעיות האלה. שאלת התרופות האזרחיות הניתנות לאדם, אשר נפגעה הספירה הפרטית שלו, מוטב שתבוא על סידורה במסגרת של חוק אזרחי שידון בהגנת הצנעה לצדדיה השונים — שיחה, מכתב, תמונה וכו'. החוק המוגש היום, מוטב שיגביל את עצמו לצד הפומבי, הפלילי, של כל בעיית ההאזנה. לפיכך גם הצענו, בסעיף 7 להצעה, שבדין הפלילי, לפי חוק זה, לא תוצרך תביעה אזרחית ולא יפסוק בית-המשפט פיצויים לנפגע.

ועוד ענין שקלנו, וגם ביחס אליו באנו לידי מסקנה שלילית. הצעתו של חבר-הכנסת צימרמן הכילה הוראה שקבעה: "בית-המשפט לא יקבל כראיה חומר שהושג בניגוד לאמור בסעיף 2", זאת אומרת: באמצעות האזנה אסורה. אנו שוללים הוראה כזאת מכל וכל. האזנה שלא הותרה היא עבירה פלילית, והעברין חייב לתת עליה את הדין בדיון הפלילי. אותו דבר אפשר היה להגיד במקרה שראינו במשפט אייכמן, כאשר דנו באריכות בשאלה אם מותר לבית-המשפט לשפוט נאשם שחטפו אותו. בית-המשפט החליט — וזו החלטה שנתקבלה בכל הארצות האנגלו-סאקסיות לפחות, כי אלה יודעות לי — כי אין נפקא מינה איך מובא האיש לפני בית-המשפט. אפשר להגיש משפט פלילי נגד החוטף על שחטף את הנאשם. אבל כאשר הובא הנאשם לפני בית-המשפט, מותר לשפוט אותו. בזה נזמה לי שעמדתי בקצה על הנקודות העיקריות המתעוררות בקשר להצעת חוק זו.

אני מציע להעביר הצעת חוק זו לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הד"ר י. ישעיהו-שרעבי:

אנו מתחילים בדיון, שיהיה סיעתי. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת בגין, ואחריו — לחבר-הכנסת צימרמן.

מנחם בגין (תנועת החירות):

אדוני היושב-ראש, על אף דבריו רוויי הרצינות של שר המשפטים, אין להאשים את הממשלה המיוצגת עלי-די בחוסר מוחלט של חוש הומור. יש לממשלה זו בישראל נטיה מזווה להגיש הצעות חוק ולקרוא להן בשם, הנוגד את תוכנן. הצעת החוק המוגשת לפנינו שמה הוא — חוק למניעת האונת סחר. בחוק 9 סעיפים, ובהם 12 סעיפים-משנה. כל הסעיפים מדברים על התרת האונת סחר, זולת שניים — סעיף-משנה 1 בסעיף 6, ועל נסיבות האיסור או תוצאותיו — סעיף 8. אף-על-פי-כן נקרא החוק משום-מה — חוק למניעת האונת סחר. אם לשר אול ביטוי, פחות או יותר עדין, ממי שממונה על ביצוע חוק זה: למה צריכה הממשלה לכתב בדרך עקומה כזאת? למה אינה יכולה, בפשטות, במישור וביושר, להגיש הצעת חוק על התרת האונת סחר וסיוגה, על האונת סחר, היתר וסייגים? עם מי אתם משחקים? אדוני שר המשפטים, במח-בואים?

כבר הזכרתי את הסעיפים וסעיפי-המשנה המרובים בהצעת חוק זו. אבל למעשה אינם סעיפים, הם נעלמים. הנציג הראשון — רשות בטחון, אוציא מכלל זה את אגף המודיעין במטה הכללי של צבאנו. המטה הכללי הוכר בחוקים רבים על אנפיו. אבל יש רשות בטחון בשמה "המוסד המרכזי למודיעין ולבטחון". אדוני שר המשפטים, מה זה? אני רואה שהשר מחייך. אבל אני רוצה תשובה, לא חיוך.

יוסף בדר (תנועת החירות):

לא תקבל תשובה, כי גם שר המשפטים אינו יודע בדיוק מה זה.

ישיבה קפ"ה, לי חסון חשכ"ג (27 נובמבר 1962)
— חוק למניעת האזנת סתר (בגין, בדר, ישעיהו-שרעבי, רוזן) —

אלה העלולים לפגוע בבטחון המדינה לשופט? איזה חוסר אמון אתם מראים עליי הכולה זו כלפי השופטים בישראל? האין הם דנים במשפטי ריגול חמור מאחורי דלתים סגורות בבית-המשפט המחוזי והעליון? האין הם שומעים בדיונים אלה סודות כמוסים אשר שום חבר כנסת, וגם לא חבר ועדת החוק והבטחון, אינו יכול לשמוע אותם? כל זה מותר לשופט טים בישראל. אבל בהגיע תור האפרכסת הנסתרת — אין עוד אמון לשופטים. השר הוא שיתן את ההיתר. ואפילו אין תרופה משפטית לאזרה, אם באחד הימים יגלה הוא שהאזינו לשיחותיו וירצה לפנות לבית-המשפט. אתם כתבתם במפורש ובכוונה תחילה בסעיף 5 ש"היתר שניתן לפי הסעיפים 2, 3" — כלומר, עליי השר — "יהא ראייה חוזקת שהאזנת הסתר המפורטת בו היתה דרושה למטרות האמורות באותם סעיפים". אין עוד תרופה משפטית.

מדוע אי אפשר לקבוע כי שופט, ושופט בלבד, יתן את ההיתר, כשהוא באמת דרוש, אם מבחינת בטחון המדינה ואם לגילוי פשעים אחרים או מבצעייהם? מגין עלתה על דעתכם ההפרדה הזאת? איך אתם פוגעים במעמדו של השופט? את "די געערטע גנבים" אתם מוסרים לשופטים, אבל אלה החשודים בריגול, בפגיעה בבטחון המדינה — הם מלמסור אותם לשופט. רק שר יהיה ממונה על האזנת סתר להם ואולי גם לאנשים רבים אחרים.

אני חייב לומר שלבאו הכי הנוהל בענין זה בפני השופט אינו רגיל. הדיון יתנהל רק במעמדו של המבקש. זה לא יהיה בית-משפט מקביל; זה רק שופט אחד, ורק שופט אשר נשיא בית-המשפט ממנהו; רק שופט אחד מבין השופטים המחוזיים — נשיאו של בית-המשפט המחוזי או הנשיא הת"ר. זו אינה פרוצדורה רגילה. אין בה כל הערובות לעשיית צדק, ובכל זאת המדובר בשופט. הוא נשבע בשבתו על כס המשפט לשפוט את העם משפט צדק, לא להטות משפט, לא להכיר פנים, אגחנו סומכים על השבועה. אולי יש המשפטים סומך על השר הממונה שלו; אני רוצה לומר לו במפורש שאגחנו איננו סומכים על השר הזה ולא על שיקוליו. מה אמר שר המשפטים לשעבר?

פנחס רוזן (המפלגה הליברלית):
גם הוא נשבע.

מנחם בגין (תנועת החירות):

הוא נשבע שבועה אחרת לגמרי, הוא מתחייב לקיים את חוקי הכנסת, וכפי שידוע לשר המשפטים לשעבר, לא תמיד הצהרה זו מתקיימת הלכה למעשה. המדובר הוא במשפט, ושר המשפטים לשעבר ודאי יסכים אתי אם אומר, שיש אבח' נה מהותית, חמורה מאד, בין הצהרה אמזנים בכנסת לקיים חוקי המדינה בכללותם לבין שבועה לשפוט את העם משפט צדק ולא להכיר פנים. אני חושב שהשר הממונה מסוגל מאד להכיר פנים. מכל מקום, להווי ידוע שאגחנו איננו סומכים על שיקוליו ולא על חוסר משוא-הפנים שלו, ואיננו בטוחים שלא ישתמש במושג הזה "בטחון המדינה" כדי להתיר האזנת סתר, למשל. לחבר-הכנסת יערי ולשיחותיו. אני חושב שיש עוד חברי כנסת שמאזינים לשיחותיהם הטלפוניות. עכשיו, מר אזניה, אתה יכול לומר: וחבר-הכנסת בגין ביניהם. אני חושב שיש חברי ממשלה שמאזינים לשיחותיהם. מכל מקום, היו פעם חברי ממשלה אשר התאזנו על כך בגלוי לאחר שעזבוה.

אני מאחל לשר העבודה, כשיצטרך לעזוב את הממשלה, שלא תהיה לו סיבה עוד לתלונה כזאת.

המסקנה היא שכל החטיבה הראשונה, אדוני שר המשפטים, יש להוציאה מן החוק. שופט, ושופט בלבד, הוא אשר

הזה? האין לנו ממונה על אותן רשויות בטחון מטעם הממשלה? מי הוא השר הזה? אם שמיעתי בגלוי — לא בס' תר — לא הטעה אותי, אדוני יגלה היום בדבריו את שם השר. הוא אמר: ראש הממשלה ושר הבטחון. למה לא כתוב במפורש בחוק: השר הממונה — ראש הממשלה ושר הבטחון?

יוחנן בדר (תנועת החירות):
אולי...

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:
חבר-הכנסת בדר, אתה מתכוון לתת תשובות לכל השאלות ולכל הנעלמים? אני מבקש לא להפריע לנואם.

מנחם בגין (תנועת החירות):

אני מודה ליושב-ראש על ההגנה עלי, אך רצוני להביחיו כי חבר-הכנסת בדר אינו מפריע לי.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:
אבל הוא מפריע לחברי הכנסת לשמוע.

מנחם בגין (תנועת החירות):

זה כבר ענינו של אדוני.

מדוע שם השר אינו כתוב בחוק? האם לא נוח לו לראש הממשלה להיות בחוק המאזין כסתר? באינו זכות אתם מסתירים את העובדה הזאת אם היא משפטית? אם אין במה להתבייש, למה אתם מסתירים את העובדה הזאת בחוק?

אולי אפשר לטעון שאילו היה כתוב במפורש מי הוא השר הממונה, צריכה היתה הממשלה להגיש תיקון לחוק, אם יתקבל, במקרה של שינוי בהחלטתה. אבל אין זה המצב החוקי. ישנו סעיף 11 (2) (ה) בחוק המעבר (תיקון מס' 2), 1952, האומר: "החליטה הממשלה על שינויים בחלוקת התפקידים בין חבריה — תמסור הודעה על כך לפני הכנסת". ואם משיהו עלול לפרש כי המלה "תפקידים" עיקר כוונתה למשרים, ישנו עוד סעיף 10א. בחוק המעבר (תיקון מס' 3), 1952, האומר: "המכויות הנתונות לשר פלוני על-פי החוק, רשאית הממשלה להעבירן, כולן או מקצתן, לשר אחר". לא דרושה איפוא שום הצעת חוק לתיקון החוק, אם יתקבל, במקרה של שינוי החלטה. די שהממשלה, באחד הימים, תחליט כי יי ראש הממשלה ושר הבטחון יהיה הממונה — ואני מניח כי באחד הימים יהיה בישראל ראש ממשלה שלא ירצה להיות המאזין כסתר — ואז תמנה הממשלה שר אחר ללא צורך בשינוי החוק.

אני חוזר ושואל, אדוני היושב-ראש, איך יכול היה לעלות על דעתו של שר המשפטים להביא לנו הגדרה כזאת: "השר" — השר הממונה, לפי החלטת הממשלה, על רשות בטחון? הרי כבר יש החלטת ממשלה; מדוע אתם מסתירים אותה?

החוק מתחלק לשתי חטיבות עיקריות. הראשונה — בנוגע לקיום בטחון המדינה; השנייה — בנוגע למניעת פשעים או גילוי מבצעייהם. והחלוקה מהותית מאד.

אשר לבטחון המדינה, השר הטמיר, הנעלם, הממונה על רשויות הבטחון, הוא הנותן את ההיתרים להאזנת סתר; אשר לפשעים ולפושעים — שופט, נשיא תורן של בית-המשפט העליון, נשיא בית-המשפט המחוזי, נשיא תורן של בית-המשפט המחוזי, שופט בית-המשפט העליון אשר נשיאו מינהו לכך. הייתי רוצה לדעת, לשם מה ההבדלה הזאת? את הפושעים אתם מוסרים לבית-המשפט; את אלה העלולים לפגוע בבטחון המדינה — לשר הממונה. האם אי אפשר לפנות גם ביחס

ביצוע חוק כזה? מדוע לא שר המשפטים? האם הנשיא קנדי ממונה על האונת סחר באמריקה? האם מר מקמילן באנגליה ממונה על האונת סחר? הרי אדוני הביא חוקים מן המדינות המתקנות. מדוע לא יהיה ממונה על ביצוע חוק זה שר הפנים? מדוע לא שר המשטרה? אולי שר הדואר? מדוע צריך להיות ראש ממשלה ממונה על חוק כזה? ועל-פי הצעת החוק רשאי ראש הממשלה, בתור מבצעו, להתקין תקנות ואינו חייב לפרסם אותן ברשומות. אני חושב שמאז קמה המדינה עוד לא הונחה הצעת חוק המכילה סעיף כזה. תקנות סודיות לחוק?

אני רואה ששר המשפטים נהנה מאד מן ההמצאה הזאת, אבל אני חושב שוהי המצאה רעה מאד, אדוני שר המשפטים. הוא מכל מקום, מנסיונו, צריך לדעת שלפעמים שר הממונה על ביצוע החוק, מתקין תקנות העומדות בניגוד לתוכן החוק, ואז מתכנסת ועדת החוקה, חוק ומשפט, ומבי קשת ממנו לשנות תקנות אלו. מי לכפנו יתקע שראש הממשלה, האחראי לביצוע, לא יתקין תקנות העומדות אפילו בניגוד לחוק? זה? איך נדע לדרוש ביטולן? תקנות בסתר? האונה בסתר? רשות בסתר? השר הממונה בסתר...

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
 יש רק מתן בסתר.

מנחם בגין (תנועת החירות):

מאימתי התחלתם לשחק במחתרת, אדוני שר המשפטים? בדיון הטרומי על בעיה רצינית זאת, אדוני היושב-ראש, נעזרתי ויכוח, אפילו סוער, בין שני שרים בממשלה, שר המשפטים ושר התחבורה. זכרוננו כי מר ברייהודו עמד על כך כי חוק החסינות של חברי הכנסת צריך לחול על האונת סחר, ושר המשפטים שלל מכל וכל את הפירוש הזה של שר התחבורה. זוהי סוגיה רצינית מאד. אני חושב שאם לא מבחינה פורמלית, הרי על-ידי גזירה שווה, על-פי השכל הישר, בוודאי צריך חבר כנסת להיות חסין בפני האונת סחר. כל-כך למה? בסעיף 2 לחוק חסינות חברי הכנסת כתוב: "חבר הכנסת יהיה חסין בפני חיפוש בדירתו". אני חושב שהאונה לטלפון הוא מעין חיפוש, ומדוקדק מאד. אמנם איננו נעשה מקרוב כמו חיפוש בארון או בשולחן כתיבה, הוא נעשה מרחוק, אבל באופן מתמיד.

אברהם דרורי (תנועת החירות):
 לפעמים טמון בשולחן הכתיבה.

מנחם בגין (תנועת החירות):

באותו סעיף כתוב ש"חבר הכנסת יהיה חסין בפני חיפוש בגופו או בחפציו". הפה והאזניים הם לכל הדעות חלקים של הגוף.

כתוב ש"חבר הכנסת יהיה חסין בפני חיפוש בניירותיו, פתיחתם והחרמתם". מה זו שיחה? היא מעין איגרת בעל-פה. אם חבר הכנסת חסין בפני חיפוש באיגרותיו הכתובות, צריך שיהא חסין גם בפני אותה חיפוש מתמיד באיגרותיו בעל-פה. ואם המדובר בהכנסת מיקרופון לתוך הדירה, הרי בוודאי הדבר כרוך בחיפוש, מטמינו צריכים לחפש את המקום הנוח, כדי להסתיר את המיקרופון. הם מחפשים בדירה בנרות, כמו שעשו במשרדו של מר יערי עד שתפסו אותם. חוק חסינות הכנסת מן הדיון שיתן לחברי כנסת, נבחרו האומה, חסינות מפני האונת סחר. כך אומר השכל הישר; שר המשפטים אומר אחרת, הוא אומר שגם בענין זה חברי הכנסת הם ככל בני אורחי המדינה. אני מסכים שכל חברי הכנסת הם ככל בני האומה, כאנשים האחרים, האורחים; אבל לא במקרה חוקקנו

יכריע אם יש להחיר האונת סחר. רשות בטחונות, אם יהיה חוק המגדיר את סמכותה, תפנה לשופט, כפי שצריך לפנות המפקח הכללי של המשטרה, ותבקשו לתת לה בתנאים מיוחדים את הרשות להקרא האונת סחר. יתן השופט — יאזינו; לא יתן — אני מקווה שלא יאזינו.

דבר אופייני ביחס להליך בפני השופט. ישנו סעיף-משנה האומר: "סירב נשיא, או נשיא תורן, של בית-משפט מחוזי ליתן היתר כמבוקש, רשאי המפקח הכללי למשטרת ישראל לערער על החלטתו לפני נשיא בית-המשפט העליון". לעומת זאת, כלפי השר לא כתוב מאומה על אפשרות של סירוב. מדוע? מדוע אינכם מעלים על הדעת ששר אחראי, בעל שיקור-לים ממלכתיים, יכול לומר לרשות בטחון מסוימת: את מציעה לי האונת סחר לפלוני אלמוני? אני אינני מסכים, ואז, מה? לאן תלך רשות הבטחון? אפילו אין מעלים על הדעת ששר יכול לסרב. זאת אומרת שאם רשות בטחון נסתרת, אשר אולי גם חבר-הכנסת אונייה איננו יודע מי היא ומה היא, תציע האונת סחר, (כך כתוב בחוק, מר אונייה, לא כתוב שהשר יציע), מניחים מלכתחילה שהוא יתיר. מדוע אין אפשרות של סירוב? ברור מדוע. מפני שעל-ידי החוק הזה אתם רוצים לקחת בידים אפשרות להאזין האונת סחר לשיחותיהם של מספר בלתי-יודע של אורחי המדינה. ואין שום תרופה נגד האונת זאת הפוגעת בצנעת השיחה, כפי ששר המשפטים אומר.

באמריקה הבעיה היא רצינית גם מבחינת פעולת הפרט, משום שנתגלו מקרים רבים שסוכנים פרטיים האזינו לשיחות. אני חושב שלא זוהי הבעיה במדינת ישראל. אינני זוכר משפט אשר התנהל על רקע של האונת סחר על-ידי אדם שלישי, פרטי. הבעיה בישראל היא בכך שיש רשויות מסוימות, נעל-מות, נסתרות, והן מאזינות לשיחות. עכשיו אתם באים להסיר דיר את ההאונה שלהם, ואתם אומרים במפורש שמי שאזין שלא על-פי החוק ולא על-פי אחד משני ההיתרים, יהיה בראש עונשין. ואת החוק הזה אתם מגישים ארבע-עשרה שנה לאחר קום המדינה. לו היינו אנחנו נדבקים באהבת הרטרואקטיביות של הממשלה, והיינו מציעים שהחוק הזה, תחולתו תהיה מלפני קבלתו, כמה אנשים היו צריכים להיבצע למשפט? העד עכשיו לא האונת סחר? האם לא היו הוכחות לכך? אלא, למרות זאת, אנו לא נציע שהחוק יהיה רטרואקטיבי, משום שאנחנו שונאים את הרטרואקטיביות, ובוודאי בחוק הפלילי, כי יש בה עיוות-דין נורא. אולם מבחינה מוסרית you stand condemned, אתם כאילו מקבלים גינוי מידיהם לכל מה שעשיתם עד כה. אתם הפרתם את צנעת השיחות בין אדם לחברו; הפעלתם האונת סחר בלי חוק במשך ארבע-עשרה שנים תמימות.

תופיק טובי (מק"י):

בעצם חסר כאן סעיף המדבר על רטרואקטיביות. צריך היה להכניס סעיף כזה בחוק.

מנחם בגין (תנועת החירות):
 ברוסיה. לא במדינת ישראל.

(חבר-הכנסת ת. טובי קורא קריאת-ב-ניים)

חבר-הכנסת בדר איננו מפריע לי, אבל חבר-הכנסת טובי קצת מפריע לי. על כל פנים, קבל הבדל זה ברוח טובה. ישנו בחוק סעיף 9, ואף הוא מענין ביותר. מיהו השר הממונה על רשות הבטחון, לא כתוב בחוק. זה צריך להיות סודי. מיהו השר הממונה על ביצוע החוק — זה כתוב. הוא ראש הממשלה. מדוע צריך ראש הממשלה להיות ממונה על

ישיבה קפ"ה, לי חשון תשכ"ג (27 נובמבר 1962)
— חוק למניעת האונת סתר (בגין, יוסף, ישעיהו-שרעבי, צימרמן, גורי) —

לשליחיה הלגיטימיים של החברה — אינני מדבר על שליחיה הלא-לגיטימיים — לחדור באמצעות הטכניקה המשוכללת והמכשירים המשוכללים לחייו הפרטיים של כל יחיד ויחיד, או אפשר לומר שיהיה זה הרס של החברה עליה רוצים להגן, וגם הרס של הפרט.

נתאר לעצמנו את החברה הזאת שתקום לנו, אם יחיד החברה — הפרט, האדם — יחיו באווירה כזאת שבעצם יהיו משוללי כל פרטיות. לא תמיד מותר להשתמש באמצעים להגן על החברה, כביכול, או: אפילו במתא, אם האמצעים אלה גורמים נזק חמור יותר מן התועלת שהם מביאים.

נקח נא לדוגמה מוסד שלפנינו, בימי הביניים, היה מאד פופולרי, ומימיו רבות השתמשו בו — את האינקוויזיציה. שם השתמשו באמצעים מיוחדים שהיו מאד יעילים על מנת להגן על אותם ערכים, שבעיני המשתמשים באמצעים אלה נחשבו לערכים חשובים מאד.

ישראל גורי (מפא"י):

נראה, חברי-הכנסת צימרמן, שיש לך דמיון עשיר.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

אני חושב שאין צורך בדמיון עשיר, חברי-הכנסת גורי, כדי לומר שאנשי האינקוויזיציה, שהשתמשו באמצעים כאלה, חשבו שהם מגינים בעזרתם על ערכים חשובים.

(חברת-הכנסת ח. למדן קוראת קריאת ביניים)

כנראה אין זה מספיק, צריך לשמוע טוב יותר ולרדת לסופה של המחשבה.

באינקוויזיציה השתמשו באמצעים מיוחדים כדי לקבל הודאות, עדויות ולגלות פשעים. כיום אין חילוקי-דעות בעולם התרבותי, שאין להשתמש בעינויים ובאמצעים כגון אלה לגבי חקירות, אפילו חקירות של פשעים חמורים. המשטרה בשום מדינה תרבותית איננה רשאית להשתמש באמצעים כאלה. אולי מישור עושה זאת, אבל בלי הרשאה חוקית. מבחינת החוק קיים איסור חמור להשתמש בעינויים, דוגמת אלה שהאינקוויזיציה היתה מסתמשת בהם כדי להגיע לגילויים ולהודאות. אין צורך להסביר מדוע. זה היה אמצעי "יעיל" מאד, ולפעמים הודו אנשים במעשים שלא היו אשמים בהם.

מנחם בגין (תנועת החירות):

זה אינו מוכיח על יעילות.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

התכוונתי ליעילות במרכאות.

כיום אין ויכוח בחברה התרבותית שאמצעים אלה פסורים. אני מעז לומר שאמצעים כגון עינויים פסיים הוכרו כיום על-ידי כל העולם התרבותי כאמצעים פסולים. על אחת כמה וכמה שמן ההכרח לראות אמצעים אלה של חזירה לפרטיות של היחיד באמצעות מכשירים טכניים כאמצעים פסולים, הנושאים בחובם חומר הרס לחברה התרבותית המתפתחת.

מאחר שחבריה-הכנסת גורי איננו שבע-רצון מן הדמיון שלי, אומין אותו להשתמש בדמיונו ולתאר לעצמו כי באחד הימים — והדבר עלול לקרות בעתיד לא-רחוק — יגלו איונה אמצעי טכני נוסף, מעין קרניים אלקטרוניות, שבאמצעותן אפשר יהיה לחדור למוחו של כל יחיד. ישב מי שישב באיונה מקום ויפנה את המכשיר עם הקרניים ויקרא את מחשבותיהם של האנשים. טוב היה לו נמצא מכשיר זה בידנו, ואז היינו יכולים לגלות את מחשבותיו האמיתיות של שר המשפטים על הצעת חוק זו.

את חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם. מאחר ששר המשפטים השיג במפורש על חסינותם של חברי הכנסת בפני האונת סתר, רציתי לומר לו שאם חס וחלילה הצעת חוק זו — שאין בה מתום, החייבת לקומם נפשו של כל בן-אדם הרואג לזכויות האדם והאזרח, ושל כל משפטן הרואג ליסודות המשפט ולמעמדו של בית-המשפט — תעבור לוועדה, אנו נציע, בכל הצעת חוק מעין זו, תוספת סעיף לאמור: לא תותר האונת סתר לשיחותיהם של חברי הכנסת ושל חברי הממשלה שאינם חברי הכנסת.

עכשיו עלי לברר, ארוני היושבר-ראש, לשם מה דרושה, מבחינה משפטית, הסיפה. אפשר לטעון שסעיף 23 לחוק-יסוד: הכנסת, פותר את הבעיה. הוא אומר: "חבר הממשלה שאינו חבר כנסת, דינו לכל דבר הנוגע לכנסת כדיו חבר ממשלה שהוא חבר כנסת, אולם לא תהיה לו זכות הצבעה". הסעיף הזה איננו כולל את המקרה שלפנינו, כי כתוב בו: "דינו לכל דבר הנוגע לכנסת". ואמנם, מתנהלות שיחות מבני הכנסת לבנינים אחרים, או בכיוון הפוך, אבל הרי מתנהלות גם שיחות מחוץ לכנסת. לו היינו סומכים על סעיף 23 לחוק יסוד הכנסת, היו חברי הכנסת חסנים על-פי החלק הראשון של הצעתו בפני האונת סתר; לא כן חברי הממשלה, שאינם חברי הכנסת, שיחותיהם שמחוץ לבנינה.

למען עשות צדק לכל אלה אשר להם נוגע הענין, צריך לומר במפורש, כפי שהצעת: לא תותר האונת סתר לשיחותיהם של חברי הכנסת — חברי הממשלה שנבחרו על-ידי העם כלולים במושג זה — ושל חברי הממשלה שאינם חברי הכנסת.

אני מקווה ששר המשפטים יתמוך בהצעה זו, ולא רק ברישה שלה אלא גם בסיפה.

שר-המשפטים ד. יוסף:

אני מעריך שאתה דואג לי כל-כך.

מנחם בגין (תנועת החירות):

אני דואג מאד; ודואג גם לך.

ארוני היושבר-ראש, אני מבקש שכבודו ירשום לפניו שסעיף תנועת החירות מציעה להחזיר את הצעת החוק הזאת לממשלה בתוספת נזיפה ציבורית חמורה על שמה המטעה ועל תוכנה הפוגע הן ביסודות המשפט והן במעמדו של בית-המשפט בישראל.

היור"י ישעיהו-שרעבי:

רשות-הדיבור לחבריה-הכנסת צימרמן, ואחריו לחבריה-הכנסת אונת.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

ארוני היושבר-ראש, כנסת נכבדה, כשאנו באים לדון בהסדרת הבעיה של האונת סתר, זקוקים כולנו — הבית והממלכה — להרבה אומץ רוח ואומץ-לב, אם רוצים לדון בכבוד רצת כבעיה הציבורית החמה. היא מסעירה עכשיו את דעת הקהל בעולם כולו, ואנחנו חייבים לראותה ראייה מרחיקת לכת. הויכוח הוא: טובת הכלל וזכויות הפרט, ויכוח ישן נושן. אומרים לנו שההאזנה — כפי שמשתמשים בה בצורות שונות — באה להגן על החברה מפני פגיעות חמורות בבטחונה ובהקיומה, ובסופו של דבר, או בעצם ראשית כל, בבטחונה ובקיומו של הפרט. אולם אין הבעיה פשוטה כפי שמתארים אותה בוויכוח, מאחר שהחשבה הניתנת נמצאת על הגבול; טוענים שההגנה על טובת הציבור כביכול, נגד זכויות הפרט, באה, בסופו של דבר, להגן על זכויות הפרט עצמו. אנחנו עומדים עכשיו מול התפתחות טכנית כזאת, שאם נרשה

שר-המשפטים ד. יוסף :

השמעתי אותן ברבים, ואין צורך לגלות.

צבי צ'מרמן (המסלגה הליברלית) :
בוה אינני מסתפק.

על קיום המדינה, היא אשר נטלת מהם את האפשרות של שיקול אובייקטיבי בענינים כגון אלה כאשר באים להכריע בין טובת הציבור לבין טובת הפרט, כלומר הגנה על החברה תוך הימנעות מכסימלית מפגיעה בזכויות הפרט על-ידי חזירה לפרטיותו. לכן מסירת הקביעה, מהי מותר לאנשי הבטחון להאזין, פוסלת באופן עקרוני את החוק המוצע.

יש מספר נקודות, שהייתי רוצה להתעכב עליהן בקשר לחוק שהוצע לנו. אינני הולך לפי סדר כרונולוגי, כי רצוני לדבר על הדברים העיקריים.

שר המשפטים אמר בדברי הפתיחה, שלאחר שיקול באה הממשלה לידי מסקנה שאין לאסור את קבילותו, או את הגשתו של חומר שהושג על-ידי האזנה כחומר ראיות בבית המשפט. בוויכוח נרחב המתנהל בין משפטנים בעולם כולו נקבע בלי כל פקפוק וללא חילוקי-דעות, שתוק שאיננו אוסר את קבילותו של חומר הוכחות, שהושג על-ידי האזנה בלתי מותרת, כראיה בבית-המשפט, — חוק כזה בעצם איננו חוק של איסור האזנה, אלא זהו חוק דמונסטראטיבי הבא לסנור את עיני הציבור ולהטעותו לחשוב שיש חוק כזה, ולמעשה חוק זה איננו קיים. כי זהו עידוד לכל אותם הרוצים שאיננו האונת סתר גם אם אינה מותרת, מפני שיש להם אפשרות להגיש אחרי-כך את הראיות האלה לבית-המשפט כהוכחה.

מה יהיה המצב במדינתנו לאור חוק זה כפי שמציעה אותו הממשלה? האונת סתר מותרת, כמובן מותרת היא גם לשמש ראיה בבית-המשפט. כלומר, תומר שהושג על-ידי האונת סתר יוכר גם בבית-המשפט כראיה. מה יהיה דינה של האונת סתר שאינה מותרת, אלא שאנשים פרטיים או גם גורמים ממשלתיים משתמשים או ישתמשו בה? כפי שהזכרנו כאן, יקבל בית-המשפט גם תומר כזה. הוכיחו כאן את המשפט של ציון סלומון, שהיה הקש ששבר את גב הגמל, ושנגללו והוגשו הצעות חוק. במשפט זה הוגשו לבית-המשפט הראיות שהושגו על-ידי האונת סתר. בית-המשפט אמר אז שגם אם יש לו סלידה מפני קבלת ראיות שהושגו על-ידי האונת סתר, אין החוק אוסר קבלת ראיות אלה. והנה כיום, לא רק שבית המשפט יוכל להמשיך ולקבל ראיות אלה, אלא שאור חוק זה יהיה נאלץ לקבלו, כי אם יש חוק המסדיר בעיות אלה ואינו אומר דבר על איסור הגשת ראיות שהושגו בהאזנה בלתי חוקית, מקבלים אותו כאילו הוא מותר כדי כזה.

שר המשפטים אמנם אמר שהכוונה היא שכית-המשפט יוכל לקבל את חומר הראיות כהוכחה. הוא הביא כדוגמה גם מקרה שמגשים כתב או שטר שנגנבו ממישהו. הכתב הוא בסדר, ואם מדברים על כך שהוא נגנב — הרי יש להאשים את הגונב על מעשה זה, אבל יחד עם זה יש לקבל את הכתב. בענין ההאזנה המצב חמור הרבה יותר, מפני שזה פותח פתח ומעודד את כל המעוניינים, בין לצרכים פוליטיים, בין לצרכים כלכליים או לצרכי אישיות ואחרים, להאזין האונת סתר בני לאסוף חומר ולהגישו לפני בית-המשפט. כשיבואו לבית המשפט ויגישו חומר זה, בית-המשפט יקבל אותו, כי אינו רואי שלא לקבלו אם הוא רלבנטי. א"אפטר יהיה גם להביא אדם זה בפלילים על שהגיש תומר שנתקבל בהאזנה בלתי מותרת. מפני שקשה יהיה להוכיח באיזו צורה האזין, כמו שבוטלים קשה להוכיח מי ומתי זייף. בנוסף על כך יוכל אותו אדם להתגונן לפי חוק דיני הראיות, כאשר יטען: הדבר עלול להפליל אותי, אני מסרב לגלות את המקור. בירור איפוא שאי-אפשר יהיה אפילו להביאו בפלילים. כלומר, ישנה חסינות מלאה לכל האנשים שירצו להביא חומר ראיות כזה לבית-המשפט.

אם אין פוסלים את העדות שהושגה בעזרת האונת סתר בלתי-מותרת, כפי שהיא פסולה בהרבה מדינות בעולם, אין

נתאר לנו את החברה שבה יחידים, אנשים בודדים, נתונים לביקורת כזו. מה תהא דמותה של חברה זאת? הנוכל לקוות שחברה זו תהיה חברה בעלת-ערך, שיחיהיה יהיו אור-תים שנחוננו באומץ מחשבה ואומץ לב או בסגולות נפשיות מיוחדות?

לכן, עד כמה שהדבר נראה עדיין כנחלת העתיד, הרי כבר כיום צריך לתת את הדעת על השפעה כזו של החזירה לפרטיותו של היחיד, של ההתערבות בחייו הפרטיים, התערבות בצורת החיים, כפי שהוגדרה על-ידי משפטנים רבים, המונעת בני-אדם מלהיות עם עצמם. אם נשלול מן האנשים את האפשרות להיות לבדם עם עצמם, אם לא נכטיח לאנשים את הפרטיות ואת הבטחון הזה — אנו עלולים לפגוע באופן חמור ביסודות של קיום חברה חפשית מתפתחת ומתקדמת.

ובהגיעי עתה להצעת החוק, לאחר דברי ההקדמה, אני חייב לומר שהממשלה לא הראתה כאן לא אומץ-לב ולא אומץ מחשבה.

שמחתי מאד כאשר שר המשפטים אמר בעת הדין על הצעת החוק הפרטית שהגשתי בנדון, כי הממשלה תגיש הצעת חוק משלה, הצעה טובה יותר. שמחתי שהממשלה סוף כל סוף נתקוט יזמה. אבל אני מצטער שסיפוקי הוא מועט לאור מה שאני קורא בהצעת החוק של הממשלה. ספקותי וחששותי התאמתו. באותו דיון אמרתי שהצעת החוק הפרטית, שאני מביא לכנסת, מתכוונת לאיסור האזנה, והממשלה כנראה מתכוונת להגיש הצעת חוק שיש בה התרת האזנה. לצערי — ודברים אלה נאמרו בוויכוח — חוק זה עוסק בהתרת האזנה ולא באיסור האזנה.

אדון קודם כל בשאלה של בטחון המדינה, הגנה על עניינים העלולים לפגוע בבטחון המדינה. מושג זה, לפי המציאות הקיימת במדינתנו, הוא רחב מאד. נוכחנו לדעת, לצערנו, שבמסווה של בטחון המדינה משתמשים הרבה פעמים בחוקים ובאמצעים למטרות שאין להן קשר עם בטחון המדינה. נה. השימוש לרעה, אותה הסוהא מאחורי בטחון המדינה — פוגעת ראשית כל בבטחון ובאמונו של הציבור לשלמות הלגיטימיות, שהן באמת מתכוונות בכל מקרה להגן על בטחון המדינה.

השימוש בהאזנת סתר נגד יריבים פוליטיים אין לו שום קשר עם בטחון המדינה. הוא נועד למטרות אחרות. אבל עצם העובדה, שחוק זה בנוי כפי שהוא בנוי, מוכיחה על הכוונות האמיתיות של הממשלה בהגישו את הצעת החוק. בראש וראשונה היא מציגה את התרת ההאזנה, ורק במקום רחוק ומצוץ, בסעיף 6, מוסתר איסור מאד מצומצם. כאשר מוסר רים את גורל ההכרעה לקביעה מהי האזנה מותרת לצורך בטחון בידי אנשי הבטחון עצמם, הרי זה כשלעצמו מוכיח שהחוק מכוון להתרת האזנה. לא ייתכן כי במדינה הרוצה לשמור על זכויות הפרט ימסר אמצעי זה של בדיקה, קביעה והוצאה לפועל, לידי אותו מוסד שהוא שירות בטחון סודי ומסתורי, כפי שמענו כאן. אני מסכים שאנשי הבטחון חייבים להיות בתפקידים חזרי אי-בטחון תמידי. הם חייבים להיות חזרי פחד וחששות כדי שנוכל לנו לחיות בתנאים של בטחון. אבל עצם התפקיד, המחייב אותם להששות ולא-בטחון תמידי, פוסל אותם מלהיות שוקלים ובודקים, מה טוב לבטחון המדינה. העובדה שהם נתונים בתוך הרצון, ההתלהבות והקנאות, המוצדקת והמובנת בנסיבות מסוימות, לשמור

ישיבה קפ"ה, ל' חשוון תשכ"ג (27 נובמבר 1962)
— חוק למניעת האונת סתר (צימרמן, יוסף) —

בדבר" — ומי הם הנוגעים בדבר — זאת קובע השר — "בדרך שירור ראש הממשלה, ואינו טענות פרטום ברשר מות". כלומר, יש כאן סתר לאונת הסתר. גם דרכי הביצוע וגם התקנות — הכל סתר וסתר, ואינו שום אפשרות של ביקורת מצד שום גורם במדינה על הדברים הנעשים, דברים שיש בהם פגיעה תמורה בזכות אלמנטרית וחשובה של כל יחיד במדינה.

משום כך צודקים המבקרים את החוק הזה והאומרים שהחוק שהוגש לפנינו איננו חוק למניעת האונת, אלא חוק סתר, חוק מלא סתרים שאינו בא להסדיר שום דבר בצורה שיש להסדיר אותו במדינה דמוקרטית, במדינה העומדת על רמה מסויימת, בה רשאי הציבור לדרוש הסדר דברים בצורה הנאותה.

אני חושב ששר המשפטים לא האזין, לצערנו, לביקורת של הציבור; לא האזין לביקורת של הבית; לא האזין גם לביקורת שהובאה ברבים מעל דפי העתונות, והגיש לנו הצעת חוק שבשום אופן אינה יכולה להתקבל על דעתו של אדם המבין כי חובתה של מדינה מתקדמת הוא להגן על זכויות הפרט, קודם כל על זכויות הפרט.

אין חולקים על כך שצריך להסדיר, בסייגים מוגדרים ומנוסחים בצורה ברורה, את היתר האונת, מתי מותר להשתמש בהאונת כזאת. עד כמה שאני יודע, אין בבית הזה אנשים הסבורים שאין להתיר במקרים מסויימים את האונת. כשדובר על גילוי פשעים ומניעתם בשטח המדיני הנוגעים לבטחון המדינה, לא מצא שר המשפטים את האומץ להכניס זאת באותה מסגרת שיכולה למצוא הסדר לענין, כפי שזה נעשה במרבית המדינות. קראתי כמה וכמה הצעות חוק ולא מצאתי בשום הצעת חוק במדינה כלי-שהיא את הקביעה מתי מותר להאזין, אף-על-פי שישנם מקרים — בשעות חירום — שמדינות מסויימות מתירות למשטרה להשתמש בשיטות מסויימות. אבל בכל הצעות החוק המודרניות שמגישים כיום, ואשר צריכות להלום את ההתפתחות והתקדמות הטכניקה של האונת, לא הוצעו שירותי הבטחון כממוגים על הקביעה...

שר המשפטים ד. יוסף:

ידוע לך שבאנגליה נמסרה סמכות זו לשר ולא לבית המשפט?

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

באנגליה המצב הוא כזה שהקביעה היא בידי השרים, בלי הסדר חוקי. זוהי פראקטיקה שהשתרשה באנגליה מאז מלחמת-העולם השניה ועוד לפני כן. אבל דעת הציבור אינה מקבלת פראקטיקה זו. הוועדות מציעות סייגים לפראקטיקה זו, כדי להבטיח שהקביעה תיעשה מתוך שיקול-דעת אובייקטיבי. טיבני. אבל בכל הצעות החוק — ובמיוחד הצעות החוק שהוגשו בארצות-הברית ובגרמניה — אין מוסרים סמכות זו לשירותי הבטחון. הוויכוח הוא אם יש למסור את הסמכות לידי בית-המשפט, ובמיעוט המקרים לידי היועץ המשפטי לממשלה. אלה הם שני המקרים הבאים בחשבון. ברוב המקרים נוטות דעות הרוב למסור סמכות זו לידי בית-המשפט שיכול להיות גוים אובייקטיבי ולקבוע מתי יש הכרח להשיג תמש בהאונת, ומתי שימוש זה מיועד לצרכים שאינם מוצדקים ולמטרות אחרות שאינן מניעת פשעים ומניעת פגיעה בבטחון המדינה.

הצעת החוק שהגישה הממשלה אינה הולמת את הצדדים כים של מדינה דמוקרטית ותרבותית, כפי שהיינו רוצים לראות את מדינת ישראל. לכן נצביע בעד החזרת הצעת החוק לממשלה.

עושים על-ידי החוק הזה ולא כלום. יש לראות חוק זה כחוק של התרה ואפילו של עידוד לאונת סתר.

שר המשפטים נתון להשפעת החוקים הקיימים והמחייבים בעולם. בין היתר הוא מושפע מאד מן החוקים הקיימים באנגליה. אבל יש לי הרושם ששר המשפטים התעלם מדברים מסויימים הקיימים בחוקים שבאנגליה, והם המבדילים את אנגליה לטובה מבחינה זו במידה רבה לעומת המצב הקיים אצלנו או שיהיה קיים אצלנו לפי חוקים אלה. דרך אגב, האונת לשיחות טלפוניות אינה שייכת באנגליה לזכויות הכתר, בעוד שפתיחת מכתבי דואר שייכת לזכויות הכתר. באנגליה, הצו המתיר האונת ניתן על-ידי שר, אבל הדבר לא נקבע עדיין באופן חוקי. אף-על-פי שישנה המלצה לכך מצד הרוב בוועדה וכן ישנה המלצה של המיעוט, הרי הוועדות קבעו קודם כל שהצווים הניתנים על-ידי שרים — אין להם ביסוס חוקי. החוק אוסר האונת, אבל זהו הנוהג.

שר המשפטים ד. יוסף:

זה לא נכון.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

קיבלתי את כל החומר המתאים.

שר המשפטים ד. יוסף:

בכל זאת אין זה נכון. אתה קיבלת את החומר, ואילו אני קראתי אותו.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

אני מוכן להמציא לשר המשפטים את הדין-וחשבון המלא שקיבלתי מן השגרירות הבריטית. שם יוכל השר למצוא את הדברים האלה. השר השתמש כנראה רק בקטעים, שלא דובר בהם על הענינים האלה. בדין-וחשבון הזה נאמר שאין בחוק האנגלי שום קביעה המתירה לשרים לתת צווים כאלה.

שר המשפטים ד. יוסף:

אין הם כותבים שזה בלתי-חוקי, אלא שהפרלמנט מכיר בכך זה 200 שנה.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

הפרלמנט מעולם לא הכיר בכך. בשנת 1854 היו שערוריית בענין מאצ'יני, ונתמנו אז שתי ועדות סודיות של שני בתי-המוקקים. גם בשנת 1956/57 נתמנתה ועדה לרגל שערוריית חדשה שפרצה בגלל הוצאת צווים וגילוי שיחות טלפון גיות. בכל המקרים האלה נקבע שנוהג זה אינו מבוסס על שום חוק. אם זה מוצדק, צריך למצוא לזה ביסוס חוקי, צריך לתת לו ביסוס חוקי. אבל ביסוס חוקי כזה עדיין לא ניתן בפרלמנט.

כאשר שר המשפטים ממליץ, בין היתר, על הדוגמה האנגלית, הוא התעלם מדבר שגם הוועדות האלה ממליצות ומדגישות אותו. כוונתי לכך שבארצות-הברית שם שמורים הצווים האלה שניתנו בכחה, ושם אפשר למצוא במפורט מדוע נתון השר את הצו הזה, ונש מי, כן אפשר למצוא שם הסבר והנמקה לאיזו מטרה ניתן הצו. הדבר מתנהל שם באינדקס אלפביתי, ולפרלמנט ישנה אפשרות של גישה וביקורת על הצווים האלה.

שר המשפטים מתפעל כליכך מן הדוגמה של אנגליה, ואילו בהצעת החוק שלפנינו הוא מציע בסעיף 9: "ראש הממשלה ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו; תקנות לפי סעיף זה יובאו לידיעת הנוגעים

ברוך אזניה (מפא"י):

כבוד היושבראש, כנסת נכבדה. סייע בידי חברי-הכנסת צימרמן, בזה שהעלה בדבריו את שאלת אומץ הלב. אני באמת חושב שהן חברי-הכנסת בגין והן חברי-הכנסת צימרמן לא גילו אומץ לב ולא קבעו עמדה ציבורית בשאלה: האם הם בעד או נגד האונת סתר לצורך בטחון המדינה וגילוי פשע? עימם בדבריו של חברי-הכנסת בגין היה דבר מוזר יותר. פעם כאילו הסכים להאונת סתר, וזאת באותו חלק של דבריו בו אמר: "היתר על ידי השופט — כן"; ופעם דחה את הענין כולו. הוא אמר שורה של דברי לעג ובתוכם הכניס גם ענין האזנה בסתר. הוא אמר: האזנה בסתר, שר בסתר. אם כן, הוא לעג להאזנה בסתר. כאשר שופט יתן את ההיתר — לא ילעג להאזנה בסתר? יקבע נא עמדתו לענין — הוא בעד האזנה בסתר או לא?

מדוע דרוש לענין זה אומץ לב? משום שצריך לענות על השאלה איך להבטיח בטחון המדינה. אבל יש שרוצים יחר עם זה להיות פופולריים ולהתקשט בנוצות של ליברלים והגנה על הפרט. יביאו נא נוצות אלה אל בטחון המדינה ויחליטו מה עמדתם: האם תוצאה האזנה בסתר או לא?

ברצוני לומר לחברי הכנסת מדוע כל כך קשה לשלול ענין האזנה בסתר מכל וכל. בגלל סיבה אחת: אין מדינה בעולם שדבר זה אינו קיים בה. חברי-הכנסת בגין אמר כי "זה חוסר בגרות ממלכתית ופרכיניציאליזם". אני באמת סבור שזה באמת חוסר בגרות ממלכתית להניח, שכל דרך אחרת של יעקוב מותרת, היא אותה דרך המתאימה להתפתחות חזת הטכנית של הפושע, ורק אסורה. הרי הענין אינו מתחיל בטלפון. הענין מתחיל בשאלה האלמנטרית: לרשות ממלכתית מותר או אסור לעקוב אחרי פושעים? ואם עוקבים אחריהם בדרך שבה הם מנסים להסתיר את טשעיהם, הרי אם הם עושים זאת בדרך מסובכת, אף העיקוב הוא מסובך.

בסופו של דבר לא הבינתי אם חברי-הכנסת בגין וצימרמן מתנגדים לחוק המוצע או לא. אם הם מתנגדים לחוק, הרי זוהי אופוזיציה וזוהי מלאכתה. אולם אם הם מתנגדים להאזנה בסתר, יעלו נא על במת הכנסת ויגידו: איננו יודעים מלאכה זו, מימינו לא נגענו באצבעותינו ובמשבוחינינו בעי" סוק לא נאה כזה. האזנה בסתר? אני, חברי-הכנסת בגין, ידעתי פעם ענין כמו יעקוב? אני, חברי-הכנסת צימרמן, עסקתי פעם בדבר כזה? עלה על דעתי שיעקבו? יגידו זאת ברורות ונדע.

חברי-הכנסת צימרמן השמע טענה שלא הבינתי אותה בכלל. הוא שאל מדוע סעיף 6 הוא מוסתר ומדוע הוא מצומצם. צם. חברי-הכנסת צימרמן, סעיף 6 אינו מוסתר ואינו מצומצם. האם אתם חושבים שסעיפים בחוק יש להם משמעות שונה לפי המקום שבו הם מופיעים? מדוע סעיף 6 מוסתר? הוא גלוי כמו סעיף 1, 2 או 3. מדוע הוא מצומצם, משום שהוא מטיל עונש של שלוש שנות מאסר על האזנה בסתר שלא בהיתר? במה הצמצום, בעונש של שלוש שנות מאסר? נאמר בו: "המאזין בסתר שלא על פי היתר לפי חוק זה, או המשתמש בידיעה, או מוסר לאחר ידיעה בידעו שהושגה על ידי האזנה סתר שלא התורה לפי חוק זה, דינו — מאסר שלוש שנים". על כך אומר חברי-הכנסת צימרמן, שסעיף זה הוא מוסתר ומצומצם. להיפך, הוא גלוי וברור ומאד רדיקלי במשמעותו. סעיף 6 הוא הסעיף שתכנונו הוא מניעת האזנה סתר. לכן כל הדיבור על כך שחוק זה הוא "הומוריסטי" — אין לו שחר. וחברי-הכנסת בגין, החושב שהוא יכול לשעשע אותנו על ידי כך שהוא זוקף על תפניים של אחרים והומר בגנין לא-הומוריסטי, אינו אלא טועה. הענין אינו הומוריסטי גם מבחינה אחרת.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
ההצעה היא הומוריסטית.

ברוך אזניה (מפא"י):

מדינאי יהודי בישראל, כאשר הוא מדבר על ענין שאינו הומוריסטי, צריך לומר דברים רציניים. וזאת לא עשה חברי הכנסת בגין. ההצעה להחזיר את החוק לממשלה איננה דרך לפתרון הענין. הקשבתי לדברי חברי-הכנסת בגין כאשר הסביר לנו שבהגדרת רשות הבטחון ישנם שלושה מוסדות שאינם נזכרים בשום חוק, ומניה וביה הוציא אחד מהם. הוא הוציא משלושת הרשויות הללו את ראש אגף המודיעין במטה הכללי של צבא-הגנה לישראל, ואת השניים האחרים השאיר כבלתי מעוגנים בחוק. ומה הוא אומר? מדוע אלה השניים אינם טובים? — מפני שאינם נזכרים בשום חוק. אני רוצה לשאול אותו: ראש אגף המודיעין במטה הכללי של צבא-הגנה לישראל אל נזכר בחוק?

יוחנן בדר (תנועת החירות):
הוציא גם אותו.

ברוך אזניה (מפא"י):

כדי להביע כבוד לצבא הוא אומר: אותו אני מוציא. אבל אגלה לכם דבר, שחברי-הכנסת בדר, ששאר מאזין בשמו של חברי-הכנסת בגין, בודאי יודע אותו: אני סבור ששלוש הרשויות הללו ישנן בתוספת לחוק. לא די בזה, אלא הם נתונים לביקורת של מבקר המדינה. ואני סבור שאם אין רוצים לדרוש מאתנו שנספנעם באופן ליגאלי סודות בטחוניים, אין לדרוש יותר ממה שרוסדר באופן חוקי. ואני מניח ש"חוקי" הוא כל דבר שחברי-הכנסת בדר משתתף בו.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

כן, אבל אינני מכיר חוק שבו זה כתוב. זאת הפעם הראשונה שזה כתוב.

ברוך אזניה (מפא"י):

אני סבור שבאותה תוספת לאותו חוק — ואתה עוסק באותה תוספת — זה ישנו.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
באיזה חוק?

ברוך אזניה (מפא"י):

חברי-הכנסת בגין אומר: יהיה פעם ראש ממשלה שלא ירצה להיות המאזין בסתר, ובוהו רצה "נורא, נורא" לפגוע בראש הממשלה. כלומר, במלים אחרות: לפי מר בגין, יהיה פעם ראש ממשלה שלא ישא על כתפיו באחריות לקיומה של מדינה במצור. איך זה יהיה, מנין יבוא ראש ממשלה כזה? לא, במדינת ישראל לא יהיה ראש ממשלה כזה.

אני רוצה לעמוד על שאלה אחת, והיא השאלה אשר — הייתי אומר כך — עזרה לחברי-הכנסת צימרמן ובגין להישען על משהו כדי להסביר מדוע הם מציעים להחזיר את הצעת החוק לממשלה; וזה אותו ענין שמפריד בין פשעים פליליים לבין פשעים בטחוניים ומעביר את ההכרעה בדבר מתן היתר להאזנה סתר בענינים בטחוניים לממשלת ישראל, לאותה ממשלה הנתונה לביקורת הכנסת ומוסדותיה ועדותיה. אומר וטוען חברי-הכנסת צימרמן, שיש לו יותר בקיאות בענינים אלה הנוגעים לארצות אחרות; שם הבטיח היא אם זה יהיה שופט או יועץ משפטי. נחא, אזי אני חוזר על השאלה: מה הוא היועץ המשפטי באותן ארצות? זו לא רשות ממשלתית? הלא הוא טוען, כי בארצות אחרות הבטיח היא, אם זה צריך להיות שופט — בענינים בטחוניים — או היועץ המשפטי. אני משיב: אחריותה של ממשלת ישראל היא גדולה יותר

ברוך אזניה (מפא"י):

— אני רוצה לקבל ממך הודעה בקריאת-ביניים: לגבי אותו שופט לא תגיד שהוא לא ירצה להיות המאזין בסתרי

יוחנן בדר (תנועת החירות):

תשאל שאילתה, ואחר כך — שאלה נוספת.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

תקבל מקודם הסכמה מהשר להעביר את הענין לשופט, ואחר כך ניתן לך את ההסכמה.

ברוך אזניה (מפא"י):

יש שתי שיטות: יש שיטה אנגלית, המוסרת את ההכרעה ואת האחריות ככלל לרשות המבצעת בלבד; ויש שיטה המוסרת זאת לרשות שיפוטית. ואם אנו מציעים שבסוג אחד של ענינים יימסר הדבר להכרעה של רשות שיפוטית ובסוג שני — לרשות המבצעת, איני רואה כיצד אתם פתורים רואים את כל הענין מוצא מההלכה והמעשה של השנים ועשרות השנים הללו בעולם כולו.

ואני רוצה להגיד עוד לחבר-הכנסת צימרמן, הטוען שהשר לא האזין לביקורת של הציבור. זאת הוודות מרחיקת לכת של חבר-הכנסת צימרמן עם הציבור. פשוט מאד. הוא השמיע דברי ביקורת. עכשיו, כאשר השר הביא הצעת חוק ובה ישנה מניעה להאונת סחר שלא בהיתר, או אומר חבר-הכנסת צימרמן — לא האזינו לציבור. הציבור הזה מי הוא? אם אתה מוזה את עצמך עם הציבור — יכול להיות שלא האזינו לך. בענין שמירה על בטחון המדינה ועל הצורך לעקוב אחרי מי שרוצה לחבל בה בכונה — לא ברור לגמרי אם אתה מבטא בענינים אלה דעת ציבור רציני בישראל שיטען שאין צורך בדבר כזה.

לכן, הייתי אומר לחברי הכנסת מסיעות האופוזיציה שדיברו לפני, שישקלו אם אינם מרחיקים לכת אמילו לדידם. מדוע אפילו לדידם? כי במשך ארבע-עשרה שנה לא הציעו לא חוק למניעת האונת ולא חוק להיתר האונת. עכשיו הם טוענים שבכלל האונת איננה נכללת באיוו מסגרת שהיא של מדינה תקינה. אבל איפה הייתם? איפה היו הליברלים שהיו אז פורגסיבים ויבשו או בממשלה? איפה היתה האופוזיציה של "חירות" בענין זה? הרי אף היא לא הציעה הצעת חוק אשר תבטיח את שני הדברים, גם את השמירה על בטחון המדינה וגם את השמירה על רשות הפרט. משלא הצעתם את זה, אינכם יכולים לדרות הצעת חוק של הממשלה, אלא אתם חייבים להגיד: נציע שינויים הנראים לנו בהצעת חוק זו.

הי"ר י. ישעיהו-שרעבי:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת אונא, ואחריו לחבר-הכנסת ריפתין.

משה אונא (המפלגה הדתית-לאומית):

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה. חוק הון בענינים שהם בגבול של זכויות הפרט ועניני הציבור, מטבע הדברים הוא שיעורר ריחוק ופולמוס. והחוק הזה שייך בוודאי לסוג זה של חוקים, כפי שכבר נאמר בוויכוח. הוא בא להסדיר בעיות שהן בגבול של זכויות הפרט וטובת הציבור.

על עצם הצורך להגן על זכויות הפרט במדינה אין לי מה להוסיף לדבריו של שר המשפטים. אבל נראה לי שצריך, עד כמה שאפשר, להוציא את הדיון הזה מהפולמוס המפלגתי ולנסות לראות את הענין — שבדואי טעון הסדר לכל הדעות, — באספקלריה נכונה, על בעיותיו, ולתרום לפתרונן. אני בטוח שאף אחד מחברי הכנסת לא יכחיש שיש

משל היועץ המשפטי; לפי החוק המוצע, ממשלת ישראל היא האחראית למתן היתר להאונת סחר במקרים דחופים; היא המנה את השר שיהיה ממונה על "רשות בטחון" ואחרו שר המקבל על עצמו את האחריות.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

לגבי היועץ המשפטי אני מסכים לדברייך.

ברוך אזניה (מפא"י):

סלח לי, חבר-הכנסת בדר. יש לי נשימה קצרה. אין אני יכול "לרוץ" אחרי כל השינויים בדעת תנועת החירות בנוגע ליועץ המשפטי בישראל. לפני חודשים צעקתם חמס וטענתם כי אתם מגינים על הפרורגטיבות של היועץ המשפטי. עכשיו שניתם את דעתכם. האם אני יכול "לרוץ" אחרי שינויי הדעות שלכם? אין זה לפי כוחתי.

לכן אני טוען, שבצעם חבר-הכנסת צימרמן ניסח את הדבר כראוי, אלא הוא לא רצה להסיק מניסוחו שום מסקנות. הוא אמר: קיימת כאן בעיה של טובת הכלל — ואני הייתי מוסיף לזה: של בטחון הכלל — ושל רשות הפרט. אבל כאשר אמר "טובת הציבור", הוסיף את המלה "כביכול". מדוע? אחר כך אמר: יש ענינים שאינם בטחוניים ובכל זאת מופיעים הם במסווה של "בטחוניות". אני רוצה לשאול שאלה פשוטה: הרי חוק זה רוצה לשמור על רשות הפרט והן על טובת הכלל; מדוע אתם מתנגדים למזיגה זו בין שני הדברים? חוק זה רוצה לשמור על רשות הפרט על ידי שני דברים: (א) על ידי כך שהוא אוסר האונת בסתר בלי היתר; (ב) על ידי זה שהוא מטיל על אנשים בעלי תפקידים רמים את האחריות הפרלמנטרית, ולעתים גם השיפוטית בדבר מתן היתר להאונת בסתר.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

איך זה פרלמנטרי, כשלא נדע?

ברוך אזניה (מפא"י):

לכן אינני תופס ...

מנחם בגין (תנועת החירות):

מדוע לא יהיה הדבר נתון בידי שופט בכל המקרים?

ברוך אזניה (מפא"י):

אני רוצה לשאול אותך, חבר-הכנסת בגין: מקודם לא היית כשזיברתי. אני שואל אותך: לו היה שופט נתון את ההיתר בכל המקרים, היית מסכים לחוק? הרי טענתי טענה יסודית, שגם בדברייך וגם בדברי חבר-הכנסת צימרמן היה חוסר אומץ לב. אתם הסתרתם מאחורי זה שבענין מתן היתר יש הפרדה בין הרשות המבצעת לבין הרשות השיפוטית. מאחורי הפרדה זו הסתרתם כדי לא להגיד: אנחנו בעד האונת סחר לצורך בטחון ולצורך מניעת פשעים וגני לויים, או לא. אם אינכם מסתתרים מאחורי זה, ניכנס לענין עצמו.

מנחם בגין (תנועת החירות):

במפורש אמרתי: דבר זה צריך להיות נתון בידי שופט בשני המקרים.

ברוך אזניה (מפא"י):

הקשב, חבר-הכנסת בגין. אם אתה אומר שיהיה שופט בשני המקרים —

מנחם בגין (תנועת החירות):

כן.

פטים. נראה לי שהיה רצוי שגם בחוק הזה ייאמר: השר הממונה על ביצועו יהיה שר המשפטים. העניינים שבהם דן חוק זה הם ענייני משפט מובהקים, כלומר עניינים הקשורים עם מערכת השיפוט. אפילו בית-הדין הצבאי אינו מופיע כאן בשום צורה שהיא, אלא הכל מתנהל בסופו של דבר במישור של המערך השיפוטי. על כן נראה לי שהיה נכון גם בנקודה זו לקרב את החוק הזה למה שקבעה הכנסת בענייני בטחון המדינה.

סוגיה קשה היא ללא ספק הבעיה אם אפשר להשתמש בידיעות אשר נחקבלו על-ידי האזנה ללא רשות, ללא סמכות, כראיות לפני בית-המשפט. הקשבת היטב לדברי שר המשפטים. נראה לי שיש לשקול לא הדבר עוד פעם בוועדה. כי אל נסית את הדעת מזה, שאם לא נקבע בחוק שהראיות שהושגו בדרך זו הן פסולות, הרי נשמש סייג חמור ויעיל מאד בפני עבריינים בשטח זה. וצריך לשקול יפה אם הנוק שנגרם על-ידי כך לאפשרות להביא ראיות לפני בית-המשפט שקול כנגד הנוק שאנו עלולים לגרום אם ניתן פתח לפעולות שבוודאי אף אחד מאתנו לא ירצה להקל לגביהן.

ברצוני להצביע על כמה סרטים נוספים של החוק, שצריך לדון בהם ולהכניס בהם תיקונים. דבר ראשון שרציתי להצביע עליו הוא ענין ההגדרה של "האונת סחר". פה נאמר: "האזנה באמצעות מכשיר לשיחת הוולת, במישורין או דרך טלפון, ללא הסכמת בעלי השיחה, לרבות הקלטת שיחה כאמור".

נראה לי, שאם כונתנו בחוק זה, שהשיג הטכניקה החדשה לא יהיו בבחינת נשק עצמוי בידי עבריינים בלבד, כי אם ישמשו נשק יעיל גם בידי שומרי החוק, האם לא כדאי להרחיב את המסגרת הזאת ולכלול בה גם אמצעים אחרים, כגון שימוש במכשירים המאפשרים להסריט בצורה מוסתרת ועל-ידי כך להשתמש בחומר סודי. ייתכן שיש צורך בהגדרה יותר מקיפה, שתכלול גם דברים שאינם דווקא בשטח המלה המדוברת, כי אם גם של התמונה וכי'.

לעומת זה נראה לי שצריך להביא בחשבון גם מקרה הפוך: אדם רוצה לשמור על מכשיר הטלפון שלו ומסתיר על-ידו, כדי להבטיח שלא ישתמשו בו בצורה לא ראויה, מכונת הקלטה. אינני סבור שיש לאסור דבר כזה. אם האזנה או ההקלטה היא במכשיר שלי, אינני סבור שצריך לאסור דבר זה, ולי לא ברור אם הניסוח כאן אמנם מתיר דבר כזה.

שר-המשפטים ד. יוסף:

אינני מבין.

משה אונא (המפלגה הדתית-לאומית):

אם בעל טלפון מחבר למכשיר שלו מכונת הקלטה כדי לדעת מה דובר אם מישוהו אחר ישתמש בטלפון שלו, אינני יודע אם צריך לכלול דבר זה באיסור של האזנה. זאת בוודאי שיחת הוולת, אולם במכשיר שלי.

יש שאלה אחרת, המתעוררת לדעתי בסעיף 4, והיא: האם מה שקבע כהנזה יסודית להרשות האזנת סחר לשי" חות, האם הנחה זו אינה מצומצמת למדי; נאמר בסעיף 4 (א): "לבקשה יצורף תצהיר לפי סעיף 37 למקודת העויות, חתום בידי קצין משטרה בכיר דרך שמעונו בפקודת המשטרה, בו ייאמר כי לדעת המצהיר אין דבר שביניה אחרת לגילוי מבצעו של פשע או למניעתו של פשע...".

לי נראה שההוראה האומרת, כי לשם גילוי מבצעו של פשע יידרש ההסדר הזה רק כשאין דרך סבירה אחרת — זוהי הוראה מרחיקה לכת. אני מבין שלמען מניעתו של פשע צריך לקבוע את הדברים בצורה כזאת. אבל לשם גילוי מבצעו של פשע, לא ייתיה קובע הוראה האומרת שרק דרך זו ולא אחרת באה בחשבון. ייתכן שיש דרכים אחרות, אבל הדרך

צורך בהסדר העניין; ואף אחד לא יכחיש שיש שטחים שבהם יש להשתמש בהאזנת סחר. יכולים להיות חילוקי דעות רק לגבי פרטים בחוק המוצע; ייתכן שפרט זה או אחר טעון תיקון. וארשה לי ללכת בדרך זו של בחינת הפרטים.

בחוק כזה יש להקפיד לא רק על תכנון, כי אם גם על צורתו. חוק זה, המבטא משהו מהרוח המפעמת במדינה ובדרכי חקיקתה, ודאי צריך לבטא את הרוח הזאת בצורה ברורה. על כן היה רצוי אילו הובא בתחילת החוק סעיף האומר: לא יאזין אדם האזנת סתר לשיחות וזלחו אלא על פי הדרכים וההיתרים הניתנים בחוק. או היה ברור שאנו רואים לפנינו את הבעיה הגדולה, כיצד לשמור בתנאים של היום על זכויות הפרט, למרות כל הבעיות התמורות שהן מעוררות עקב הנסיבות שבהן אנו נתונים; הנסיבות הכלליות, כלומר, ההתפתחות הטכנולוגית וכי'; והנסיבות המיוחדות — בעיית בטחון וכי'. נראה לי שיש צורך להציג את הדברים בצורה מאוזנת כזאת בחוק שנוחקק בענין זה.

השאלה השניה המתעוררת, לדעתי, היא זאת: האם לא רצוי להתאים את סדרי הדין עד כמה שאפשר לסדרי הדין כפי שנקבעו בחוק לתיקון דיני העונשין (בטחון המדינה)? הרי החוק הוא, הקובע את העניינים הסידיים הנוגעים לבטחון המדינה, קבע גם סדרי דיון מסויימים. אנו מוצאים שם שאר תן הבעיות עומדות לפני מוסדות הבטחון בקשר לנושאים שבהם דן החוק, הוא, כפי שהן קיימות בסוגיה זו של בעיית האזנה בסתר. שם כחרה הכנסת בדרך של מתן הטמכות להכרעה בבעיות אלה לדין המשפטי, לידי שופט בית המשפט העליון. היא גם קבעה את הסדרים שלפיהם יש להתנהג במקרים שאין אפשרות לפני דחופה לבית המשפט והבטיחה בדרך זו שענייני הבטחון לא יסבלו. נראה לי שהאחידות של הגישה ואחידות הפרוצדורה רצויה גם במאסריה זו, שהיא חלק של הטוגיה הגדולה הקרויה בטחון המדינה. כי אם נאמר לנו שרצוי שבשאלות אלה הממשלה או השר הממונה על רשות הבטחון יהיו המכריעים בכל ענין וענין, הרי לכאורה יש בסיס לטענה הזאת. לי נראה, שכשאנו מחפשים את הדרך כיצד לאון בין צרכי הבטחון וענייני הסדר הכללי האר" רחי, יותר רצוי שנמשך ללכת בדרך זו, בדרך שהלכנו בחוק בטחון המדינה. כי הרי תמיד יעמוד השר הממונה על שירות הבטחון תחת לחץ כבד כאשר אנשי אמונו יבואו לפניו ויתבעו את הזכות להשתמש במכשיר העיין של האזנת סתר. הוא יעמוד תחת לחץ כבד, וספק אם אמנם יוכל תמיד לברוק את הפרטים באותה מידה והוא כפי שהניסוח יכול להיעשות כאשר יובא לפני שופט. כי אל נשכח שהעומס המוטל על השר הוא בלאו הכי גדול פי כמה מאשר העומס המוטל על שופט. בנקודה זו נראה לי שרצוי לחלק את העומס, כפי שהצעת.

אין כל ספק שיש להשתמש — אני רוצה להדגיש זאת עוד פעם, אף-על-פי שאני בטוח שאין בכך חילוקי דעות — בטכניקה זו על כל צורותיה במידה שהיא משרתת את בטחון המדינה. אינני בטוח אם הניסוח שנבחר כאן בסעיף 2 מבטא אמנם את הרצוי בצורה נכונה. כאן נאמר: "לא ישתמש השר בסמכותו לפי סעיף זה, אלא אם שוכנע, בכל מקרה, שהדבר דרוש לבטחון המדינה". נראה לי שהניסוח הזה הוא גמיש מדי. היה רצוי, כך נראה לי, לבחור בניסוח יותר מדוייק, המבטיח שאמנם יישמרו ענייני הבטחון, אבל בסייג שלא ייכללו דברים שאולי ניתן לראותם כענייני בטחון, אך בבחינה יותר מדוקדקת אפשר לומר שאינם בגדר ענייני בטחון דווקא.

ברצוני לעמוד על עוד נקודה, שביחס אליה מן הראוי לקרב את החוק הזה לחוק לתיקון דיני עונשין (בטחון המדינה). השר הממונה על ביצועו של אותו חוק הוא שר המש-

ישיבה קפ"ה, ל' חשוון תשכ"ג (27 נובמבר 1962)
— חוק למניעת האזנת סתר (אונא, ישעיהו-שרעבי, ריפתין, יוסף, בנטוב) —

החסינות". על כך ענה שר המשפטים, באומץ המציין גם אותו: "סלח לי, על כך אתם חליליטו, חבר הכנסת ברייהודה. אני נשאלתי שאלה והבעתי את דעתי, אינני סבור שזה בניגוד לחוק החסינות, אבל אפשר לתקן את חוק החסינות".

שר-המשפטים ד. יוסף:
אתה אומר שאי-אפשר לתקן?

יעקב ריפתין (מפ"ם):

לא הפתיעה אותי העובדה ששר המשפטים הביא היום בשם הממשלה הצעת חוק שהיא המשך ההודעה שלו. מעניין יותר מה יעשה השר ברייהודה. מעניין יותר מה יעשו חבריו של השר ברייהודה. האם הם סבורים שזה אחד הדברים הקוא ליציוניים שיינתן להם להצביע על תיקונים בוועדה, או שהם סבורים, כפי שפעם שמענו מפייהם, שיש איזה גבול? התרשמתי מאותה קריאת-ביניים של חבר-הכנסת ברייהודה חשבתה שהיא מרמזת על איזה גבול, כי הצעה זו היא קודם כל פגיעה בכנסת. גם כאשר רוצים לפגוע בחסינות חברי הכנסת יש לומר זאת מתוך דרך ארץ בדברי הסבר.

עצם החוק הזה, שם החוק, "חוק למניעת האזנת סתר", מזכיר לי הלצה אנגלית מפורסמת, ששר המשפטים ודאי מכיר אותה: מיהו ג'נטלמן? גבר הרואה בחור אמבטיה גברת ואומר: סליחה, אדוני.

והי גם פגיעה בדרך החקיקה. מה באמת, אדוני שר המשפטים, אתה חושב על חברי הכנסת? שהם יתנו אישור למבנה של שירותי בטחון אגב אורחא? זה גם לזול בשירותי הבטחון. שירותי הבטחון ראויים לזה שיוכירו אותם פעם ראשונה בחוק אגב בעיית האזנה בסתר? ווהי אף פגיעה בראשי שירותי המודיעין, אנשים אלה זקוקים לכך שיכניסו אותם לחוק בדרך של קונטרבנדא? אחרי פחות המטבע בא עלינו כנראה פחות בחקיקה. איזה דרך של חקיקה היא זו? וזה גם פגיעה חמורה בשופטים. הייתי מבין אילו היו מגישים שתי הצעות חוק בנפרד, מטעמים "אסמטיים". אבל לא ייתכן שבאותה הצעת חוק ייאמר, שלגבי עבירה פלילית יפנה המפקח הכללי לשופט, ואם מדובר בבטחון המדינה — אין זכר לשופטים. הרי זה עלבון לשופטים ולמדינת ישראל. אולי רוצים להתקין מכשירי האזנה אצל שופטי בית המשפט העליון? והמשנה ביותר הוא שהצעת חוק מסוג זה מביאה דווקא שר המשפטים. הרי יכול היה להביא אותה ראש הממשלה ולצטט, כדרכו, ציטטות. זה כבר קרה פעם, למה לא לחזור על כך?

אני רוצה לומר בכל הבהירות, שהבית אינו חולק על כך שלמדינת ישראל דרושים שירותי בטחון, וששירותי הבטחון יש גם הישגים. מי חלק על הישג שירותי הבטחון במרשת אייכמן? אבל אם מישוהו סבור שהוא עושה טובה לשירותי הבטחון ולאנשי שירותי הבטחון על ידי הופעתו של הגנה טוטלית, כפי שעושה ראש הממשלה, נאמר לו: שירותי הבטחון — לא פחות מהצבא, אלא יותר מהצבא — זקוקים לידיעה שיש עליהם פיקוח דמוקרטי יעיל.

בשבוע שעבר דיברו כאן על טלוויזיה. מה לא אמרו על מכשיר זה? אבל אפשר גם לדבר על המכשיר החינוכי ששמו "מכשיר האזנה". זהו מכשיר ממדרגה ראשונה.

מרדכי בנטוב (מפ"ם):
זה נחשב לטלוויזיה.

יעקב ריפתין (מפ"ם):

הוא גותל לאנשים אפשרות לדעת את החיים האינטימיים ביותר של בני אדם, הוא הופך אנשים לשליטים על גורלות

הבטחה ביותר, היעילה ביותר, המהירה ביותר היא זאת. על כן צריך להבדיל כאן בין גילוי פשעים לבין מניעתם.

ישנו דבר בלתי-ברור בסעיף 4 (ו), המדבר על האפשרות של ערעור במקרה שהשופט סירב לתת את ההיתר. נדמה לי שכאן יצא, שאם הפניה היתה לנשיא בית המשפט העליון — אין אפשרות של ערעור; במקרה שהפניה היתה לנשיא בית-המשפט המחוזי — יש אפשרות של ערעור. אולי כדאי לא לקבוע סדר אחיד? כפי שהדברים מנוסחים כאן, נדמה לי שמבחינה פרוצדורלית יצא דבר לא רצוי.

הענין האחרון אשר אליו ברצוני להסב את תשומת לב הבית מתייחס לסעיף 9. אמרתי שלדעתי היה רצוי ששר המשפטים יהיה השר הממונה על ביצוע חוק זה. הנוסח בסעיף 9: "תקנות לפי סעיף זה יובאו לידיעת הנוגעים בדבר", אינני ברור. מה פירוש "הנוגעים בדבר"? אולם עוד פחות נראה לי הנוסח האומר "ואינן טעונות פרסום ברשומות".

יש כאן אמנם דברים סודיים. אבל אחת מן השתיים. תקנות בדרך כלל הן בבחינת חקיקת משנה, כך שהדרך הרצויה היא שהן תתפרסמנה ותוכבנה לידיעת הציבור. אם סבורים שיכולים להיות כאן דברים שאסור להביאם לידיעת הציבור מטעמי בטחון או מטעמים אחרים כלשהם, צריכים חוק לדעת לבוא לידיעת ועדה של הכנסת, ועדת החוקה, חוק ומשפט או ועדת החוק והבטחון; אבל לא ייתכן לדעתי שהם יישארו נסתרים לגמרי ולא נתונים לכל ביקורת.

בסיום דברי ברצוני לומר שאין כל ספק שהחוק הזה נחוץ על מנת להסדיר את בעיות ההאזנה בסתר, בעיות של שימוש בטכניקה חדשה למניעת פשעים ולגילויים, אבל יש צורך להכניס כמה תיקונים בחוק, להעמיד כמה דברים על בסיס אחר ולקבא את המסגרת לאותה המסגרת שנקבעה לכל ענייני בטחון המדינה וסדרי המשפט הפלילי.

היו"ר י. ישעיהו-שרעבי:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ריפתין, ואחריו לחבר-הכנסת גיר.

יעקב ריפתין (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לשאלת ההאזנה יש היסטוריה מסוימת במדינתנו הצעירה. שר המשפטים התעלם מההיסטוריה הנאת. אינני רוצה לעסוק פרטים של מה שהיה. אני רק רוצה להזכיר לכנסת שב-1956 עסקה ועדת משנה של ועדת הפנים — בהרכב של העומד לפניכם, בתור יושב-ראש; חברייה-כנסת דוד הכהן ושלמה פרלשטיין — בשאלה זו, וועדה זאת באה לידי מסקנה האומרת: "הוועדה מציינת כי היו בעבר מקרים שאפשר לראותם כאילו חורגים מתחום בטחוני ישיר. הוועדה מביעה את רצונה שישמר בקפ" דנות העקרון של פעולת השירותים הללו בתחום הנוגע במישרין לבטחונה של מדינת ישראל בלבד".

הנוסח הזה, שהתקבל פה אחד, הנוסח המוסכם הזה אמר במפורש שהיו דברים שאפשר לראותם כאילו חורגים מתחום ענייני הבטחון הישירים. האם שר המשפטים מוכן להסיק מזה מסקנה? לא. יש לו לשר המשפטים היסטוריה משלו, ורציפות היסטורית משלו, והתחייבויות משלו. ביש"י בת הכנסת ב'6 במאוס 1962, אמר השר: "אין זכות לחבר הכנסת לעבור עבירות פליליות ולעשות פשעים, ואם לא יעסוק בפשעים, לא יאוינו לטלפון שלו. אם יעסוק בפשעים, יהיה, לדעתי, באותו מצב ככל אורה של המדינה".

באותו מעמד קם, באומץ לב המציין אותה, חבר-הכנסת ברייהודה, שר התחבורה הנוכחי, ואמר: "זה בניגוד לחוק

קודם כל צריך להוציא מוויכוח זה את כל הדברים שאין להם שייכות לענין: חוק לשון הרע — אינו שייך לענין זה; ראש הממשלה והתנהגותו — גם אני אינני כל כך שבע רצון מהתנהגותו — אינם שייכים לענין; חוק חסינות חברי הכנסת — בוודאי איננו שייך לענין. מדוע? מפני שכאשר קיבלנו את חוק חסינות הכנסת, לא היה ענין האונת סחר; עכשיו, כשנקבל את החוק, נביא תיקון לחוק חסינות חברי הכנסת. אני בטוח שנקבל את התיקון, שגם אותו יביא לפנינו שר המשפטים. אם אסור לערוך חיפוש בביתו של חבר כנסת, מובן שאסור גם לשמוע את שיחותיו.

(חבר-הכנסת ו. שם טוב קורא קריאת-ביניים)

שמענו פה הרבה הערות משפטיות נכונות, אבל השאלה העיקרית היא: אם צריך להחרי, במקרים מסויימים, האונת סחר, או לא? זו השאלה. על השאלה הזאת צריך לענות, בלי לערב בזה את ראש הממשלה ושר הבטחון, ובלי כל ה"חכמות". צריך לענות: כן או לא. מובן מאליו שקשה לענות: כן; אבל אי אפשר לענות: לא. זהו אמצעי חריף מאד והוא פוגע בזכות הפרט, לכן מתלבטים ובאים לידי מסקנה זו או אחרת. אני חושב שבמצב הבטחון הנוכחי, במצב הבטחון שאנו נמצאים בו, צריך להשתמש בכל האמצעים האפשריים כדי לשמור על בטחון המדינה ולשם גילוי הפושעים.

רק לפני שבוע ימים — אולי הענין הנה יותר קרוב ללבי כי הוא קרה בשכונה שלי, כמה מטרים מהבית שלי — יצא בן-אדם מהקיסוס שלו למכירת ספרים, ובמדרגות הרגו אותו.

חיים כהן-מגורי (תנועת החירות):
האונה בסתר יכולה להועיל בזה?

יעקב ריפתין (מפ"ם):
זה שייך לשופט.

נחום ניר-רפאלקס (אחדות העבודה—פועלי ציון):
קריאת-הביניים היא אולי נכונה, אבל לא במקום שאני מדבר עליו.

יעקב ריפתין (מפ"ם):
דווקא במקום זה, כשמדובר על מעשה רצח ברמת-גן.

נחום ניר-רפאלקס (אחדות העבודה—פועלי ציון):
הרצח ברמת-גן הוא פשע. ובכן, מה אתה רוצה?

חבר-הכנסת כהן-מגורי בטוח שהאונת סחר לא תועיל; אני אינני בטוח בזה, אינני יודע מי הרוצח, איפה הוא מסתובב. אני מדבר על מקרים של פשעים חמורים. נכון, האמצעי הזה איננו "סימפטי" כל כך, הוא חריף. מדוע? מפני שהבעיה איננה בעצם האונת הסחר, אלא מי מבצע את הדבר הזה ואיך הוא מבצע אותו.

חיים כהן-מגורי (תנועת החירות):
חחשש איננו מפני המאזין בסתר, אלא מפני המסתיר בסתר.

נחום ניר-רפאלקס (אחדות העבודה—פועלי ציון):
על זה צריך היה לדבר. אנתנו יודעים שלפעמים יוצרים איזה דבר והדבר הזה הופך לחי הנושא את עצמו; אנתנו יודעים איך מתפתחים הדברים, איך אנשים שמבצעים את הענין הזה מתרגלים לפגיעה בזכות הפרט. לכן צריכה להיות פה זהירות יוצאת מן הכלל. בדרך כלל, בכל שלטון, יש דמורליזציה. כל בן-אדם שמרגיש שיש לו שלטון כלפי בן

של אנשים אחרים. פה מדובר על הוכחות משפטיות — והנה כאן מכשיר שקל מאד לערוך בו את הדברים שהקליט, למחוק או לצרף צירופים.

מי שרוצה להעמיד את הכל על "בסיס של אמון", פוגע באנשי שירות הבטחון, כי לפני כל שירות כזה יש סכנות חמורות, ומשום כך נחוצים ערובות וסייגים. חשוב שהאיש האחראי למעשה יהיה ידוע לציבור. חשוב שלא קבוצה מפלגתית מסויימת — ואפילו לא וזה עם מפלגה מסויימת — תתן את ההנחיות לשירותי הבטחון, אלא שידעו כי יש פיקוח ממלכתי. אני אומר זאת בניגוד לדבריו של חבר-הכנסת אוניה בקשר לזה.

היה "עסק ביש", והיה זיוף של מסמכים, וראש הממשלה התייצב נגד הממשלה. הממשלה הנוכחית קמה נגד הכרעת העם. זוהי ממשלה אנטי-דמוקרטית בעצם הרכבה, כי ראש הממשלה שלה נושא את הדגל של הכרעתו ב"פרשה" והוא אומר בכל יום שהוא פעל בצדק ופועל בצדק בהחלטתו נגד הממשלה והכנסת. ואין אלה דברים כל כך מקריים, כי חוק זה אינו מקרי. ישנה הצעת חוק לשון הרע וישנה הטיסה הראשונה של חוק הבטיחות במקומות ציבוריים. אגב, כאשר חוק זה יחזור לכנסת, תראו שהוא מסורק, מגולח ורחוק. וכן יש לזכור, שהיו הכרעות בכיוון של כפייה דתית ולהגמיש כחן של הממשל הצבאי, ושל קיום הסעיף המפורסם בחוק בטחון המדינה. זוהי הממשלה האנטי-דמוקרטית ביותר שהיתה במדינת ישראל, והצעה זו היא חוליה ברשרת. אותו ראש ממשלה המחסל אנשים בתוך מפלגתו; אותו ראש ממשלה שעמד בראש המערכה כפי שערך בענין אותו "עסק ביש", נמסור לו את הייפוי-כוח להכריע במקום שופטים של בית המשפט העליון?

חברי הכנסת, אדוני היושבי-ראש. אנו מציעים להחזיר הצעה אומללה זו לממשלה, — ולא רק להחזיר, אלא גם להזהיר.

כשמעתי את דברי חבר-הכנסת אונא, שמעתי בדבריו איזו הצטנקות, איזה צער, איזו ביקורת, אבל כאשר ראיתי את ההגנה הפתיחית של נציג מפלגת פועלים גדולה — של חבר-הכנסת אוניה, שאלתי את עצמי: לאן הולכת הקואליציה? לה יש מנופל בעניני בטחון? בשם הבטחון אפשר להציע לכנסת חוק בלתי-דמוקרטי?

אדוני שר המשפטים, הייתי מציע לך להתחשב בזה שהציבוריות חוקים היא בלתי-שקטה והיא לא תשלים עם שרשרת הצעות חוקים כאלה, ומוטב היה, כבוד שר המשפטים, לו היית נסוג בענין זה, כפי שעשית לגבי חוק לשון הרע. אולי משום שהשפיעו עליך הדברים שהופיעו בעתוני חוץ-לארץ יותר מדברי חברי הכנסת כאן.

שר-המשפטים ד. יוסף:
זה היה משגה חמור מצדם.

יעקב ריפתין (מפ"ם):
הייתי מציע לך, למען כבודה של מדינת ישראל לקחת את החוק הזה בתורה.

היור"י סרלין:
רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ניר, ואחריו לחבר-הכנסת צדוק.

נחום ניר-רפאלקס (אחדות העבודה—פועלי ציון):
כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה. אני מקווה שאמלא את משאלתו של חבר-הכנסת ריפתין והוא ישמע מה שאומרים חבריו של חבר-הכנסת בריהודה — עכשיו שר התחבורה.

— חוק למניעת האונת סתר (ניר-רפאלקס, ריפתין, בנטוב, סרלין, צדוק, ברנשטיין, רזיאל-נאור) —

הרבה תיקונים צריך יהיה להכניס לחוק הזה כשהענין יועבר לוועדה.

עכשיו תגיד לי, חבר-הכנסת בן-טוב, אתה מסכים לחוק?

מרדכי בנטוב (מפ"ם):
עוד לא.

נחום ניר-רפאלקס (אחדות העבודה—פועלי ציון):
או מה אתה רוצה?

הי"ר י. סרלין:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת צדוק, ואחריו לחבר-הכנסת טובי.

חיים צדוק (מפ"ם):

ארוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, ניסיתי להבין את ההגיון המשפטי והפרלמנטרי של חברי-הכנסת בגין וצימרמן לפחות לגבי דידם הם, ולא יכולתי לרדת לסוף דעתם. המצב המשפטי כיום הוא, שהאונת סתר היא מותרת. באה הממשלה ומציעה חוק לאסור את האונת בדרך כלל, כי אם רק בהיתר מיוחד ובסייגים חמורים מאד. אם רוצים לאסור — צריך להעביר את הצעת החוק לוועדה. שם, בוועדה, נתוכח על רכיבי ההיתר ועל הסייגים. אבל להתזיר את החוק לממשלה — כפי שמציעים חברי הכנסת בגין וצימרמן — פירושו של דבר שלא יהיה חוק, שיימשך המצב הקיים; פירושו של דבר שההאונת תוסיף להיות מותרת ללא סייגים. איפה ההגיון המשפטי והפרלמנטרי של עמדה זו? כפי הנראה מעדיפים את ההפגנה, הקלרציה והז'יסטה על פני ההגיון המשפטי והפרלמנטרי.

פרץ ברנשטיין (המפלגה הליברלית):
כך קורה.

חיים צדוק (מפ"ם):
כך קורה, וחבל.

אסתר רזיאל-נאור (תנועת החירות):
מה היה אתמול?

חיים צדוק (מפ"ם):
כל נושא לנוסר.

אני תמה במיוחד על חבר-הכנסת צימרמן, שיש לו זיקה מיוחדת לנושא זה. הוא הביא הצעת חוק פרטית. בדבריו בכנסת על הצעה זו אמר, בין השאר: "חייב להיות חוק המתיר והמגביל את האונת הפוגעת ברשות היחיד". אמרו לו: אם כן, אם-צריך להיות חוק המתיר ומגביל, מדוע אתה בא ומגיש הצעת חוק שיש בה איסור מוחלט ללא יוצא מן הכלל וללא אפשרות של היתר? אמר: אני מודה שצריכה להיות אפשרות של האונת בהיתר; תבוא הממשלה, המכירה את הענין, ותציע מה הם היוצאים מן הכלל שהיא חושבת אותם לנחוצים. והנה באה הממשלה והניחה על שולחן הכנסת הצעת חוק שבה היא אומרת מה לדעתה צריכים להיות היוצאים מן הכלל. בא חבר-הכנסת צימרמן ואומר: לא, יש להתזיר את החוק לממשלה. היכן ההגיון?

חבר-הכנסת צימרמן אמר לנו דבר שהתפלאתי לשמוע אותו: שבאנגליה אין סמכות חוקית להאזין האונת סתר. באותה מדינה שהיא "כידוע" בכלל לא מדינת חוק, היא רק מדינה שבה נולד עצם המושג של שלטון החוק, אין בכלל — לדברי חבר-הכנסת צימרמן — סמכות חוקית, ואיך-שהוא, באופן בלתי-חוקי, מאזינים בכל זאת מאז מלחמת העולם

אדם שני, יש בו דמורליזציה והוא מראה את השלטון שלו כלפי האדם האחר. כל פקיד שיושב ליד השולחן, כאשר בא אליו אורח, הרי הוא מראה את השלטון עליו, — קורא עתון או שוטה תה, וזה מבטא את שלטונו. בענין זה של האונת סתר, הדמורליזציה יכולה להיות יותר גדולה, וזו צריכה להיות הנקודה שאותה צריך להדגיש. צריך לקבל את הענין בוהירות רבה, וכשמדובר על עניני בטחון, צריך להיות מובן שהמדובר במובן הצר של המלה ולא צריך להרחיב את המושג הזה, כי אצלנו במדינה אפשר לומר שגם מכירת ביצים לחוץ-לארץ קשורה לבטחון המדינה; אם מוכרים ביצים, יש כסף; אם יש כסף, יש נשק. אם אין מוכרים ביצים, אין כסף; אם אין כסף, אין נשק. כך זה קשור לבטחון. לכן צריך להיות ברור שהכוונה היא לבטחון במובן הצר של המלה. צריך גם לדאוג לכך שייקבעו סייגים לענינים האלה. ובכן, עצם השאלה היא: כן או לא? או מה הפאטוס הזה של חבר-הכנסת ריפתין בדרישתו להתזיר את החוק לממשלה? אמרו לי, חבר-הכנסת ריפתין, אתה חושב שהאונת סתר צריך להרשות בעניני בטחון צר ובעניני פשעים, כן או לא?

יעקב ריפתין (מפ"ם):
רק ברשות השופט.

נחום ניר-רפאלקס (אחדות העבודה—פועלי ציון):
אני מסכים אתך.

יעקב ריפתין (מפ"ם):
אם אתה מסכים אתי, תסתייג מהחוק.

נחום ניר-רפאלקס (אחדות העבודה—פועלי ציון):

תשמע מה נגיד בוועדת החוקה, חוק ומשפט. עכשיו מדברים על החוק. אתה מסכים לעצם הענין או לא? אם כן — תגיד: כן.

יעקב ריפתין (מפ"ם):
חוק הוא ענין של סעיפים.

נחום ניר-רפאלקס (אחדות העבודה—פועלי ציון):

עד כמה שאני יודע, יש מגמה של החוק ויש פרטי סעי' פים. כשם שבחוק שנידון אתמול — חוק מס שבה מקר קעין — היתה מגמה של החוק שאנחנו הסכמנו לה, אך עם זה ביקרנו את האמור בסעיפי החוק. כך צריך לדון. קודם כל תגידו שאתם מקבלים את החוק, ואתרי כן נדבר על הסעיפים. כשנגיע לסעיפים, אומר גם אני, שלפי דעתי הסמכות צריכה להינתן לשר המשפטים ולא לראש הממשלה; שצריכות להיות תקנות וצריך לפרסם אותן; רצוי שההכרעה תהיה בידי שופט ולא בידי שר הבטחון. אני חושב שצריך לתקן את הסעיף שמדבר על 48 שעות, הוא איננו מחובבם. במקרה דחוף, האם יכול שירות הבטחון להאזין במשך 48 שעות ורק אחרי כן להודיע לראש הממשלה? האם במקרה דחוף מדברים אנשים בנייהם במשך 48 שעות? האם שמעתם דבר כזה? יכול להיות שמישהו עובר ושומוע שיחה, אבל אחרי רבע שעה השיחה נגמרת, ואז אפשר ללכת לשר הבטחון ולקבל היתר האונת. 48 שעות צריך לשמוע בלי היתר ורק אחר כך לקבל היתר צריך להגביל זאת לשעה או לשתי שעות. במדינה כמו שלנו אפשר למצוא את השופט או את השר גם במשך שעתיים.

אגיד גם שצריך להגביל את תקופת ההיתר, שלא יינתן שלושה חודשים; זה, לדעתי, יותר מדי. צריך לדאוג לכך שלא ישתמשו בחוק זה לרעה. לדעתי צריך לתת היתר למשך שבועיים, אני מוכן להסכים אפילו לחודש; ובכל פעם צריך יהיה לחוש את ההיתר הזה. חודש הוא זמן מספיק כדי לתפוס פושע ולאסור אותו.

הסמכות במקרה זה יש בה מן הדמיון לסמכות לתת, למשל, צו חיפוש לגילוי פשע או למניעתו, שגם הוא פגיעה בצנעת הפרט; אלא שבהיתר האונה, שהוא ענין חמור יותר, מוצע לנו כאן ללכת בדרך הצמצום המכסימלי — רק המפקח הכללי של המשטרה, איש אחד בכל המדינה, יוכל לבקש צו, ורק מספר מצומצם מאד של שופטים בדרג גבוה יוכלו לתת את הצו הזה. כל פניה לקבלת היתר האונה לשם גילוי פשע או מניעת פשע מהווה ענין בפני עצמו, בקשה בפני עצמה. השופט ישקול כל ענין שיקול שיפוטי, כל פניה בפני עצמה, על פי הראיות שיובאו לפניו, והוא יחליט.

בהתרת האונה מטעמי בטחון המדינה השיקולים הם שונים לחלוטין. ראשית, האונה מטעמי בטחון המדינה לא תמיד קשורה דווקא בגילוי פשע או מניעת פשע. יכולה להיות האונה מטעמים שבבטחון המדינה, שתכליתה השגת ידיעות. תחום זה ודאי שאינו יכול להיות ענין לשיקול שיפוטי ואף לא להכרעה שיפוטית. שנית, בעניני בטחון קורה לעתים קרובות שידועה הנראית תמימה ובלתי-חשובה לכ"א אורה, מקבלת משמעות חמורה כשהיא משתבצת במערכת — לעתים מערכת מסובכת — של ידיעות אחרות. השיקול אם במקרה מסויים יש צורך בהאונה מטעמי בטחון המדינה הוא, אם אפשר להתבטא כך, יותר שיקול „מודיעיני“ מאשר שיקול שיפוטי, ואין להעמיס על בית המשפט שיקול זה, שאינו עולה בקנה אחד עם מהות התפקיד של בית המשפט ועם הכלים העומדים לרשותו לצורך בירור שיפוטי. השאלה אינה כלל וכלל שאלה של אמון בשופטים, כפי שמנסה להציג אותה חבר-הכנסת בגין. הוא בעצמו אמר: משפטי דיגול חמורים מתבררים לפני בית המשפט, שכל האמון ניתן לו על ידי הכנסת, על ידי החוק ועל ידי הציבור. השאלה היא מהותו של התפקיד הזה והתאמת הכלים לתפי קיד; והתפקיד אינו שיפוטי כאשר המדובר הוא בענין היתרי האונה מטעמים שבבטחון המדינה.

ומעל לכל עומדת, לדעתי, לגבי ענין זה האחריות לבטחון המדינה, הרובצת על הממשלה ועל השר שבידו מופקד ענין הבטחון. הם אחראים לענין זה בפני העם ובפני הכנסת. שיקול מוטעה בענין הקשור בגילוי פשע סתם הוא דבר חמור, אך תוצאותיו השליליות מוגבלות לענין המסויים הזה; שיקול מוטעה בעניני בטחון עלול לסכן דברים הרבה יותר גדולים. בזה איני בא לומר ששר הבטחון איננו עלול לטעות לעולם; אלא שהידיעות העומדות לרשותו בתוקף תפקידו מאפשרות שיקול עניני יותר, והשיקול צריך להימצא בידי מי שהאחריות עליו, ואין לפצל את האחריות הזאת ואין לפגוע בשלמות האחריות לבטחון הרובצת על הממשלה ועל שר הבטחון. לחבר-הכנסת בגין אין אמון בשר הבטחון. מאז קמה המדינה אין לחבר-הכנסת אמון בשר הבטחון, אבל לעם ולכנסת יש אמון בשר הבטחון. ואני מוכן להפקיד סמכות חמורה זו בידי שר הבטחון הזה ובידי כל שר בטחון שיכהן בישראל ושיהנה מאמון הכנסת ושהכנסת תטיל עליו את האחריות לבטחון המדינה.

מנחם בגין (תנועת החירות):
 אבל זה לא שר הבטחון. זה ראש הממשלה ושר הבטחון.

חיים צדוק (מפא"י):

אני רוצה להעיר מספר הערות קצרות לסעיפיה השרי גם של הצעות-החוק. חבר-הכנסת בגין התרעם על אי-הבהיר רות שבהגדרת „רשות-בטחון“. הוא טען שרק אחת משלוש הרשויות, המפורטות שם, מוכרת לנו; האחרות — לא. חבר הכנסת אונה העיר כבר שגם ראש אגף המודיעין במטה

השנייה. חבר-הכנסת צימרמן אפילו הטריח עצמו עד לשגרות הרת הבריטית כדי לבדוק את המצב. הוא לא צריך היה להטריח עצמו עד לשגרות הבריטית; הוא יכול היה לפנות לספריה של משרד המשפטים — ואם אין לו אמון בשר המשפטים, יהיה לו לפחות אמון בספריה של משרד המשפטים — ושם היה מקבל לקריאה חוברת המכילה את הו"ח של ועדת היועצים שבדקה את הבעיה.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):
 מנין לך שלא עשיתי זאת?

חיים צדוק (מפא"י):

מדוברין מסתבר שלא עשיתי זאת. ואם עשיתי זאת וקראת את החוברת, ובכל זאת אמרת מה שאמרת, הרי או שלא הבנת או שהעלמת מה שקראת.

באותו דו"ח נאמרו הדברים הבאים: „המקור של הסמכות, אפשר רק לשער מהו. אבל סמכות זו מופעלת מקדמת דנא; ולהלן נאמר: „סמכות זו הוכרה כסמכות חוקית על-ידי שורה של חוקים המשתרעים על פני תקופה של מאתיים שנה ויותר.“ חבר-הכנסת צימרמן, או שלא קראת, או שהעלמת זאת מפני הכנסת. הדברים כתובים במפורש.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

או שיש דברים שאתה לא קראת ואינך יודע עליהם.

חיים צדוק (מפא"י):

הובעה תרעומת על השם של הצעת החוק. הצעת החוק נקראת: חוק למניעת האונת סתר. ונאמר: עד כה היתה האונה וגם להבא תהיה האונה. ובכן: האם משהו העלים איפעם שלמטרות של בטחון המדינה ולמטרות של גילוי פשעים היתה האונה? אני חושב שהממשלה והשרים הנוגעים בדבר היו מתחייבים בהזנחה חמורה של תפקידם במשך השנים האלה, אילו היו מתנודים מאמצעי זה, הנחוץ לאחת משתי המטרות האלה: בטחון המדינה או גילוי פשעים. עכשיו בא חוק זה, על בסיס המצב החוקי הקיים, כשאין חוק על נושא זה, ואומר דבר ברור: מעתה ואילך האונה תהיה אסורה, אלא אם כן ניתן היתר מיוחד, הכפוף, לפי הצעת חוק זו, לסייגים חמורים מאד. האם אין זה חוק למניעת האונה? אם יבואו בוועדה ויציעו סייגים נוספים, והם יהיו סבירים, אני מניח שאפשר יהיה לשקול אותם.

אני חושב שהחלוקה שנעשתה בהצעת החוק בין הסמכות להתיר האונה מטעמי בטחון, המסורה לשר הממונה, לבין הסמכות להתיר האונה כדי לגלות או למנוע פשע, שהיא מסורה לשופט — היא חלוקה נבונה. באנגליה, כפי ששמענו משר המשפטים, הסמכות כולה, גם להאונה מטעמי בטחון וגם לצורך גילוי או מניעה של פשעים, לרבות עבירות מסכס, עבירות על חוקי הסמים המשכרים וכיוצא באלה — הסמכות כולה מסורה להלכה בידי כל חבר ממשלה, ולמעשה היא מופעלת על-ידי שר אחד, היא מרוכזת למעשה בידי שר אחד, והוא שר הפנים. בשנת 1957, כאשר הועלתה בוועדת היועצים למלכה הצעה למסור את הסמכות הזאת, או חלק ממנה, לשופטים — דחתה הוועדה את ההצעה הזאת. היא הצביעה על כמה נימוקים ואמרה: אם מספר שופטים יקבל את הסמכות להוציא היתרי האונה, הרי הפיקוח על השימוש בסמכות זו יהיה חלש יותר מאשר בשיטה הנוכחית; והרי סיבה: ייתכן מאד שיהיה קל יותר לקבל צווים כאשר הסמכות תהיה מפוצלת ולא מרוכזת בידי אחת. אף-על-פי-כן, נדמה לי שלגבי התרת האונה כדי לגלות או למנוע פשע, מוטב שהסמכות תהיה בידי שופט כפי שמציעה הממשלה.

ישיבה קפ"ה, לי חשוון תשכ"ג (27 נובמבר 1962)
— חוק למניעת האונת סתר (צדוק, בגין, ברר, קושניר, טובי) —

הכללי של צה"ל או אגף המודיעין במטה הכללי של צה"ל
אינו רשות המוגדרת באיזה חוק שהוא.

מנחם בגין (תנועת החירות):

אמרת: המטה על כל אגפיו.

חיים צדוק (מפא"י):

כל רשות מרשויות המדינה שתקציבה בא מאוצר המר
דינה ומעשה מבוקרים על ידי מבקר המדינה — יכולה
הכנסת לבוא ובחוק מסויים להעניק לה סמכות, אם הכנסת
חושבת שיש להעניק לה.

אם אני בכל זאת מעיר על ההגדרה הזאת, הרי זה משום
שהייתי רוצה להציע לשר המשפטים לשקול אם הפירוט
הזה נחוץ. אני יודע שהפירוט הזה נעשה מתוך כוונה מאד
מאד רצויה; הוא נעשה מתוך כוונה לצמצם ככל האפשר את
מספר האנשים שבידם הסמכות לבקש מהשר היתר האונה,
שלא יהיו רבים מדי, שיהיו רק שלושה, — ומכאן נובע
הפירוט. אבל נדמה לי שעל ידי הפירוט הזה מתקשרים
יותר מדי למערך ארגוני מסויים של שירותי הבטחון הקיים
כיום. ורק מטעם זה, ולא משום טעם אחר, הייתי מציע
לשקול אם אין להעדיף הגדרה גמישה יותר, שתאפשר, לפי
הצרכים, לשנות את המבנה הארגוני או את השם של רשות
זו או אחרת. הרי החוק אינו ענין ליום; זה הסדר קבוע.

אני מסכים להערה שהעיר חברי הכנסת אונא לגבי סעיף
14ג). בסעיף זה נדרשת, כתנאי למתן היתר האונה, הצהרה
שאין דרך סבירה אחרת לגילוי מבצע או מפעל או מניעתו.
אני חושב שזה מחמיר יותר מדי עם הרשות שבידה הסמכות
לבקש היתר. אני חושב שמספיק שההאונה תהיה אחת הדרכים
כיום הסבירות העשירות להביא למטרה הרצויה, ואין לקבוע
את החוק כך שחובה למצוא את כל האפשרויות האחרות
לפני שבאים אל השופט לבקש היתר. אני חושב שמספיק
לומר, באופן חיובי, שההאונה היא דרך סבירה העשויה
להוביל לגילוי המבצע של הפשע או למניעתו של הפשע.

ועוד הערה אחת לסעיף 9, הן בתקנות. לי נדמה שנפלה
כאן אי-בהנה. אני מניח שהכוונה היא להראות ביצוע פני-
מיות לאנשים העוסקים במלאכה זו; אבל, כדי שהשר יתן
לכפופים לו הוראות ביצוע מיוחדות בדבר אופן שמספיק
תפקידם — אינה נחוצה סמכות בחוק להתקנת תקנות. זוהי
סמכות הנחונה לכל שר לגבי משרדו ועובדיו. לעומת זאת,
אם הכוונה היא לתקנות שהן בגדר תקנות בנות פעל תחקיקתי,
תקנות שיש להן אפקט לגיסלטיבי, כלומר שהן בכחנות חוק
המחייב את הכל ולא רק את הסדרים למרותו של השר —
הרי הן צריכות להיות ידועות לכל, ויש לפרסמן.

אני רוצה להציע לשר המשפטים שנחזור ונשקול את
השאלה, אם ידיעה שהושגה בדרך האונת סתר אסורה, שלא
על פי היתר לפי החוק, צריכה להיות ראויה להתקבל בבית
משפט. באנגליה, הלכה פסוקה היא, שאם ידיעה היא כשרה
כראיה מכל שאר הבחינות, אין היא נפטלת אך ורק בשל כך
שהושגה באמצעים פסולים. כבר הדיגים את הדבר שר המשפט
סים באמרו, שאם אדם מגיש בבית משפט מסמך שהוא
כשלעצמו מסמך אוטנטי, יקבל בית המשפט את המסמך
כראיה, גם אם מגיש המסמך גנב אותו. גניבה לחוד וראיה
לחוד: הגנב ייענש והראיה כשרה. הוא הדין לגבי ידיעות
שהושגו על ידי האונת סתר; וכך פסקו גם בחי המשפט
הישראליים. בארצות-הברית, עד כמה שידוע לי, אין פסיקה
אחידה בענין זה. אני מודה שגם לי אין בענין זה דעה
מגובשת; אך אינני בטוח שהשכרת ראיה שהושגה על ידי
האונת סתר אסורה היא הדרך הנכונה.

ראשית, לאילוי מקרים יהיה הדיבר נוגע אחרי קבלת חוק זה?

יוחנן בדר (תנועת החירות):
לך, לי, לו — לכולנו.

חיים צדוק (מפא"י):

אני שאלתי ואני אשיב. אינני מניח שאחרי קבלת חוק
זה — כאשר החוק יקבע את הדרכים לקבלת היתר האונת —
יימצאו עובדי מדינה שיאונת סתר בלי היתר. אם
יימצאו, בוודאי יובאו לדיון לפי חוק זה וייענשו.

יוסף קושניר (מפ"ם):

איך יימצאו?

חיים צדוק (מפא"י):

הם יימצאו על ידי מי שממונה מטעם המדינה על גילוי
עבירות ועבריינים והעמדתם לדיון.

יוסף קושניר (מפ"ם):

עד עכשיו לא נמצאו.

חיים צדוק (מפא"י):

עד עכשיו לא היה חוק. מעתה יהיה חוק. אינני מעלה
על הדעת שאחרי קבלת החוק תבוא פרקליטות המדינה לפני
בית משפט ותביא יריעות שהושגו בהאונת סתר אסורה, כי
או תצטרך פרקליטות המדינה בבית משפט אחר לתבוע לדיון
את העובד שחטא בהאונת סתר אסורה, ובבית משפט אחר
תצטרך להסתמך על יריעות שהושגו באונת האונת סתר.

אינני מעלה על הדעת ששאלה כזאת תתעורר. השאלה תתער
רר, אחרי חקיקת החוק, בעיקר במשפטים שבין שני אורחים,
ולרוב במשפטים אורחיים. אדם שוכר בלשים פרטיים שיאונת
האונת סתר — כמובן, בלי היתר — כדי להתחקות אחרי
הסודות המסחריים של מתחרה; או אדם מאיין, או שוכר
אחרים שיאונת האונת סתר לשיחות אשתו, כדי להשיג ראיות
לביסוס תביעתו לגירושין. יכול אדם כזה לומר לעצמו: אני
מוכן להסתכן במשפט פלילי על האונת סתר אסורה לפי חוק
זה, ולשאת בעונש שיוטל עלי, ובלבד שאשיג את הראיות
הדרושות לביסוס תביעתי. השאלה היא אם זה רצוי שהמבצע
החוקי יהיה כזה שתיתן לאותו אדם ברירה כזאת. האם אני
כאן יצירת עוביה שאמנם עונשה בצדקה, אבל ייתכן שגם
שכרה בצדקה? אין זה ענין פשוט, ואני מציע להשאירו בבחי-
נת "צריך עיון".

אורני היושבראש, מלאכת האונת לשיחות הנוולת היא
מלאכה בלתי-יעימה. ישנם יפניפש שנפשמם סולדת ממלאכה
זו. אבל זוהי מלאכה חיונית בשלעדיה לא יהיה קיום גם
ליפניפש הסולדים ממנה. היא חיונית כדי להבטיח קיומם
ושלומם של המדינה והציבור השוכן בה. היא נחוצה כדי
להגן על המדינה מפני אויביה מבחוץ ומפני מפירי חוק
מבפנים, כדי שהאורח שומר החוק יוכל לחיות חייו בשלווה.
וכל הכבוד וההוקרה לעוסקים במלאכה זו. היא נעשית בכל
מדינה מתוקנת. באנגליה קבעה הוועדה שהזכרתי, ברו"ח
שלה: "אנו משוכנעים שההאונה הוכיחה את עצמה כמכשיר
יעיל לגילוי פשעים, לגילוי תרמיות של מכס ולמניעת סכנות
לבטחון המדינה". זהו מכשיר להגנת המדינה והציבור מפני
מרגלים ופרשעים. לאורת שומר החוק אין כל יסוד לחשוש
מפני מכשיר זה, המופעל בסופו של דבר להגנה על בטחונו
ושלומו.

תופיק טובי (מק"י):

כנסת נכבדה. בדברי ההסבר להצעת החוק נאמרו דברים
פיקנטיים אלה: "הממשלה סבורה כי יש צורך להגן על
צנעת הפרט בשטח השיטה ויש מקום להבטיח... שצנעת
השיחה לא תיפגע על ידי האונת סתר". הקורא נוסח מצומצם
זה, מקבל את הרושם המוזר שצנעת הפרט בשטח השיחה

לאמיתיים? ומי יקבע שזה נחוז לבטחון המדינה? איש מאנשי ש.ב. מחליט וזהו חוק.

אמנם סעיף 2 אומר שהשר רשאי להתיר בכתב האונת סחר, רק במקרה כשהדבר דרוש לבטחון המדינה, בכל זאת הרי אין כל מניעה שתופעלנה כאן גם שיטות ההוראות האדמיניסטרטיביות של הממשל הצבאי. וידוע שאם קצין של הממשל הצבאי מחליט לשלוח אדם למאסר אדמיניסטרטיבי או להגלות אותו, מספיק שהוא ימלא טופס התחום על ידי מפקדו והקובע שפעולה זו דרושה לבטחון המדינה. ולכן, ייתכן שלאנשי ש.ב. יהיה מלאי של טפסים חתומים על ידי השר ודי שימלאו אותם, ירשמו את הכתובת, השם ומספר הטלפון — וההיתר יהיה חוקי. הלא לפי היקף האונת סחר במדינה, אם יצטרך באמת לבדוק כל מקרה ולשקול אם יש לתת את ההיתר הנדרש, ודאי ששר לא יספיק לעשות את כל זה, ואפילו שני שרים לא יספיקו לכך.

המושג "דרוש לבטחון המדינה" אין לו שום הגבלה. הוא ניתן אך ורק לשיקול דעתם של הממונים על מוסדות הבטחון, הפועלים אך ורק על דעת עצמם. אנשים אלה, מחוגי דוד בן-גוריון, הרגילו אותנו למושגים שונים ומשונים בדבר בטחון המדינה. אפילו שביתות של פועלים להגנה על האינטרסים שלהם הן בעיניהם לפעמים פגיעה בבטחון המדינה. ומה הערובה שלא יותקנו מכשירי האונת סחר במשרדים של האיגודים המקצועיים על מנת לבלוש אחרי מהלך דיוניהם בסכסוכי עבודה, למשל?

שמואל מיקוניס (מק"י):
זה כבר נעשה.

תופיק טובי (מק"י):

הרי כל זה הוא בתחום בטחון המדינה, לפי מושגי חוגים אלה. ומדוע לפי זה לא יותקנו מכשירי האונת סחר בכל המפלגות בארץ? זו שאלה שאולי אינה במקומה, כי ייתכן שבכולם כבר יש מכשירי האונת סחר, כשם שעשו בדירותיהם של מנהיגי מפ"ם ומנהיגי הליברלים. חברי-הכנסת צדוק אמר כאן, שמי שלא עבר עבירה, אין לו יסוד לחשוש מפני בילוש אחריו. והרי אין שום הוכחה שאנשים עברו על חוקים ובכל זאת התקינו בדירותיהם מכשירי האונת סחר. מה המניעה שלא יתקנו מכשירים כאלה במשרדי מרכזי המפלגות ואז יאוינו בצוותא לכל המנהיגים?

ויש עוד דבר. מי יקבע שהאונת סחר מסוימת, לפי דרישתו של פקיד מסויים, היא באמת חוקית? הרי אנשי מוסדות אלה, המוסמכים לפעול בענינים אלה, אינם נתונים לביקורת.

חברי הכנסת, נוסף לכך שזהו חוק אנטי-דמוקרטי, זהו גם חוק פלילי. הוא מרשה הסגת גבול. הוא מאפשר חזירה לדירות. איך יתקנו מכשירי האונת סחר אם לא בדרכים אפרות של פריצות והתגנבות לדירות?

ומה יהא דינו של אדם שנכנסים לדירתו והוא, גותן בשיניים" לעובד שירות הבטחון הבא להתקין מכשיר ונתפס בקלקלתו? מי יועמד במקרה כזה לדין — זה שהגן על ביתו או זה אשר התגנב לדירה על מנת להתקין מכשירי האונת סחר? היתר חוקי של השר הממונה? חבל ששר המשפטים לא פירט גם דברים אלה בהצעת החוק, כי לפי ההגיון צריך לכתוב בחוק שכניסה לדירה בסתר היא חוקית ואילו הפרעה או גיתוק מכשירי האונת סחר יביא את מי שגילה אותו לבית המשפט, כי הוא פגע ברכוש ציבורי. כל זה הגיוני לפי החוק אשר הובא לפנינו.

שמואל מיקוניס (מק"י):
חוק פאשיסטי.

במדינה צפויה להתקפה כללית של פושעים וסחטנים פרטיים ומסיגי גבול פורעים, והממשלה נחלצת להגן על אזרחיה מפני פורעים אלה.

אך האמת המרה היא, שאם הותקפה צנעת הפרט בשטח השיחה, כלשון החוק, במדינת ישראל, ואם היו מקרים של התעללות בחופש הפרט ופגיעות בזכויות האזרח — והם היו, ומספרם רב — הרי מסיגי הגבול הפוגעים בזכויות הפרט לא היו אנשים פרטיים, שרצו להפיק רווחים או הנאה אישית, אלא אלה היו דווקא מוסדות הממשלה ומגנני השלטון.

על כן, יש בכך משום היתממות, לעג וצביעות אם באים לקרוא לחוק זה בשם "חוק למניעת האונת סחר" והתיימר כי חוק זה נועד להגן על חופש הפרט, בעוד שכל סעיפי החוק מכונים הבלבש איצטלה חוקתית להאונת סחר על ידי מוסדות הממשלה. חוק זה אינו בא למנוע האונת סחר, אלא להתירה ולתת גושפנקה חוקית להמשך פעולות בתי-חוקיות של בילוש והאונת סחר באמצעות טלפונים, מיקרופונים, או כל מיני מכשירים אחרים שהשלטונות והמגנני של ש.ב. ביצעו במשך שנים רבות בעבר.

הכנסת והציבור יודעים היטב מי הוא שהתקין בשעתו מכשירי האונת סחר במשרדו של ראש מפ"ם, חבר-הכנסת מאיר יערי: מי הוא שהאזין לשיחותיו של שר בממשלה לשעבר, מר ברנשטיין, ומי שהתקין מכשירי האונת סחר במעון של חברי הסיעה הקומוניסטית בכנסת ובדירות של חברי כנסת אחרים, והמקרים ידועים. המאזינים היו דווקא שליחי זרועות רשמיות של הממשלה, שליחי מגנני הבטחון של שר הבטחון.

אף ועדת הפנים של הכנסת, כאשר דנה בהצעות לסדר-היום שהוגשו בשנת 1956 על ידי חברי-הכנסת וילנר ורימלס בקשר לגילויי מכשירי האונת סחר, קבעה במסקנותיה — שפורסמו ב"דברי הכנסת", כרך 21, עמ' 370 — שהיא "מציינת כי היו בעבר מקרים שאפשר לראותם כאילו חורגים מתחום בטחוני ישיר". דברים ודעיים, אבל האשמה חמורה כלפי פעילותה של הממשלה. וכיום מבאיים הצעת חוק זו על מנת לאשר לא רק פעולות אלה והמשכן, אלא גם על מנת להרחיב עוד יותר.

אם נניח לרגע שנכונה טענת הממשלה שיש צורך להגן היג האונת סחר לגילוי פשעים ומניעתם, הרי רוב רובם של סעיפי החוק שמים לאל כל טענת הממשלה שהצעת החוק באה באמת לשרת מטרה זו.

סעיף 4 של החוק אמנם מחייב את המפקח הכללי של המשטרה לבקש מן הרשות השיפוטית של המדינה היתר להגן אונת סחר. אבל סעיפים 1 — 3 שמים לאל כל פיקוח והגן בלה על הרשות המבצעת, הדינו השר או פקידיו, בהעניקם למוסדות לא ידועים, שלקיומם אין שום אסמכתה חוקית, סמכויות רחבות ביותר. לפי סעיפים אלה ניתנת למוסדות נעלמים, כגון המוסד לבטחון המדינה או שירות הבטחון, הסמכות לקבוע אחרי מי לבלוש, לשיחותיו של מי להאזין ולדירתו של מי לחדור לשם זה. אפילו השר המוסמך לתת היתר אינו ידוע לפי החוק ואינו מוגדר. הכל לפי כללי מגנני החשש.

ועוד יותר גרוע. מוסדות סחר אלה יכולים לפי סעיף 3 לפעול אפילו בלי הצורך לקבל היתר מהשר. פקיד היושב במוסד סגור יחליט שבטחון המדינה מחייב האונת סחר וביקורת על שיחותיו של אחד מחברי הכנסת או אפילו של אחד מהשרים. וכי לא פורסם בעתונות, שאפילו לגבי השר משה דיין היתה האונת סחר שר הבטחון? אמנם הוכחה שהדברים, אבל כמה וכמה דברים שהוכחו הפכו אחר כך

פיו, על דבריו שבעל פה? ואין בין מעצר הגוף לבין מעצר הלשון הבדל גדול.

אולי יש להבין סעיף 4 וסעיפי המשנה שלו לגבי פשעים אזרחיים, לגבי מקרים שבהם ההכרעה למתן היתר להאונת סתר נתונה בידי שופט בית המשפט העליון, עם כל הפרוצדורה המפורטת. אולם מופרך וקשה ליישב מתן היתרים סיוניים בחוק המוסר המרכזי למודיעין ולבטחון, לראש שירות בלשון כללי, לראש אגף המודיעין במטה הכללי של צה"ל, ועל כל אלה — לשר הממונה לפי החלטת המשלה על רשות בטחון. קשה להבין מדוע ולמה הותרה הרצועה במתן היתר ביחס לבטחון המדינה לכל כך הרבה רשויות. למה לא ינהגו, גם כאשר זה נוגע לבטחון המדינה, בדרך של קבלת היתר משופט? המושג "בטחון המדינה" הוא רחב וזה אמתלה שזה נוגע לבטחון המדינה. ודווקא כאן, החוק, תוך אמתלה שזה נוגע לבטחון המדינה. ודווקא כאן, בנקודה רגישה זו, רשאי לתת היתר לא שופט, אשר יש עליו מגבלות המחייבות אותו לשפוט בלי משוא פנים.

הסעיף האחרון — כיצד אומרים? אחרון אחרון הכיב — קובע שהממונה על ביצוע חוק זה רשאי להתקין תקנות לביצועו וכי תקנות אלה אינן טעונות פרסום ברשומות ויובאו רק ליריעת הנוגעים בדבר. סמכות זו של התקנת תקנות שלא יהיו טעונות פרסום, אין לה תקדים והיא אומרת דרשני. סיפה זו מעוררת בנו הרהורים לפקפק לגבי הרישה. כוונתי לסתירה בין שם החוק למניעת האונת סתר ובין סעיפי החוק, אשר ברובם מטפלים בהיתרים להאונת סתר, ואפילו סעיפי המטפלים באיסור אינם אלא תוצאה מההיתרים.

אנו בדעה, שיש צורך בחוק למניעת האונת סתר, חוק שיהא ראוי לשמור. אבל אנו גם בדעה, שביחוד נוכח מצבנו הבטחוני יש צורך בהיתרים להאונת סתר. יש מקרים שבהם הכרח הוא להתיר האונת סתר. אבל אסור לתת יסוד לחשוד שמשוהו סמיר מוסתר בו. העצה היעוצה — שההיתרים להאונת סתר יהיו בידי שופטים ולא בידי רשות אחרת או רשויות אחרות, כי זוהי כבר רשות הרבים, אין אנו יכולים להצביע בעד בחוק, בגלל ליקוייו וסתירותיו. אולם אין אנו שוללים את החוק מיסודו, כי יש להסדיר בצורה הוקית את האיסור וההיתר שבהאונת סתר, בגלל כל הנימוקים המחייבים אותם.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. אני סבור שבאופן עקרוני אפשר וצריך לחייב את החוק המוצע. אבל יש כאן גם היסוסים אם צריכים היו לערוב שתי פרשיות שונות. ראשית, יש ענין בטחון המדינה, המצריך האונה והקשבה, חקירה ודרישה, למען לא יתרבו חותרים תחת יסודות קיומנו. לשם כך מוכרחים לפעמים להשתמש במכ"ש שיר כזה ובאמצעים כאלה שאינם גם סבירים וכה רצויים; למען בטחון המדינה נאלצים לעשות גם דברים אשר אינם כה פופולאריים, וההאונה היא לעתים בבחינת הכרח שלא יגונה. הדבר השני הכלול בהצעת החוק — ענין ההאונה לשם מניעת פשעים, גילוי פשעים וכו', זהו לדעתי נושא אחר השייך למקום אחר ולא לכאן בעצם. ייתכן גם שמה שנאמר בחוק הזה הוא צריכים בחלקו האחד להביא בחוקים הנהנים בבטחון המדינה, ובחלק האחר, הנוגע להאונת סתר בענינים של גילוי ומניעת פשעים, היו צריכים להביא במ"קום אחר. אבל מאחר שהביאו לפנינו הצעת חוק זו כמו שהיא, ברצוני לציין כי במה שנוגע לבטחון המדינה מוכיחים רחים לחייב את הדבר הזה, אך יש לקוות כי בוועדה יכניסו גדרים וסייגים לגבי השאלה: למי יתנו את האמון ואת

תופיק טובי (מק"י):

הוא חוק המוסרף חוליה נוספת לשרשרת העגומה של מדיניות אנטי-דמוקרטית, מדיניות המונגת על-ידי החוגים הבן-גוריוניים השליטים, שמגמתה לכאן את התנגדותם של המוני העם למדיניות האנטי-עממית של החוגים השליטים ומניעה — הרצון לכאן גם את ההתנגדות המבוטאת בכנסת הוואת נגד מדיניות של פגיעה בזכות העמלים, מדיניות הפוגעת בשלום, מדיניות המנוגדת לאינטרסים היסודיים של המוני העם ושל המדינה הוואת. חוק זה הוא חוליה נוספת בשרשרת מדיניות זיכוי החירויות הדמוקרטיות של חוק בטחון המדינה, סעיף 24 האומלל, הצעת חוק לשון הרע, קיום הממשל הצבאי המאיים אפילו בזולל בהחלטות הכנסת. כל השיטה הזאת, כל השרשרת הארוכה הזאת — החוק הזה בא להשטיח אותה או להוסיף עליה חוליה נוספת.

חוק זה, אם הרוב הקואליציוני יקבל אותו, אם הכנסת תאשר אותו, הוא יכלל אמנם בספר החוקים, אבל יבוא יום והעם יחוק אותו מספר החוקים של מדינה דמוקרטית, כי מקומם של חוקים דרקוניים הוא לא בספר חוקים של מדינה דמוקרטית, אלא אך ורק בספר מעשיהם של רודנים. לכן אני מציע לכנסת להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הי"ר י. סרלין:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, ואחריו לאחרון הנואמים בדיון זה — חבר-הכנסת כץ.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא בלב קל אפשר לנקות עמדה כלפי חוק האונת סתר המוצע לנו. נכון מה שאמר שר המשפטים, כי החוק הוא ערין ומסוכן. גם מדינות ותיקות לא עיכלו בקלות את החוק ועם כל המגבלות הן נתקלות במכשולים, כי עם החוק הוא מכשול, סכנה, פרעה הקרואת לגנב. שופטים מייחקה התבטאו כבר לא פעם בחריפות נכבד. חוקי האונת סתר ויש שמומחיתים על הישיגו בגלל חסרונותיו, בבחינת "לא מדובשך ולא מעוקצך", או לפי הפירוש היוזע לכתוב "צדק צדק תרדוף" — כלומר, גם את הצדק תרדוף בדרכים צודקות.

אני חושב שיכולים להוציא מהלב הרגשת החשש כי באישרו של החוק המוצע אנו פותחים פתח להאונת סתר לא רק לשם שמירת בטחון המדינה, לא רק לשם גילוי פשעים ופושעים פליליים, אלא גם לביולוש פוליטי פנימי; ובמדינה מפולגת למפלגות כמדינתנו — על אחת כמה וכמה.

כבר עמדו כאן, גם במישרין וגם בעקיפין, על הסתירה שבין דברי ההסבר לבין החוק וסעיפיו וסעיפיו, וכן על הסתירה שבין שמו של החוק, הנקרא "חוק למניעת האונת סתר", לבין תכנון, אשר כריבו כולל היתרים להאונת סתר. הסתירות האלה אינן תורמות להוציא מהלב ספקוקים לחוק המוצע. ומתעוררת השאלה: אם אמנם מטרת החוק המוצע היא מניעת האונת סתר, מדוע אין בתחילתו, ברישה, סעיף ברור האוסר האונת סתר? הלא רוב רובו של החוק דן בהיתרים להאונת סתר, ורק אחרי שאנו קוראים את חמשת הסעיפים הראשונים שבהם מדובר על היתרים, אנו מגיעים לסעיף 6 המדבר על "המאזין האונת סתר שלא על פי היתר". שקופה איפוא כוונת החוק, כלומר שלפנינו חוק המתיר האונת סתר, אמנם בתנאים מסויימים. לכן לא ברור לי מדוע מכנים מציעי החוק את החוק הזה בשם "חוק למניעת האונת סתר".

הא זה ברור: האונת סתר משמעה חזירה להי הפרט. האם אין זה מעין מעצר או מאסר בצורת ביקורת נסחרת על

הנה מצב מזור: באים חברי כנסת מהאופוזיציה ומתריע-
מים קשות על המצב הקיים: יש האונה פה והאונה שם, וכל
הזמן יהיה האונה לטלפון של זה ובחדר של זה — מצב
איום ונורא. והנה באה הממשלה ומציעה חוק אשר בא
להכניס כל זאת לתוך מסגרת, להגביל, להסדיר על פי חוק.

שמואל מיקוניס (מק"י):
לחת לזה ליגאליזציה.

שר-המשפטים ד. יוסף:
במקום להגיד "יישר כוח" לממשלה, שיש לה אומץ לב
לבוא ולהגיד: אני באה להגביל את עצמי; מפני שעד היום
אין כל הגבלה — והזכר ידוע...

חיים לנדאו (תנועת החירות):
עד היום האונתם לכולם.

שר-המשפטים ד. יוסף:
המצב כיום הוא — ואין זה סוד — שיש האונה, והדבר
איננו בתוך שום מסגרת של חוק. באה הממשלה ורוצה
להגביל את עצמה ולהכניס את הכל בתוך סייגים ובתוך חוק.
בנקום להגיד: זה מעשה אמיץ וטוב מצדה, באים בהערות
אשר לפי עניות דעתי לא היה בהן הרבה ממש. זו ביקורת על
העבר, אבל החוק הזה בא לתקן את העבר. אתם הייתם צריכים
לקבל זאת. אני מבין, אפשר לבקר סעיף אחד, סעיף שני
וסעיף שלישי — ואת זאת עשו גם חברי הקואליציה בכנסת;
על זאת אינני מתרעם לגמרי. אבל במקום להשתדל לראות
איך אפשר לתקן חוק אשר ביסודו הוא טוב, שמענו מה
שמענו.

אם כן, לא התרשמתי כל כך מהרצינות של הביקורת
על מקומו של סעיף 6 בחוק, או על שם החוק. אני מצדי
רואה את האמור בסעיף 6 כעיקר החוק. יש עוד כמה דברים.
אמרת שיש ארבע מטרות, אבל את זאת אני רואה, מנקודת
מבט של אורחי המדינה, כעיקר החוק: שיש לאסור האונת
סתר לשיחותיהם. אני מוכן להסכים להעברת סעיף 6 לתחילת
החוק — בסעיף 6 יהיה סעיף 1 של החוק. אם זה יעניק
הרגשה יותר טובה לחברי הכנסת — אורבא ואורבא. ובאשר
לשם, אם חבר-הכנסת בגין וחבריו וחברי כנסת אחרים
שביקרו את שם החוק, יסכימו לחוק, אני מצדי מסכים לשנות
את השם. שכן שקספיר כבר אמר: מה יש בשם?

שמואל מיקוניס (מק"י):
מוטב שהשם...

היו"ר י. סרלין:

אינני מסרב להרשות לקרוא קריאות-ביניים, אולם
במקרה זה זהו ליווי מתמיד, וכך אי-אפשר להמשיך.

שמואל מיקוניס (מק"י):

אם הם מאויגים באופן מתמיד, אנחנו יכולים ללחת את
הדיון באופן מתמיד.

שר-המשפטים ד. יוסף:

אם השם הוא הדבר המפריע, אפשר לתקן את השם. לי
זה לא מפריע. לי חשוב שיהיה למדינה חוק טוב בנושא זה.

יעקב ריפתיין (מפ"ם):

משנה שם — משנה מזל.

שר-המשפטים ד. יוסף:

אינך מצטט את האימרה כלשונה. אומרים: משנה מקום —
משנה מזל.

הסמכות לאחר שהשר ירשה את ההאונה. כי גם כאן צריך
לדעת, אם אי-אפשר לגלות דברים כאלה ברבים, וכן נחר
צה הבטחה מראש שהדברים לא ינוצלו לפעמים למטרות
בלתי-רצויות, על ידי אנשים רשמיים הממונים על הדברים,
לשם הטרדה, לשם ניצול למטרות לא בטחוניות ממש, ועל
זאת ניתן את הדעת בוועדה.

מה שנוגע לחלק השני, חושבני שכאן אני חייב רא-
שית כל להצטרף שאם המדובר במניעת פשעים ומתוך
ידיעה מראש שיש יסוד סביר שעל ידי ההאונה הזאת אפשר
יהיה למנוע פשעים, הרי הדבר מתקבל על הדעת. אבל אם
הכוונה להאשים אנשים על יסוד של ההאונה — יש להעיר
שמבחינה חוקית-משפטית אי-אפשר על סמך האונה להאשים
ולהעמיד אנשים בפלילים, ויש לכך גם כללים בתורתנו ובהל-
כה הישראלית, לפי מה אפשר להביא אדם בפלילים. אני חושב
לצורך לחת את הדעת על כך, שקודם כל "על פי שני
עדים... יקום דבר", ויש גם צורך באזהרה, כי "אין עונשין
אלא אם כן מזהירין", ועוד ועוד סייגים שאינם מקילים ביר-
תו ביחס לאפשרות להביא אדם למשפט הנאשם או הנחשד
בעבירה. צריכה להיות עדות מספקת לכך והעדויות הזאת היא
אחד היסודות של הצדק המשפטי, אשר בלעדיו אי-אפשר
להתקיים ויאי-אפשר להוציא משפט צדק. לכן, אם למען מניעת
פשעים, הרי אפשרי הדבר. אבל אינני חושב שזה רצוי שנוכל
להביא אדם למשפט על סמך החומר שנוצטטר מתוך האונת סתר.

בדרך כלל אנחנו צריכים גם כאן לדקדק ולהקפיד היטב
היטב, מי יהיו המאויגים, מי הם — האם אנשים מהימנים
או סתם אנשים. כי לא תמיד זאת ענין של תפקיד, אם
מטעם המשטרה ואם אפילו מטעם המוסדות הבטחוניים, הם
אנשים הנוהגים מתוך שיקול-דעת ואחריות יוצאת מן הכלל
שלא להטריד ולא להיכנס לדברים שאינם שייכים להם.
כידוע, אפילו לקרוא מכתב של הזולת אסור; יש על כך
חרם דרבנו גרשום. כלומר, אסור לפתוח מכתב כדי לדעת
מה תכנו. זהו דבר נעלה וחשוב, כי צריך ככל האפשר
לשמור על פרטיותו של אדם. לכן גם מבחינה זו אני חושב
שבוועדה יצטרפו לעמוד על הדברים הללו.

אשר לשאלה מי רשאי לתת היתר ההאונה — שר או
שופט, יכול להיות שבוועדה נצטרך לשנות את האמור בענין
זה, ולא יראה בכך נושא חדש אם נחליט: לא פלוני קובע,
אלא אחר קובע ולאחר מוסרים את הסמכות הזאת. אבל בדרך
כלל דעתנו היא, שאין לטעון שאין שום צורך בכל החוק
ושיש לפסול ולאסור כל האונת סתר גם בענינים הנוגעים
לבטחון המדינה. אנחנו אומרים זאת מתוך אחריות, ואני בטוח
שגם רבים אחרים מחברי הכנסת, אם יאיונו למצפון לבם,
לא יוכלו להגיד: פסול לגמרי.

לדעתי יש צורך בתיקונים בחוק המוצע, כפי שאמרת,
כדי למנוע שימוש באמצעי האונה שלא למען המטרה המיו-
עדת. נצביע כעד העברת הצעת החוק לוועדה, שם נדון בשי-
נויים הדרושים.

היו"ר י. סרלין:

רשות-הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים ד. יוסף:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא אבוש ואודה שקצת
התאכזבתי מהדיון מטעם אנשי האופוזיציה. הנה...

אסתר וילנסקה (מק"י):

הכנסת התאכזבה ממך.

שר-המשפטים ד. יוסף:

אינך מדברת בשם הכנסת. דברי בשמך.

ישיבה קט"ה, ל' חשוון תשכ"ג (27 נובמבר 1962)
— חוק למגיעת האונת סתר (יוסף, בגין) —

מנחם בגין (תנועת החירות):
לא אמרתי זאת.

שר-המשפטים ד. יוסף:

אפשר לקרוא בפרוטוקול. אמרת: אין בטחון שיעשה צדק שם כפי שיעשה כאן. כל הדיבורים האלה אודות פגיעה בכבודם של שופטים, אין להם על מה להתבסס ואין להם כל שחר.

האם יש משום פגיעה בכבוד השופטים כאשר מחליטים שפניה למתן צו על תנאי נגד פקיד ממשלתי איננה יכולה להיזון עלידי שופט מתוני, אלא דווקא על ידי בית המשפט הגבוה לצדק? האם יש בזה משום פגיעה בכבוד השופט המחזיק? או האם יש משום פגיעה בשופט שלום בכך שבענינים העולים על 1500 לירות אי אפשר לפנות לבית משפט שלום, אלא יש לפנות דווקא לבית משפט מחוזי? זוהי החלטה. מחליטים שבענין אחד יש סמכות לשופטים מחוזיים לדון בו, ואילו בענין אחר יש סמכות לשופטי שלום לדון בו. כאן מחליטים כי בענין מסויים יש סמכות לשר.

אחד מחברי הכנסת אמר, כי לחברי הכנסת מסיעות האופוזיציה אין אומן בשרים; אבל לחברי הרוב בכנסת יש אומן בשרים לא פחות מאשר בשופטים, והם הוכיחו זאת כאשר בחרו בממשלה הנוכחית, הצביעו בעדה והביעו לה אמון. גם שר הוא אדם שמותר לתת בו אמון, והרוב בכנסת נותן אימון בשרים לא פחות מאשר בשופטים. ואם חושבים שיש סיבה מיוחדת שבמקרים מסויים יש למסור את הענין דווקא לשר, אין בזה שום פגיעה בשופטים, והגימוקים לכך לא מעטים.

חברי הכנסת צדוק ציטט מתוך הדו"ח של הוועדה שעסקה בענין זה באנגליה. זמני קצר, אך יכולתי לצטט עוד נימוקים שהם הביאו. אולם אני רוצה להיזן לו, כי בעיני הכנסת היא יותר חשובה ואפשר לסמוך עליה בענינים כאלה יותר אפילו מאשר על שופט. כאשר אתה מוסר דבר כזה לידי השופט, או הוא המחליט, ובהו נגמר הענין. אינך יכול לבקר אותו, הוא אחראי כלפי מצפוננו בלבד. יכול להיות שהוא גם לא הבין כראוי את כוונת הכנסת כאשר חוקקה את החוק הזה, אבל הוא ממשיך ללכת בדרכו ואין לך שום תרופה. לעומת זאת, אם ההחלטה תהיה נתונה בידי השר, אתה רשאי לשאול שאילתה, להציע תיקון לסדר-היום, ואפילו להביע אי אמון לממשלה. לועתי — השיטה הזאת מבטיחה הרבה יותר שליטה על ביצוע נכון של החוק.

אינני רוצה לומר על השופטים שאינם מסוגלים לשקול את הדבר כראוי, אבל לא תמיד מה שקובע שופט אחד כנכון נראה גם בעיני השופט השני כנכון. אם אתה מוסר לשר — הוא יודע את הענינים, הוא יודע מתי להרשות ומתי אי אפשר להרשות. מדוע באנגליה מסרו ענין זה לשר? — כי יש לו נסיון רב והוא יודע מתי מבקשים משהו לענין ומתי זה איננו כל כך לענין. אם אתה מאמין בשר — הוא יותר מוסמך להחליט מאשר כל אחד מתשעה או עשרה שופטים, כגון נשיא בית המשפט בתל-אביב, בירושלים, בחיפה, בבאר שבע, או שופט בית-המשפט העליון. ולא כל שופט יחליט אותו דבר; אף אין לו הנסיון שיש לשר בענינים אלה. מובן שאפשר לשקול, והכנסת תוכל להחליט באיזו דרך היא רוצה ללכת. לפי עניות דעתי, מנקודת מבט הציבור, מנקודת מבט של הבטחת הענין, שכלל האפשר לא יהיה שימוש לרעה בדבר, טוב יותר שזה יהיה בידי שר. אני אומר את הדברים האלה לאחר שעיינתי יפה בדו"ח הוועדה האנגלית ולא כמו חבר-הכנסת צימרמן. חבר-הכנסת צימרמן, אתה קיבלת את הדו"ח מאנגליה, אבל אני קראתי אותו. חבר-הכנסת צדוק

ובכן, אני אומר שלא זה העיקר. אפשר להעביר סעיף 6 לתחילת החוק ואפשר לחקן את השם. העיקר הוא שתסכימו לחוק.

אני מוכרח להגיד שאינני שותף לדעתו של חבר-הכנסת בגין ביחס לשירותי הבטחון בכלל, ועל מקומם בחוק בפרט, ואינני מקבל את דעתו שדברים הנוגעים לריגול נגדי מוצאים את מקומם בחוק. אינני מכיר שום חוק באנגליה — אולי אני טועה — בו מוכרים את ה-M6 שלהם. שאלתי מישור מחברי, הבקיא בחוק הצרפתי, ולא נאמר לי שה-Sixième Bureau מוזכר בחוק.

מנחם בגין (תנועת החירות):
Federal Bureau of Investigation — F.B.I.
Central Intelligence Agency — C.I.A.

שר-המשפטים ד. יוסף:

יש מדינות המעדיפות לא לדבר על דברים כאלה, ובוודאי לא לתת פרסום בחוקים על דברים כאלה. כל אחד יודע שהם קיימים, אבל על דברים כאלה אין מדברים, ובוודאי אין מכניס סים אותם לחוקים. אולי תמצא ארץ אחת, שתיים או שלוש בהן זה נמצא, אבל בדרך כלל זה לא מקובל, ואינני חושב שזה נחוץ לנו.

מנחם בגין (תנועת החירות):
הבאתי דוגמה מאמריקה הצפונית, ולא מאמריקה הדרו-מית.

שר-המשפטים ד. יוסף:
יפה.

חברי כנסת אחדים, בעיקר חבר-הכנסת בגין, עוררו את השאלה מדוע לא נאמר בחוק לאיזה שר תינתן הסמכות בענין זה. בעצם, חבר-הכנסת בגין, אתה בעצמך נתת את התשובה לדבר, אבל לא כל התשובה. כי לא זו בלבד שאפשר לפנות משר הבטחון לראש הממשלה ולהיפך, אלא יכול להיות שבכלל בעתיד ירצו שלשר אחר לגמרי תהיה הסמכות לדבר זה, כמו באנגליה, שם זה נתון בידי ה-Home Secretary, העוסק בכל הענינים האלה. ומה רע אם החוק אומר בבירור, שהסמכות ניתנת לשר האחראי לעיני בטחון, ולכן לא כתבנו לא שר הבטחון ולא ראש הממשלה. אולם לא הסתרנו זאת. אמרתי זאת בדברי, ואין כאן כל ענין של הסתרה. זה בא רק לנוחיות הניסוח, כדי להבטיח שהנוסח הזה יהיה מתאים לא רק למצב הקיים כיום, אלא גם למצב כפי שיחל להיות אחרי שתיים, שלוש או חמש שנים. אין איפוא להפס חטאים ואין לחשוש בכשרים בענין זה.

נשאלה השאלה מדוע מוסרים את הסמכות לגבי עניני בטחון המדינה לשר ולא לשופטים; איזה חוסר אמון מביעים לשופטים, וכי. קודם כל, חבר-הכנסת בגין, עם כל הכבוד, בעוד שאתה דוגא לשם הטוב של השופטים, ואתה טוען כיצד אנתנו יכולים לפגוע בכבוד השופטים, הרי פגעת כאן פגיעה הרבה יותר קשה בשופטים משאפשר למצוא בתוך הדברים הכתובים בחוק. אמרת לגבי שמיעת ענין בחדרו של שופט ולא בפומבי: אין בטחון שיעשה צדק; אין ההבטחות הרגילות שיעשה צדק, כפי שזה נעשה כאשר הענין נידון בפומבי. אני מודיע לך שיש הליכים משפטיים רבים אשר שומעים אותם בחדרו של שופט, ואני דוחה בשאט נפש כל מחשבה — אינני רוצה להגיד שבכוונה רצית לפגוע בשופטים — שבשעה ששופט יושב ודן בענין בלשכתו, ולא בפני הציבור, יש הבדל כלשהו בנאמנותו במילוי תפקידו.

הממונה על ביצוע החוק הוא, אלא שר הבטחון, כי מה שנאמר שם נוגע לענין בטחוני טהור וחשוב ביותר. אמנם, הכנסת החליטה בשעתו ששר המשפטים צריך להיות ממונה על ביצוע החוק. אני מוכן להציע לשנות את הדבר. לדעתי צריך לשנותו. ואשר לחוק הזה, הרי הוא עוסק במאסריה הנוגעת לשר הבטחון, גם למשטרה...

מנחם בגין (תנועת החירות):
 מדוע לא כתוב: "שר הבטחון", אלא כתוב: "ראש הממשלה"?

שר המשפטים ד. יוסף:
 זה נוגע לשר הבטחון. זה נוגע גם למשטרה, אך לא לשר המשפטים. החוק דן בהאזנה הן לשם גילוי פשעים והן בשטח בטחון המדינה, ולכן טבעי הדבר שהממונה לביצוע חוק זה יהיה שר הבטחון ולא שר המשפטים. אך הואיל והשר הבכיר הוא ראש הממשלה, שהוא כיום גם שר הבטחון, והוא יותר חשוב בהיררכיה מאשר שר הבטחון, לכן כתבנו: ראש הממשלה. גם כאן אין לחשוף בכשרים. אלה דברי חוק רגיזים ומקובלים, וכך אנו נוהגים בדרך כלל.

בענין התקנות שלא יפורסמו — גם כאן נראה לי הדבר קצת מוזר. יש תושבים. קודם כל, אתם יודעים יפה שבתקנות אי אפשר להרחיב את תחולת החוק; אי אפשר לכתוב בתקנות יותר מאשר כתוב בחוק. אז מה הפחד? כתבנו שאין לפרסם את התקנות, והסיבה מובנת, כי זה נוגע לעניני בטחון סודיים ביותר. אין זה מן התבונה להגיד למרגל אילו כללים קבענו. אבל אני מוכן לבדוק את הדבר. אם לא יגידו לי אחת האנשים העוסקים בענין זה, אני מוכן לבדוק אם יש צורך בתקנות, אבל אינני רואה מה סיבה לחרדה של חברי הכנסת מפני התקנות. להיפך, רציני להגיד שלא יהיו תקנות שאין להן תוקף חוקי, שאינן נזכרות בחוק. רציני שוב להגביל. אתם אינכם רוצים להגביל? — בבקשה, נשקול זאת. יכול להיות שיש סכורים שלענין זה די בהוראות ואין צורך בתקנות.

מלה אחת בענין חסינות חברי הכנסת. אני רוצה להגיד לחברי הכנסת ריפתין, שאודה לו מאד אם לא ישים בפי דברים שלא אמרתי. לא פגעתי במאומה לא בחברי הכנסת ובוודאי לא בשופטים, לא היתה שום פגיעה בדבריהם. בחוק זה לא מדובר על חסינות. ישנו חוק חסינות חברי הכנסת ואתם שולטים על החוק ההוא, אתם שולטים על החוקים בכלל, אתם יכולים לתקן את חוק החסינות. לא דיברתי על חסינות ולא הזכרתי זאת, כי לא היה צורך להזכיר זאת, כי החוק אינו עוסק בחסינות חברי הכנסת. אבל כדי שתדעו שאין דעתכם דעה אחידה בכל הפרלמנטים בעולם, איני רוצה להעיר לכם על המצב הקיים בנדון זה בפרלמנט באנגליה, ב"אם הפרלמנטים".

חברי הכנסת בגין וריפתין, אם תצינו בעמוד 1574 של "האנזארד" מס' 394, ובעמוד 416 ב"האנזארד" מס' 395, תמיצאו ששר הפנים סירב להבטיח בפרלמנט שלא תהיה האונת סתר לשיחות של חברי הבית. והדבר נידון גם בדו"ח — שכבר הוזכר כאן — בעמודים 27, 28, 37. אמנם, זה לא מחייב אתכם.

מנחם בגין (תנועת החירות):
 פירוש הרבר שחברי הבית דרשו שלא יאזינו.

שר המשפטים ד. יוסף:
 ואמרו להם לא, באלף רבתי.
 ברור שהכנסת שלנו תוכל להחליט מה שהיא רוצה שיהיה בישראל.

כבר העיר לך, שבדף הראשון של הדו"ח נאמר להיפך ממה שאמרת כאן בכנסת. שם נאמר במפורש שהאונת מבוססת על סדרה של חוקים הדנים בענין זה, שנחקקו במשך מאתיים שנה באנגליה. אבל מה כתוב בדו"ח? שאתה אמרת שאיננו בחוק? אגיד לך מה שאיננו מצוי בחוק באנגליה. כנראה עיינת רק בסוף הדו"ח. בדו"ח זה נאמר: "הפרלמנט יצטרך לשקול אם יש להנהיג חקיקה כדי להפוך לעבירה התערבות בתקשורת על ידי טלפון". זאת אמרת, באנגליה אין עדיין חוק כמו שאנחנו מציעים — לאסור התערבות בתקשורת על ידי טלפון או בדרכים אחרות; ואנחנו מתקדמים בענין זה יותר מאנגליה. אך בעצם מותר שם לשלטונות להאזין, זאת עושים כבר האנגלים במשך מאתיים שנה, על יסוד חוק, כפי שכתוב במפורש כאן.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):
 איזה חוק?

שר המשפטים ד. יוסף:
 תסלח לי מאד, אם אתה מבין אנגליה, אקרא לפניך את הכתוב בדו"ח באנגליה; ואם אינך מבין — אתרגם לך: "אם שר רק לשער מה מקור הסמכות להתערב בתקשורת. אין יודעים איך זה התחיל, אבל השתמשו בסמכות זו מקדמת דנא וראו בה סמכות חוקית הנתונה בשרשרת של חוקים שנחקקו בתקופה של מאתיים השנים האחרונות ויותר". ובכן, כתוב שזה מבוסס על סדרה של חוקים שחוקקו במשך מאתיים שנה ויותר.

(חברי הכנסת צ. צימרמן קורא קריאת ביניים)

יוסף קושניר (מפ"ם):
 כמה שנים קיים הטלפון, אדוני השר?

שר המשפטים ד. יוסף:
 אני עונה על הנקודה שאין לה שחר. כאן מדובר על התערבות בתקשורת לגבי מכתבים, ובמקום אחר בדו"ח נאמר, שאותו הדבר קיים לגבי הטלפון והטלגרף, מאז שהם קיימים. מה אתה רוצה יותר מזה? הטלפון קיים זה ששים שנה. זה שיש שנה מתיר החוק באנגליה לשלטונות להאזין לשיחות טלפוניות.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
 כמה זמן זה קיים בישראל (צחוק באולם)

שר המשפטים ד. יוסף:
 חבר הכנסת בגין שכאילו יש יסוד להניח שהשר יתן רשות בכל מקרה. אינני סבור שיש איזה דבר בנוסח החוק המצדיק דעה כזאת; אני בטוח שכל שר בטחון במדינת ישראל — יהיה אשר יהיה, וכל ראש ממשלה בישראל, יהיה אשר יהיה, לא יתן באופן עיוור ובאופן אוטומטי רשות בענינים כאלה, ואין שום דבר בחוק הנתון יסוד לחשוב שה"דבר יהיה שונה.

שמואל מיקוניס (מק"י):
 באופן מיוחד — שר הבטחון.

שר המשפטים ד. יוסף:
 נשאלה שאלה מדוע יהיה ראש הממשלה ממונה על ביצוע חוק זה ולא שר המשפטים, שהוא ממונה אפילו על ביצוע חוק בטחון המדינה. כל זה נכון, אמנם שר המשפטים ממונה על ביצוע החוק ההוא. אבל לדעתי זה לא צריך להיות כך. לסי ענינת דעתי צריך שר הבטחון להיות ממונה על ביצוע החוק ההוא. זה נראה לי טבעי, שלא שר המשפטים יהיה

אתה יכול להגיד שזהו מעשה מגונה, שאין זה הוגן, שזה לא יפה ולא נאה. אבל אם בית־המשפט מקשיב לדברי העד, מדוע לא יקשיב למה שהוקלט במכשיר, הרושם אותם דברים שהעד רשם בזכרונו? זה מעשה שהיה, ודברים כגון אלה קורים בעולם. אבל על נושא זה אפשר יהיה להתווכח בוועדה. הטענה היחידה שאפשר לטעון היא, שמלאכתו של הבעל תהיה יותר קלה ותעלה פחות, יותר זול לקחת מכשיר בהש"א מאשר לשכור בלש.

כן נאמר שאם יאפשרו להשתמש בעדויות אלה, יעודד הדבר את האנשים לעשות דברים כגון אלה. לא שמעתי שיש בארץ יותר גניבות מכיוון שלפי החוק מותר לבתי־המשפט לקבל כראיה מסמך שנגנב. אדם הרוצה להשיג עדות נגד מתנגדו במשפט אזרחי, לעתים שולח מישוהו — ואין זה מותר, אבל עושים זאת — כדי לגנוב את המסמך המתאים, ובית־המשפט מקבל את המסמך גם כאשר הוא יודע שהוא גנוב. הגונב בא על ענישו בשל הגניבה, אבל בית־המשפט מקבל את המסמך. ולא שמעתי כי בשל כך רבו הגניבות במדינה.

לכן לפי עניית דעתי, אם לשקול את הדברים היטב לפי ההגיון המשפטי, מוטב להשאיר לבית־המשפט את האפשרות לשקול כל מקרה לגופו. אם בית־המשפט ימצא שאין להשיג ממש בחומר זה כראיה — לא ישתמש בו; אם בית־המשפט ימצא שיש להשתמש בו — מותר יהיה לו להשתמש. ואיננו צריכים לחשוש כל כך מענין זה:

כפי שאמרתי, חברי־הכנסת אונא, צדוק וניר דיברו לענין והעלו שאלות עניניות לגבי סעיפים מסויימים. על ענינים אלה נוכל לדון בניחותא בוועדה, לבדוק ולחקור אותם ואף לסכמם בנוסח הטוב ביותר שהוועדה תוכל לנסח בשביל הכנסת.

דבר אחד ברור, שזהו חוק טוב ונחוץ למדינה. חוק זה בא להגן על תושבי המדינה, להבטיח את בטחון המדינה, למנוע ולגלות פשעים בה. לכן אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י. סרלין:

סיימנו את הדיון בקריאה ראשונה, ואנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט — 38

בעד ההצעה להחזיר את החוק לממשלה — 30

ההצעה להעביר את החוק למניעת האונת סחר, תשכ"ג—1962, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ה. חוק התקציב לשנת 1962/63 (תיקון), תשכ"ג — 1962 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

היו"ר י. סרלין:

הכנסת תעבור לסעיף כ"ז של סדר־היום: חוק התקציב לשנת הכספים 1962/63 (תיקון), תשכ"ג—1962, קריאה שניה ושלישית. רשות־הדיבור ליושבי־ראש ועדת הכספים.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

אזוני היושבי־ראש, כנסת נכבדה. הגני מתכבד להביא לכנסת לקריאה שניה ושלישית את חוק התקציב לשנת הכספים 1962/63 (תיקון), תשכ"ג—1962, רצוני להקדים

(* "דברי הכנסת", חוב' ג', עמ' 119: נספחות.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
ההבדל הוא בכך שאו ידעו חברי הכנסת שהכרכים מונחים על שולחן הכנסת, והיתה גם הודעה על כך. הפעם אין דבר כזה. האם כבוד היושבי־ראש חושב שזה בסדר?

היו"ר ק. לוז:
אם נהגו הפעם כפי שנהגו לגבי כל משרדי הממשלה, הרי זה בסדר.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
זה לא בדיוק כך. אבל אם כבוד היושבי־ראש חושב שזה בסדר, אני רוצה לעשות קשיים בנקודה זו, כי אעשה די קשיים בנקודות אחרות.

כיוון ששמעתי כאן דברי תקווה של יושבי־ראש הוועדה, הייתי לא כן — וכנות היא דבר חשוב — אילו לא הייתי מאכזב תיכף ומיד את התקוות האלה. בטרם אדבר על הצעות שלי לסעיף 1160 — מינהל מקרקעי —, רוצה אני להסביר מדוע אני רוצה להכזיב אותן התקוות. זה קורה בפעם השניה שעל תקציב זה דנים ביום ובשעה המבטיחים שהדברים שיי אמרו בענין זה יישארו רק ב"דברי הכנסת".

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):
אותי אינך מכיזב, חבר־הכנסת בדר. אני מוכן לשבת כל הלילה.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
שמעתי הבוקר שדיון זה יתחיל בערך בשעה 19.00. אדוני היושבי־ראש ידע שהייתי מוכן, לפי הנחה זו, לעשות מאמץ וגם קרבן, כדי שדיון זה יסתיים בשעה הנכונה. לצערי, אינני יכול לקיים הבטחה זו גם מבחינה פיסית וגם מבחינת חובתי כלפי אלה ששלחו אותי, וגם לאור העובדה שהנחה זו לא התאמתה ללא אשמתו ואחריותו של האדם החשוב והנכבד שכתום־לב ובכסתון אישי נתן לי אינפורמציה זו.

במצב זה, אדוני היושבי־ראש, הרשוני נא לדבר, בלי הארכה מיותרת של הזמן והדברים, על הצעותי לסעיף 1160 — תקציב מינהל מקרקעי ישראל. לפי מיטב ידיעתי ודעתי, תקציב זה נרצח באופן פגום ביותר. הוא אינו מוש"לם. הוא פוגע ביותר בזכויות הכנסת, בנהל הפרלמנטרי ובכל המסורת שלנו. טענותי אלו אינן מכוננות נגד מינהל מקרקעי ישראל ונגד האנשים האחראים למינהל, ובמיוחד לא נגד ירדני החשוב והנכבד, שרק בגלל הנהגה הפרלמנטרי אינני יכול להסתיר שמו כאן. כעורך־דין יכול אני לומר שאין סכנת נפשות גדולה יותר לאדם שאינו עורך־דין מאשר עורך־דין שלו. אדם שעומד בחיים הפרטיים, בכיצוע, ביי צור, בבניין ובפיתוח, כמו האדם הממונה על מינהל מקרקעי ישראל, אין לו סכנה גדולה יותר מאשר חוות־דעת כושלת. וארשה לעצמי לדבר על חוות־הדעת, כי בה יש הסבר מדוע התקציב איננו מתאים לכנסת, לפרלמנט, לדמוקרטיה ולדרכי הטיפול בו. אני רוצה לומר ליושבי־ראש, שהצעותי שורה שלמה של הצעות, שיש בהן נסיון לתקן את הדברים. ארשה לעצמי — לאחר התקדים החשוב שנוצר על־ידי כבוד ראש הממשלה בכבודו ובעצמו, שיאריך ימים — לצטט חוות־דעת של היועץ המשפטי:

מה כתוב בחוק מקרקעי ישראל על הצורה והנהל לגבי תקציב מינהל מקרקעי ישראל? בסעיף 3 של חוק מינהל מקרקעי ישראל כתוב: „המועצה תקבע את המדיניות הקרקעית, לפיה יפעל המינהל. המינהל יגיש למועצת מקרקעי ישראל, לפחות אחת לשנה, דו"ח על פעולות המינהל, והממ"שלה תגיש לכנסת, לפחות אחת לשנה, דו"ח על פעולות

140 — השתתפות בהדרי ישראל — 400,000 ל"י, ואילו בעמוד המתוקן, עמוד 6, מחולק סעיף זה לשניים: סעיף 140 — השתתפות בהדרי ישראל — 133,300 ל"י, וסעיף נוסף שלא היה כלול בהצעה המקורית, מספר 9802 — רורבה להשלמת ההשתתפות בהדרי ישראל — 266,700 ל"י.

אני רואה צורך להסביר לחברי הכנסת את פירושו של שינוי זה. אוכיר לחברי הכנסת כי בעת מתן האישור לתקציב־ביניים (שליש מן התקציב כולו), נכלל גם החלק של מינהל מקרקעי ישראל בכלל התקציב של משרד החקלאות. אושר סכום מסויים לשלושה חודשים מתוך הסכום של 400,000 ל"י, וזה 133,300 ל"י. לאחר מכן הוחלט בוועדת הכספים להקפא שאר שני השלישים — מינו 266,700 ל"י, מטעמים שצויינו בעת הדיון הראשון מעל במת הכנסת.

בשעתו נמתחה ביקורת על כך שהממשלה משתתפת בהפסד של חברת „הדרי ישראל“, בהסתמך על הדין־חשבון שהגיש מבקר המדינה. מכיוון שלא היתה לוועדת הכספים שהתורה לעיין בדין־חשבון זה, הודעתה מעל במת הכנסת שוועדת הכספים תעשה כמיטב יכולתה להחליט את העיין בדין־חשבון ולהגיע למסקנות מסויימות; אך לצערי, טיפלה ועדת הכספים במשך כל פגרת הקיץ בעניינים שונים שלא ניתן היה לדחות אותם ולא היתה לה כל אפשרות להיפנות לדיון על דין־חשבון זה של המבקר.

משהגיעה ועדת הכספים להכנת התקציב (תיקון) למינהל מקרקעי ישראל, יסכמה הוועדה כי טרם הגיעה השעה להפשיט את הסכום הנותר של 266,700 ל"י, לכן היא מציעה לכנסת להכניס סכום זה ברזרבה מיוחדת, כרשום בעמוד המתוקן. אם הוועדה תגיע, לאחר דיון על דין־חשבון מבקר המדינה, לכלל מסקנה שיש להעמיד לרשות מינהל מקרקעי ישראל הפרש זה של 266,700 ל"י, הרי במסגרת חוק התקציב ניתן להעביר סכום זה מסעיף לסעיף. ייתכן גם שהוועדה תגיע למסקנה אחרת.

מצאתי לנכון להסביר לחברי הכנסת את התיקונים שחלו בדפים המתוקנים לעומת ההצעה המקורית. רצוני להוסיף עוד שרשומות הסתייגויות של חברי־הכנסת: בדר, גולן, שם טוב. אני מניח שהמסתייגים ירצו לנמק הסתייגויותיהם — כפי שנאמר לי — במרוכז, וגם דברי התשובה יבואו במרוכז.

רצוני לקוות שחברי הכנסת המסתייגים יפנו מפעם לפעם את מבטם אל מחוגי השעון וינהגו באופן הומניטרי כלפי חברי הכנסת. זה יחייב גם את המטיב מטעם הוועדה לנהוג כמוהם.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

כבוד היושבי־ראש, חברי הכנסת. בכונתי לנמק את הסתייגויותי לסעיף שלא הונח על שולחנת חברי הכנסת, אבל הוא נמצא בחוברת שבודאי כבר איננה היום בידי חברי הכנסת. אינני מתכוון להסתייגויות, אלא להצעת הוועדה על סעיף 1160 שיושבי־ראש הוועדה, משום־מה, לא הניחה על שולחן הכנסת לקריאה שניה. לעומת זאת הניחו על שולחן הכנסת את סעיף 98 — רשות הפיתוח.

אם כבוד היושבי־ראש חושב שזוהי צורה נכונה לדיון, להניח על שולחן הכנסת את הסתייגויות לסעיף 1160 ולא להניח על שולחן חברי הכנסת את הצעת הוועדה לסעיף זה, הרי אני כשלעצמי רואה בזה פגם.

היו"ר ק. לוז:

האם בזה סוטים מן הדרך שנהגנו בה לגבי תקציבי משרדי הממשלה?

יוחנן בדר (תנועת החירות):

בוודאי, עשינו זאת כל פעם. מכל מקום, הצענו זאת. כל תקציב הכנסת ב־80% הוא תקציב אופרטיבי. היה רע מאד אילו היינו דנים בכנסת רק על משכורות עובדי המדינה, על בולים, על דואר, על פקידים נדרשים ומכוניות. כל התקציב שלנו הוא תקציב אופרטיבי. תקציב השירותים הוא תקציב אופרטיבי. התקציב הבטחון הוא תקציב אופרטיבי. אפילו קיימת מגמה של מבקר המדינה, אשר ועדת הכספים תומכת בה, לכנות את כל התקציב כתקציב פונקציונלי. תקציב פונקציונלי הוא תקציב אשר בו החלק האופרטיבי הוא העיקר וההוצאות האדמיניסטרטיביות הן הטפל. אין בזה שום ספק. מכיוון שהיה חשד, גוייס היועץ המשפטי לממשלה, כדי לסייע בדעה משפטית נפרדת אשר אין לה שום נקודת אחיזה בחוק. ויסלח לי היושב־ראש השפעם אדבר על דעתו של היועץ המשפטי לא באותה גימה של חיוב, בה דיבר כאן עליה — על חוות־דעת אחרת — כבוד ראש הממשלה. מכל מקום, נוצר תקדים לדבר כאן על עבודתו. במקרה הזה הדבר שי"ך באופן אורגני לעצם הענין.

הי"ר ק. לוז:

אני מפקפק אם ההסתייגות נוגעת לחוות־דעת היועץ המשפטי.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

כן, כי חוות־דעת זו היא הצעת התקציב, בהצעה הזאת דנה הוועדה תשם פעמים. בגלל חוות־דעת זו החליט הרוב בוועדה, בניגוד לדעתי, לקיים דיון פנאלה. מה יהיה להבא בתקציב הבא, בחודש דצמבר. אבל אם אדוני מעדיף זאת, אמצא להבא לדברים שלי צורה אחרת. אדבר על דעה שהיא יסוד של הצעת הוועדה ועל דעה שהיא נכונה, לפי דעתי, ובוודאי כל אחד כבר יודע מן האינדיסקרציה שלי — עד כמה שהיתה זו אינדיסקרציה — לאילו חוות־דעת אני מתכוון.

הי"ר ק. לוז:

חבר־הכנסת בדר, האם אתה מנמק חמש הסתייגויות או את כל ההסתייגויות?

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אני מתכוון לכל ההסתייגויות למינהל מקרקעי ישראל.

הי"ר ק. לוז:

יש כאן חמש הסתייגויות.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

המספור אינו נכון. אם אדוני יבדוק זאת לפי החוברת, יראה שכל שורה היא הסתייגות לסעיף־משנה אחר. אפשר לבדוק את מספר סעיף־המשנה בחוברת הכחולה.

שמעתי דעה כזאת וחוות־דעת שהיתה יסוד להחלטות הוועדה, שההגיון של חוק מינהל המקרקעין מחייב — ומכיוון שסעיף 4 מחייב להגיש לכנסת דו"ח של מינהל המקרקעין, אין צורך להגיש גם את התקציב האופרטיבי, כי הכנסת תקבל אינפורמציה על הענין מן הדו"ח ותוכל לזון בדו"ח. אני אומר: אין שטות גדולה מזו. האם לפי חוק התקציב אין הכנסת מקבלת מדי שנה בשנה דו"ח מן החשב הכללי ושר האוצר על ביצוע התקציב? האם הכנסת אינה מקבלת בהודמ" ניות שונות דו"חות מפורטים וחשובים של שרים על פעילות משרדיהם? מנין נולדה השטות הזאת שאם יש דו"ח, אז אין צורך בתקציב ודי שהכנסת תדון בדיעבד על ההוצאות ועל ההכנסות, לא מראש? אבל זה נאמר וזה כתוב שחור על גבי לבן. כשמחפשים גימוקים לדבר שאין לו גימוקים, אז כל גימוק הוא טוב.

המינהל". כן כתוב בחוק, שהמועצה תאשר הצעת תקציב מינהל מקרקעי ישראל שייקבע בחוק. סעיף 3 זה, אין דבר ברור ממנו. לפי סעיף זה, המועצה מאשרת הצעת תקציב ולא את התקציב. לעומת זאת — התקציב ייקבע בחוק. הדבר ברור: המנהל או השר מביא הצעה או טיוטה למועצה. המועצה מאשרת את הצעת התקציב, פירוש הדבר: יכולה לש" נוחה, וההצעה שאושרה מועברת בצינורות הרגילים של הממשלה לכנסת. והתקציב ייקבע בחוק.

אני רוצה לומר כי בדיוני ועדת הכספים של הכנסת השלישית על חוק זה שאלתי: מדוע לא יינתן אישור גם לתכנית הפעולות. לגבי תכנית הפעולות כתוב בחוק, שמ" אשרת אותה המועצה. תשובתו של היועץ המשפטי דאו היתה, שכאשר תדון הכנסת בתקציב, ממילא תדון גם במדרי ניות. תשובה זו היתה הגיונית והשביעה את רצוני.

כתוב בחוק "התקציב". מה זה תקציב, למדנו בחוק. אומר זאת כפי שלמדתי בהיותי צעיר: "כאשר החוק אינו מבדיל, גם אנו איננו יכולים להבדיל". אם נאמר "התקציב", ברור לכל בעל שכל ישר, שזהו כל התקציב. שמות כגון תקציב אדמיניסטרטיבי, תקציב אופרטיבי, הם שמות יפים. אבל החוק אינו יודע שום דבר עליהם.

כאשר דנו במשך שנים, בזמנו, על תקציב רשות הפ"ת תות, השתמשנו בשפע בשני ביטויים אלה. היתה זו זמן רב גם הפראקטיקה שלנו, אבל אחר כך דחינו אותה כדבר בלתי־תקין. עשינו זאת לפי הצעת יושב־ראש ועדת הכספים. התקציב המינהלי היה מוכן למועד, היו מביאים אותו תחילה לכ"ס יחד עם החוק, ואילו את התקציב האופרטיבי היו מביאים בצינורות אחרים, לפי סעיף שהיה שם ואיננו כאן — דרך ועדת הכלכלה לאישור ועדת הכספים, עד שחיסלנו זאת בשנים האחרונות. כשהיינו מאשרים תקציב של רשות הפ"ת תות, היינו מאשרים תקציב אופרטיבי ואדמיניסטרטיבי יחד. כמו שאמרתי, ביטויים אלה, שהם ביטויים שימושיים, אין להם שום תוכן משפטי.

אגיד יותר מזה: מי שהיה רוצה להגדיר בדיוק מה זה תקציב מינהלי ומה זה תקציב אופרטיבי ואיפה הגבול בין השניים, היה לו קשה מאד למצוא את הגבול. אני, על כל פנים, לא הייתי בנקל נוטל עלי תפקיד זה. במקרה הנדון, נולד באיזה מקום הרעיון לגבי מינהל המקרקעין לא להביא לאישור הכנסת את התקציב האופרטיבי. יש טוענים שהדבר נעשה משום שלא היה נוח לגלות לפני הכנסת את התקציב האופרטיבי של הקרן הקיימת.

ישראל גורי (י"ר ועדת הכספים):

מעולם לא נשמעה טענה כזאת בוועדת הכספים.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

מישהו אמר שהיה חשד שהכנסת תרצה לדון בתקציב הקרן הקיימת, אבל לא לאשר אותו. אני רוצה להגיד ליושב־ראש ולכנסת: לי, על כל פנים, לא היתה כוונה כזאת, אלא לדון ולהחליט על תקציב הקרן הקיימת. אבל בוודאי, במידה שתקציב הקרן הקיימת — בצורת הכנסות מסויימות והוצ"א אות מסויימות — נכלל לפי החוק בתקציב מינהל המקרקעין ונהפך לחלק מתקציב המדינה, במידה שחלק מן התקציב או סכומים אשר יכולים להיות גם בתקציב הקרן הקיימת הסכו להיות חלק מתקציב מינהל המקרקעין — החוק מחייב שה" מועצה תאשר את זה והכנסת תקבע זאת בחוק. זה כתוב שחור על גבי לבן.

יונה כסה (מסא"י):

הכנסת יכולה להכניס שינויים בתקציב האופרטיבי?

למען הקיצור אני: לא הצעתי, למשל, הצעה אחת שהייתי יכול להציע, ואשר רק בגלל יחס של כבוד לקרן הקיימת לא הצעתי. הייתה יכול להציע, אדוני היושבראש, שסכום של 3 מיליון לירות בערך, המגיע שנחית לקרן הקיימת, לא ישולם לה אלא ישמש לקיוזו מול חוב גדול מאד של הקרן הקיימת לממשלה.

ידוע שהקרן הקיימת לישראל חייבת לממשלה סכום של כ־80 וכמה מיליונים לירות, ואולי הרבה יותר. לו הייתי מציע הצעה זאת, היתה היא לגטימית. אני לא הצעתי אותה, כי לא רציתי להציע אותה, אבל לו הצעתי, היתה לגטימית. אני הייתי מציע בכנסת להשתמש בסכום שבידי הממשלה, שהיא הנושה של הקרן הקיימת, לא כדי להעבירו לקרן הקיימת, אלא כדי להקטין את חוב הקרן הקיימת. זה כתוב בחוק. זה לגטימי. הנושה — המדינה; המחליטה היא הכנסת. אם אין מציעים לנו את הסכום, אי־אפשר להציע קיוזו. לא ראיתי שטות גדולה מדיבור זה, שהואיל וממילא צריך לשלם, אין מכניסים זאת לתקציב.

עוד נימוק אחד שמצאתי בור נימוקים זה, אשר כל אחד מהם איננו שווה פרוטה שחוקה, הוא — מכיוון שעל תכנית מכירת מרקקעין המחליטה המוצעה, לא צריך להכניס את ההכנסות מכך לתקציב. והו נימוק שיש, והוא שווה לא יותר משווים כל שאר הנימוקים.

עתה, אדוני היושבראש, רצוני לומר שאין אני מאמין כי יועץ משפטי היה מעז להביא לגבי לקוח שלו נימוקים אלה לפני בית־המשפט. אמנם יש אנשים המקבלים כל משפט, ולא איכפת להם מה יגיד בית־המשפט, אולם אני מבין שבמציאות שלנו יש מקום לפראקטיקה מסוימת.

העובד המשפטי מכין מסמך, ואחר־כך, כשיש ספק ביער לוח, בכוננות, במשמעות המשפטית בחוקף המסמך, קוראים אותו עובד ושואלים אותו: האם הכל בסדר? הוא יאמר: הכל בסדר. אחר־כך, אם במקרה יתגלגל מסמך כזה לבית־המשפט, יקרה לו מה שקרה להסכם הכתוב עלייני יועצים אלה, הסכם בין שר המסחר והתעשייה לבין מפעל נצרת, שכאשר צריך היה להעמיד מסמך זה לבחינה בבית־המשפט, זחה בית־המשפט העליון את התביעה של המדינה למיליונים רבים לזמן של חודשים, ואמר שהמסמך איננו ברור והוא כתוב בצורה חובבנית. אולם ועדת הכספים איננה בית־משפט. היא מקבלת לפעמים חוות־דעת מפני שהמסקנה נראית לה; הנימוקים — לא. אני אינני שותף לגישה זאת.

שמעתי מפי האדם האחראי דעה נבונה ויפה, שאמנם כבוד חוות־הדעת במקומו מונה, אבל בשנה הבאה בכל זאת יהיה שינוי. אולם מה שאני רוצה להגיד, אדוני היושבראש, הוא כי הייתי מאושר אילו יכולתי להפנות את הדברים שאמרתי כאן ואשר מסקנתם מסוכמת בהצעות שלי, — אילו יכולתי להפנות דעה זו והתקפה זו נגד שר המשפטים, ולא מפני שאני רוצה לתקוף את אישיותו של שר המשפטים, אלא מפני שאז יכול היה שר המשפטים להתווכח אתי, ואני הייתי הרבה יותר מרוחק לכת וחרוף, חושבני, אדוני היושבראש, שיבוא יום וחוות־דעת פוליטיות בצורות משפטיות, חוות־דעת מכוננות, מגמתיות, יהיו מנופולין טבעי של הממשלה, ולא יובאו מטעם מקור, כביכול, לא פוליטי, כשאין להן הסבר הגיוני ונימוק הגיוני אלא פוליטי.

היו"ר ק. לוז:

אני מבין שאתה נימקת הסתייגותך לסעיף 1160 — מינהל מרקקעין ישראל, ולא לתוספת השנייה.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

לא. לתקציב רשות הפיתוח.

יש שם נימוק שני, שהמינהל מול שלושת הגורמים הממשלתיים...

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):
 איפה שמו?

יוחנן בדר (תנועת החירות):

בחוות־הדעת שהיתה יסוד לבניית התקציב בצורה זו.

יש שם נימוק: מינהל המרקקעין, לגבי הרכוש של הממשלה, של רשות הפיתוח ושל הקרן הקיימת, שהוא מנהל אותו — מיכר, משקיע, משלם מסים, עושה כל מיני פעולות לגביו — לגבי הרכוש הזה, מינהל המרקקעין הוא נאמן. איוזו בורות בנימוק זה! לפחות הועדה האת היתה צריכה לזכור שנאמן, "טרסט"י, בלעז, הוא בעליו של הנכסים לפי החוק הקיים, ואם זאת אמרתי על נימוק זה — הכל אמרתי. בעת ובעונה אחת אומרים לנו באותו נימוק שהמינהל הוא נאמן, פירוש הדבר בעלים, ואומרים שאין מכניסים זאת לתקציב. אגב, אדוני היושבראש, אינני שותף לדעה שמינהל המרקקעין הנפק לנאמן ושכל הרכוש הזה הנפק לרכוש שהוא כבעלות המינהל. זה כתוב רק באותה חוות־דעת.

נאמר עוד באותה חוות־דעת שסכומים אלה, אשר לפי חוות־הדעת לא צריך להכניסם לתקציב, — נאמר שאינם בגדר תקציב, שהם דק סכומים לפעולות; ומכיוון שהם סכומים לפעולות, אינם צריכים להיות בתקציב. אדם שרשם דעה זו, בוודאי לא ראה מימיו את שלושת הרכבים שאנו מקבלים מדי שנה, שם, בתקציבו של כל משרד, יש סעיפי־משנה על פועי לוח. לומר שפעולות אינן בגדר תקציב יכול רק אדם החושב שהתואר שלו הוא כיסוי מספיק לכל אשר יגיד.

יש שם דעה נוספת: מה טעם באישור תקציב ההכנסות? לאישור תקציב ההכנסות יש רק משמעות מיניית ולא משפטי. טיה, ולכן ההכנסות של מינהל המרקקעין אינן צריכות להיות בתקציב. אני רוצה להגיד לאדוני כבוד היושבראש, אשר גם היה לנו הכבוד שישב אתנו בוועדת הכספים, שכולנו יודעים את התיאוריה שלתקציב ההכנסות אין שום משמעות משפטי, יש לו רק משמעות פוליטית. מכל מקום, עובדה היא שהכנסות אלה הן חלק מחוק התקציב, ויש על תקציב זה דיון, הצעות, הסתייגויות, והשוהדות וגם הכנסת מכניסות לתוספת הזאת שינויים ותיקונים, ומבחינה זו יש לענין גם אופי משפטי. אבל למה דווקא לגבי הכנסות מינהל המרקקעין ורק לגביהן יוגשם הכלל האומר, שמכיוון שאין לכך אלא משמעות פוליטית, אינן צריכות להיות בתוך התקציב — קצרה בינתי להשיג. כשמפשים נימוקים — אז כל נימוק כשר.

עוד דבר. אמנם מינהל המרקקעין מעביר סכומים גדולים לא רק לממשלה — שזוהי אולי העברה פורמאלית — לא רק לרשות הפיתוח, שהיא אישיות משפטית, אלא גם לקרן הקיימת. אומרת חוות־דעת זו: למה לרשום בתקציב? הרי זה ממילא מחייב, אם כך, לא צריך לרשום. מה יוצא? — אפי תקציב ההכנסות לא צריך לרשום מכיוון שאינו מחייב, מפני שאין לו אופי משפטי; את ההוצאות לא צריך לרשום מפני שזה ממילא מחייב. אני רוצה להזכיר לכנסת שאנחנו מכניסים מדי שנה בשנה סכומים של מיליארדים להוצאות המחייבות ממילא. הממשלה חייבת לשלם שכר לעובדיה. גם אילו לא היינו מכניסים לתקציב אפילו פרוטה אחת, ילך העובד לבית־המשפט ויזכה. נמצאים כמוכן בתקציב גם סכומים שאינם מחייבים, למשל: הקצבה למוביל הארצי. אם שר האוצר לא יתן את הכסף למוביל הארצי, אין עליו דיון מלבד הדיונים בממשלה עצמה. אבל רובו של התקציב מורכב מתשלומים מחייבים.

הי"ר ק. לזו:

רשות הדיבור, להנמקת ההסתייגויות, לחבר-הכנסת גולן.
האם, חבר-הכנסת גולן, תנמק את כל הסתייגויותיך?

יצחק גולן (המפלגה הליברלית):
אנמק את כל הסתייגויותי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנחנו מגישים את ההסתייגויות שלנו בלי לגרוע מהערכתנו המלאה לפעולותיו של מינהל מקרקעי ישראל. אני רואה חובה לעצמי להדגיש זאת. אנו אף הבענו זאת כאשר הובא חוק מינהל מקרקעי ישראל לפני הכנסת. ראינו אז באישור החוק הזה רגע היסודי למדינת ישראל. ציפינו ומצפים אנו לגדולות מן המוסד הזה. בכל זאת נתגלו כבר בשנה הראשונה איאלו בקיעים הן במדיניות והן בסידורים, ואנו מגישים היום את הסתייגויותינו מתוך תקווה שכל הליקויים אשר צויינו, גם בוועדת הכספים וגם במליאת הכנסת, ודאי יתוקנו.

היה לנו יסוד לחשוב שלאחר שכל הקרקע במדינה ירכז במוסד לאומי ממלכתי אחד, מוסד אשר אולי אין לו דוגמה בעולם כולו, אפשר יהיה לנהל ביתר קלות מאשר בכל מדינה אחרת מדיניות נכונה ונבונה, אשר תמנע סטיות. והנה, כבר בשנה הראשונה לא יכול היה המינהל להשתלט על איאלו הופעות שליליות. שמענו זאת בצורה ברורה גם מפי מנהל המינהל, אשר בגילוי-לב הודה כי כמה מן היסודות של מינהל מקרקעי ישראל התמוטטו למעשה; ואינני יכול — גם הזמן אינו מרשה לי — להיכנס לניתוח אם נכונה דעתו שדחפנו לכך גורמים מבלטה, או אשמים גם גורמים מלמעלה. זהו נושא לוויכוח, ותהיה לנו עוד הזדמנות — אולי אפילו בזמן הקרוב, — לדון בשאלה הזאת שהיא חשובה מאד. מן הדין לנחם את הסיבות להתמוטטות היסודות, עליהם מושחת הרעיון של קרקע הלאום. על כל פנים, נתגלו בקיעים מאד מאד רציניים בשטחים שונים, אשר כתוצאה מהם נתקבלו החלטות על דמי הסכמה וכו'. יש לציין שאם מינהל מקרקעי ישראל מגן על הצורה של דמי הסכמה, הרי אינו עושה זאת מתוך הכרה פנימית בצדקת הדבר, אלא מתוך נימוק אחר: אם היסוד של שיבת הנחלה התמוטט, צריך לפתור לקבל דמי הסכמה. זהו כעין הרע במיעוטו במצב שנוצר. יש בכך הודאה במציאות בלתי-רצויה במינהל. מצאנו איפוא לנכון לתת ביטוי למצב זה בהסתייגות שלנו לתקציב. אם אנתנו מציעים להוסיף לירה לסעיף "בעלות", הרי יש בהצעה הזאת ביטוי לאי-שביעות-רצון מן המצב הזה אשר השתרר במינהל כבר בשנה הראשונה לוקיומו.

ההסתייגות השניה שלנו נוגעת לאותו ענין אשר עליו דיבר בהרחבה חבר-הכנסת בדר. אני בוודאי לא אחזור לסוגיה זו בהרחבה. כי היא כבר נדונה פעם בוועדת הכספים וגם במליאת הכנסת, אך טרם באה על פתרונה.

קיבלתי בספוק את הודעת מנהל מינהל מקרקעי ישראל, שדעתו האישית היא שהתקציב האופראטיבי של הקרן הקיימת צריך להופיע, אבל עובדה היא שמועצת הקרן הקיימת עד היום לא החליטה על כך.

גחום לוי (תנועת החירות):

היא לא הכירה דהיורה בכך.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית):

אינני יכול לומר זאת, כי הנימוקים אינם ידועים לי. ברגע זה נדמה לי שהקרן הקיימת איננה צודקת ושהתקציב הזה צריך להופיע, אבל אינני יכול לומר זאת בביטחה, כי אינני יודע את הנימוקים של הצד שכנגד. הדבר מוזר בעיני,

ואני מבטא את אי-שביעות-רצוני בהסתייגותי, כי התקציב הזה בלי התקציב האופראטיבי של הקרן הקיימת איננו שלם. מינהל מקרקעי ישראל — זו שותפות, ויהא צורך להגיע פעם לשלמות אורגנית של מקרקעי המדינה, רשות הפיתוח והקרן הקיימת לישראל. כי זהו התוכן והמגמה של החוק — ליצור משלושת המוסדות האלה איזה גוף שלם ואורגני.

הנקודה השלישית שרצוננו להדגיש בהסתייגויותינו היא זו: מינהל מקרקעי ישראל, מסיבות שונות, לא הספיק עדיין להתרגל להסדרים התקציביים השוררים אצלנו. דבר זה לקוי מאד. גם לתופעה זו יש לתת איזה ביטוי. אם הצענו למחוק איזה סעיף בתקציב, עשינו זאת מתוך רצון לתת ביטוי לחוסר ההתאמה להסדרים התקציביים. לא ייתכן שמוסד כמינהל מקרקעי ישראל יחליט, ולא רק יחליט אלא גם יבצע, איזה דבר בלי לקבל אישור ממוסד שלפי החוק צריך לאשר זאת. תגובת ועדת הכספים על תופעות אלו היא תמיד ובכל מקרה חריפה מאד. לדעתי, טוב שוועדת הכספים הגיבה כפי שהגיבה, כי הענין חמור הוא. התפלאתי על הרוגו מצד אנשי המינהל. צריך לדעת, כי ועדת הכספים לא היתה ממלאת את תפקידה לולא היתה גיבה על מעשים שלא ייתכנו.

ובכן, מתוך מגמה לתת ביטוי לפגמים הללו, הן במדיניות הן בהסדרים הפרוצדורליים החוקיים, הגשנו את הסתייגויותינו, מתוך תקווה שלא נצטרך בתקציב הבא לתזור עליהן. אני מבקש לקבלן.

הי"ר ק. לזו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בנטוב, להנמקת הסתייגויותיו.

מרדכי בנטוב (מפ"ם):

כנסת נכבדה. ההסתייגויות שלנו מכוונות נגד הקו והמדיניות — לא של המינהל, כי זו המדיניות של הממשלה או של האוצר המכוון את המינהל — למבור קרקעות ולעידוד ספסרות בקרקע בישראל. השובותו של שר האוצר אחרי ההיכוח רק התמירה את המצב, כי קודם יכולנו לחשוב שזה ענין של הנוחות, של מחדלים, של אי-ראיית הנוהל, אך נתברר כי זאת המדיניות, ויותר מזה — זאת אידיאולוגיה שלמה, להגנת הספסרות בארץ. ואם הנאום הזה היה מאכזב, הרי לא מפני שלא הסכים לדעתי — אני אינני מפונק בזה. אני יודע כי יש לנו ויכוחים על אף דברים, אך אלה ויכוחים לגיטימיים, מכיוון שיש מקום לדעות שונות בעניינים רבים. אבל מתי נכנס הטעם המרז? — כאשר מתווכחים עם דיבוק שמדבר מגרוננו של אדם שאתה מצפה לשמוע את קולו ולא את דיבוקו; וכאשר נציג מפלגת פועלים, או מפלגה שקוראת עצמה "מפלגת פועלים", טוען בכנסת בזכות כבורת הרווח ולא בזכות כבורת שכר-העבודה בכלכלה שלנו; כאשר נציג מפלגה שחושבת את עצמה למפלגת פועלים מפתח תיאוריה שהצלה היחידה במשק שלנו היא ברווחים הגבוהים ובשכר-עבודה נמוך — דברים שאתה קורא כל יום ב"הארץ", אמנם באופן יותר מוסווה ועדין משמציג זאת לא פעם שר האוצר, כאשר לא רק קולו של "הארץ" מדבר מגרונם של השרים ממפלגות הפועלים, אלא הם עושים הכל כדי להפוך את המדיניות הזאת למציאות — יש הרגשה מרה מאד. כאשר שר האוצר השמיע דבריו, בענין מדיניות הקרקע שלו, לא האמנתי למשמע אזני. לא רק שלא עשה דבר נגד הספסרות, אלא הגן הגנה טוטאלית על המשטר של ספסרות בקרקע בארץ. הוא הסביר באופן רחב את הגורמים של הספסרות. הוא תושב שהוא חידש בכך. נגד נימוקים אלה התווכחו כבר לפני מאה שנה, מאז נוצרה התיאוריה של ריקארדו על רנטה קרקעית. התווכחו במשך דורות על אותה הבעיה של הספ-

שלמה פרלשטיין (המפלגה הליברלית):
וזה ספיגת כספים מן הציבור.

מרדכי בנטוב (מ"ם):

איו ספיגת כספים היא זו, האם הממשלה תקפא את הכספים? — היא תזרוק אותם בחזרה לשוק, והמחיריים יעלו, ומחזור הכספים ילך ויגדל.

שר האוצר טוען שמשרד השיכון איננו עוסק בספסרות. אבל עליידי שהוא מוכר את הקרקע למשתכנים, הוא הופך את המשתכנים לספסרים פוטנציאליים, אשר במקום או במאוחר יתחילו לספסר במגרשים שלהם. את המשתכנים שיש להם חזוי חכירה, אנו הופכים כמו ידיו לספסרים בקרקע לא להם, בכנסים לא להם. אדם איננו רשאי להרוויח על נכס שאיננו שלו. מדוע ריווחו האנשים על קרקע שאיננו שלהם? שר האוצר דיבר על ריתוק, ואמר שאיננו יכולים לרתק אנשים למקומותיהם. אדם שיש לו שיכון בשכונת בורוכוב ורוצה לעבור לגור על הכרמל — שר האוצר הייב לדאוג שיקבל סכום מספיק בעד הקרקע לא לו כדי שיוכל לבנות חווילה על הכרמל. אינו יכול לרתק אותו... אם מישהו הגר במושב עולים בנגב רוצה לעבור לגור על הכרמל, מסיבות שונות, האם נותנים לו אפשרות כזו, האם שר האוצר דואג לו, ואם מישהו מכאשר שבע רוצה לעבור לכרמל, דואג גים לו? נותנים לו כסף? כאן שר האוצר איננו דואג, ומדוע פתאום הוא דואג לזימי שיש לו שיכון בתל-אביב על קרקע של הלאום? מדוע הוא דואג לו שירוויח די כסף כדי לבנות חווילה במקום אחר? מדוע אין דאגה כזו לאנשים הגרים בג'מוסין, היא קרית-עמל? מדוע ייגרע חלקם של האנשים שם? אם נוהגים לפי העקרון שהרוצה לעבור למקום אחר, מקבל את מלוא ערך הקרקע שעליו הוא גר ומשלם רק שלישי למינהל, הרי יש לאפשר גם לאנשים אלה למכור את הקרקע ל"סולל בונה" 30,000 ל"י לדונם ולשלם למינהל מקרקעי ישראל 10,000 ל"י. מדוע להם נותנים רק רבע על הערך ולא שני שלישים? מדוע ייגרע חלקם גם הם יושבים על אדמה לא להם. אי-אפשר להגוב כהנהג כאן איתה ואיפה.

אם הקרקע שייך למדינה, הרי גם כל עליה בערך הקרקע שייכת למדינה ולעם. נשמעה הטענה שהדירות של רשות הפיתוח אינן מכניסות לקופת המדינה אלא 0.7% מערךן. ובכן רוצים למכור, אך איפה? — ביפו, בחיפה התחתית, בבאר שבע? אלה הם מקומות שבעוד מספר שנים ייהסכו למרכזים, לרחובות ראשיים. יבנו שם מגרדי-שחקים. אותם התושבים הקונים עכשיו את הדירות, — נסו, למשל, למכור להם את הדירות בלי האדמה, ותראו שלא ירצו לקנות אותן. הם רוצים את האדמה רק מטעמי ספקולציה, כי זו תעלה פעם. אז איוו עיסקה עושים כאן?

שר האוצר אמר שרק בערים הגדולות הוא מוכר קרקע. אבל ההגיון שלו אומר שמחר יהיה זה בבאר-שבע, באילת, בערד, בבשור, באשקלון, ובכל מקום שמתיישבים שם יהיו דים. בכל מקום כזה ילכו באותה הדרך. ושר האוצר יישאר במכתש הגדול. אם יתיישבו יהודים במכתש הגדול, ימכור גם שם. אם כבר מוכרים, אינני יודע איפה הגבול. יש חוות חקלאיות, 130 אדמת דונם, מדוע לא למכור את אדמתן? מה הסיבה שדווקא אדמת הרות האלה תישאר ברשות המדינה? מכור גם אדמה זו. מדוע לא למכור אותה?

עשכיו נתבררנו שהממשלה מוכנה למכור את כל החבי רות הממשלתיות. מוכנים למכור את החשמל, מוכנים למכור את המחצבות, מוכנים למכור את אוצרות הטבע. מדוע לא למכור את "מקורות"? מדוע לא למכור את המים? מדוע לא למכור את התעשייה הצבאית? מדוע לא לחפש בכלל קבלנים

טרות בקרקע. הכלכלנים המתקדמים, אנשי המפלגות הסוציאליסטיות, התקינו תקנות כדי למנוע התפתחות כזאת, אבות הקרו הקיימת ידעו את כל הנימוקים הללו, ולכן הקימו את המכשיר הזה של הקרו הקיימת דווקא נגד כל הנימוקים הללו, וכבר לפני שבעים שנה התווכחו עם השר אשכול. והנה שר פועלי מגן על הספסרות ורואה אותה כבלתי-נמנעת. יכול להיות שהקרו הקיימת גנתה פה ושם. האם צריך לקרש את השגיאות, או האם צריך ללמוד מהן ולתקן אותן?

שר האוצר הופיע כבעל קרקעות גדול, כבעל נכסים, אשר רוצה להפיק מאכסיומו של רווח מעליית מחירי הקרקע. והוא, אם מעודדים את הספסרות — מחירי הקרקע עולים, והוא רוצה להרוויח את המאכסיומו, וכל השאר אינו מענין אותו. אני טוען ש"הדיבוק" של חיפוש רווחים מקרקע לטווח קצר שיבש את ראייתו ואפילו את הגיונו של שר האוצר.

שר האוצר השמיע נימוק כי צריך לעודד יהודים שישקיעו את הדולרים שלהם בקרקעות בישראל. אנו שומעים השכם והערב על המלחמה נגד המרת דולרים ללירות. אומרים: אל תמירו דולרים, כי זה יגרם לאינפלציה. והנה לפתע פתאים מעודדים זאת. הרי את הקרקע אין קונים בדולרים אלא בלירות. אדם הבא מאמריקה ורוצה לרכוש מגרש ברחוב כ"היהודה במיליון לירות, ממיר קודם כל את הדולרים בל"י רות ומזרים כסף נוסף לשוק. כל זאת כדי שהקרקע תהיה שייכת לא ליהודי ישראלי אלא אמריקאי. אני מבין אם מישהו בא ורוצה לפתח, למשל, תעשייה פטרוכימית, והוא מביא דולרים למטרה הזאת וממיר אותם. גם במקרה זה הדולרים, שהוא ממיר אותם, מוזרמים למחזור וגורמים לאינפלציה, אבל אנו מוכנים לקחת על עצמנו את הסיכון הזה, כי בכך אנו עונרים להקים תעשייה חדשה, אבל מה קונה כאן? מוזרמים למחזור סכומים גדולים, וכל זאת כדי שהמגזר שים יעברו מיד ליד.

הנימוק השני של שר האוצר היה, כי השקעה במגרשים היא בבחינת ספיגת כספים. איוו ספיגה יש כאן? אלה שונוים את המגרש משלמים בעבורו למוכרים. המוכרים מקבלים את הכסף, והכסף שוב חוזר לשוק ומגביר את הלחץ האינפלציוני ויוני בצדה של עליית מחירי הקרקע. האם הלחץ שנגרם בשל מכירה וקניה של מקררים אסור, ולחץ שנגרם עליידי מכירת קרקעות מותר? יש פחות סכנה בעליית מחירי המקררים. שום אינפלציה לא תעלה את מחירי המקררים כדרך שספקרי לצייה תעלה את מחירי הקרקע. אם יש לאדם מקרר — נחא; אם אין לו מקרר — הוא יכול לדחות את הקניה. אבל איש איננו יכול לוותר על הקרקע, הוא מוכרח לגור באיוו מקום. השיכון דרוש לו. והספסרות המעלה את מחירי הקרקע מכבידה על המשק, כי כאן מדובר בסכומים גדולים של מאות מיליונים של הרטה הקרקעית. לחץ זה גרוע פי כמה מאות לחץ על מצרכים שונים שאפשר לקנותם, ואפשר גם בלעדיי הם. האם אין מבינים זאת? האם לכך ייקרא ספיגה?

שר האוצר טוען טענה אחרת, מגוחכת במקצת, שהמ"ש שלה היא ממש מסכנה ויש לה רק 10% של האומות בסביבות הערים. לעומת זאת יש לה אומות במקומות אחרים. והנה באותו נאום מספר לנו שר האוצר, שיותר ממיליון תושבים, היינו מתחזים האוכלוסיה. גרים במבנים שהוקמו על קרקע הלאום. אם מחצית האוכלוסיה גרה על קרקע הלאום, הרי שיש לנו מכשיר עצום להתוויית המדיניות הקרקעית. ואין זה דבר של מה בכך. האם הממשלה צריכה להחליש את השפעתה על המדיניות הקרקעית עליידי מכירת המגרשים למתיישבים? שר האוצר טוען שמשרד השיכון איננו מספסר בקרקע. נכון הדבר.

ידע בהצלחה רבה לבלום עליית מחיר הדולר וירידת הלידה במה שקוראים שוק חופשי על ידי אינטרוונציה. היו מוכרים דולרים באותו שוק במחיר מוול קצת, לא הרבה, אבל תמיד זול יותר מאשר מחיר השוק. זהו אמצעי ברוך בלימת עליית המחירים. אילו היו האוצר, מינהל המקרקעין או הממ"ש שלה מנהלים מדיניות קרקעות המכוונת להורדת המחירים, לשבירת הספקולציה, כי אז היו מחירי המגרשים הרבה יותר נמיכים. מבחינת היוצאת הבנוי, מחיר הדירות, עליה של המעמד הבינוני היה בכך הבדל עצום. אבל הדרך של הממש"ש לה היא אחרת. איני אומר שאינה לגיטימית, מבחינה פסקלית נותר להשיג מחירים גבוהים ככל האפשר, לרכוש על הגל הגבוה ביותר. מבחינת המצב של ספקולציה כללית, זהו עידוד לספקולציה. איני אומר שאי אפשר להגן על שיטה זו. אפשר. הבעיה היא למה מתכוונים, האם לירידת המחירים? להולדת הבניה או להכנסה פסקלית גדולה יותר? ככל שאני מכיר את אנשי האוצר שלנו, אני יכול להבין מדוע החליטו כאשר החליטו. ההסתייגות שלנו באה איפוא כביקורת על החלטה זו.

הדבר השני — הבנינים שנקנו בשביל מינהל מקרקעי ישראל. לפני שבוע דיבר על כך יו"ר חברת הכנסת שיכמן, ולכן לא אדבר על כך היום. אני רק מוכיר שקיימת בעיה כזו.

הדבר השלישי — אנו מציעים שלא לרשום שום דבר להדרי ישראל". לא רק ב"הדרי ישראל" יש הפסדים. יש עוד מפעלים שיש בהם הפסדים. מומן לומן אנו מקבלים דו"ח המבקר שמצביע על חברה אחת שבה הפסידו מיליון וחצי מיליון לירות, ועל חברה שניה שבה הפסידו מיליון לירות. אני חושב שהפסדנו במפעלי ים המלח, בתקופה הקודמת, יותר מ-30 מיליון לירות. שמענו צירוף למחיר שנקבע למפעל הדשנים, כאשר נעשה הסכם עם קבוצת רוטברג, והממשלה מכרה חלקה במחיר נומינלי בלירות. הממשלה היתה מוכנה ב-1959/60 לקבל בחזרה את הלירות שהשקיעה בשנים 1947—1952. חברי של בנטוב אמרו: אתם מפסידים, אתם מוכרים את המפעל במחיר זול מדי. וזו אשכול אמר: אנו מוכנים לקבל מחיר לפי שוויו של המפעל מבחינה משקית. ברור שהיה זה הפסד. לכן אינני טוען שהמקרה של "הדרי ישראל" הוא מקרה יוצא מן הכלל. כל משק הממשלה הוא מבחינת "זודה עשירה". אם העסקים אינם הולכים, אפשר לקבל השקעה נוספת מתקציב המדינה. מפעלים גדולים מפסדים דיניים יחסובנות בלי רווחים או בהפסדים במשך עשר שנים, והמנהלים שלהם הם אנשים טובים בדרך כלל. הם מתגעגעים לזמן שתיגמר במפעליהם תקופת ה"ציונות" ותחילת תקופת הרווחים. בחל זאת אנו מציעים למחוק הפסד זה. המדינה, ובעיקר משלם המסים, אינם יכולים להיות אחראים לתוצאות של אקספרימנטים כאלה.

אני מצטער מאד שדיון זה השנה מתגלגל בארבעה סיבויים. פעם קיבלנו תקציב לארבעה חודשים, ואז ערכנו דיון כללי. בסיבוב השני קיבלנו תקציב לחודשיים. בסיבוב השלישי קיבלנו תקציב לחודש אחד, ועכשיו אנו מקבלים תקציב לארבעת החודשים האחרונים. אם אחפש את הסיבה לתופעה זו — שהלואי ולא תחזור — לא אוכל למצוא אותה בשום דבר אחר אלא באותה חותרת דעת אומללה, שעוד תהיה לנו הזדמנות לדון בה.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. אני שותף להבעת הצער של חברת הכנסת בדר, על כך שקיימנו השנה את הדיון על תקציב מינהל מקרקעי ישראל בארבעה מחזוריים: שניים מהם במלאת הכנסת ושניים כוועדת הכספים. אנו צריכים

לחינוך, קבלנים לבריאות וכו' כל דבר אפשר למכור. הכל כאן עומד למכירה.

אינני יודע היכן נולד הדבר הזה. ומי אני שומע זאת?— מאשכול. אני מוכרח כבר לשאול אותו: מתי יתחיל למכור את דגניה? ועוד אני רוצה לשאול: בשם מי מדברים האנשים האלה? האם בשם קווי היסוד של הממשלה? לא ראיתי זאת לא בקווי היסוד ולא במצעי הבחירות שלהם, מצעי בחירות שעל יסודם נתנו בהם אמון בוחריהם. איפה כל זה? אני בכלל חושב שאין שום מנדט לקו הזה, ואין זה דבר פשוט כל כך.

כאשר אני שומע דברים כאלה, את הדיבוק הזה שנכנס לאנשים שבמשך שנים רבות, למרות חילוקי הדעות ביניהם, הבטתי עליהם אחרת, יש לי אותה ההרגשה שהיתה, אני מניח, לחברים הדתיים בבית הזה אילו עמד על הבמה הזאת יהודי אדוק עם זקן ופיאות והיה מטיף בהתלהבות למסחר בבשר חזיר מתוך נימוק שזה מכניס כסף.

אני אומר שהמרירות הזאת היא לא בגלל חילוקי הדעות, אלא מפני שנעשית כאן עבודה זרה באיצטלה של קדושה. אני רוצה להזהיר את האחראים: חזרו בכס. אני מקווה שתברכים כאן יחזירו אתכם מן הדרך הזאת. כי המכירה הכללית הזאת תביא אותנו אל עברי פי פחת, כי זה לא רק שבר מבחינה כלכלית, אלא שבר רוחני של כל האמונות שהעם הזה התחנך עליהן.

היו"ר ק. לון:

רשות הדיבור ליושב ראש ועדת הכספים.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

אני מבקש, אם אפשר, שחברי הכנסת בדר ימקח תחילה את שאר הסתייגותיו, ואחר כך אשיב.

היו"ר ק. לון:

אם חברת הכנסת בדר מסכים לך, בבקשה. רשות הדיבור לחברי הכנסת בדר.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת. ירשה לי כבודו לעמוד בקיצור נמרץ על שלוש הסתייגויות בלבד, בזה אחר זה.

בשלושה סעיפים הקשורים במכירת קרקעות: תעשייה, דירות, מגרשים, הצענו תוספת של לירה אחת, ולא מפני שחושבים אנו שאפשר להשיג לירה אחת יותר. אנחנו חושבים שבמחירים שרשות הפיתוח ומינהל המקרקעין גובים, וגם מקבלים, אפשר בודאי למכור מגרשים בכמות עוד יותר גדולה ולקבל סכומים הרבה יותר גבוהים, בסך הכל 10—15 מיליון לירות. יש קוגניטקטורה. ומבחינה זו חושבים אנו שצריך למכור. צריך למכור ככל האפשר יותר מגרשים כדי שיהיו בידיים פרטיות, ואז יהיה משק המדינה בריא יותר. כך אנו חושבים.

כשם שכל אחד מחברי הכנסת חושב כיום שמוטב שעולה חדש ישב בדירה שהיא שלו מאשר בדירה שכורה, כך אנו סוברים שתהיה יתר סולידיות יותר אחריות במשק ופיתוח בריא יותר אם מגרשים יהיו בידיים פרטיות, והוא הדין לבנינים ולדירות, ובניניהם הדירות כיפה, שיש לראותן כגרעון ודאי אפילו למהל המוכשר ביותר. גם דירות בשי כוני עולים צריך למכור. צריך למכור הכל.

מדוע, אם כן, איננו דורשים למכור בסכום נוסף של 15 מיליון לירות? כי לדעתנו, מדיניות המחירים של הממשלה אינה נכונה. היו ימים — עכשיו אפשר אגלות — שהאוצר

חבריהכנסת בנטוב עסק לא בניתוח התקציב ובהנמקת ההסתייגויות שלו, אלא רצה להשיב לשר האוצר, לגאום הת" שובה שלו בקריאה ראשונה על תקציב מינהל מקרקעי יש-ראל. לפי דעתי, דברי חבריהכנסת בנטוב אינם ממצים את תוכן נאומו של שר האוצר. הוא עשה עוול לשר האוצר באופן הצגת הדברים. שר האוצר אמר שהמדובר לא על 93% של הקרקע אלא על 7%, שלמדינה יש בהם חלק לא גדול. חלק-הארי של הקרקעות שהם כבעלותה של המדינה באזורים העירוניים — עובר עליהם תהליך של התפתחות דינאמית ומזרות מאד; יש ריכוז גדול — לא פרופורציוני נאלי — של השתכנות באזור החוף בעיקר. נוצרו מגבלות במישור המדיניות הכלכלית, המונעות ביצוע מדיניות רצויה, אף לשר האוצר. שר האוצר לא הציג את עצמו כאן על הכמה כמגן על הספרות, כמו שטען חבריהכנסת בנטוב.

מרדכי בנטוב (מפ"ם):

הוא לא דיבר על שום מדיניות הרצויה לו. הוא רק הגן על מה שיש.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

היה זה ניתוח ריאליסטי של כל הגורמים המונעים ב" צוע מדיניות קרקעית תקינה ורצויה לשר האוצר באותה מידה שהיא רצויה לחבריהכנסת בנטוב.

אסתר וילנסקה (מקי"י):

מי כפוף למי?

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

זה היה תוכן נאומו.

חבריהכנסת וילנסקה, בעוד מספר רגעים אסיים את דברי ואין לי כל אפשרות להאריך בהם. אילו עמד לרשותי זמן רב יותר, הייתי יכול להרחיב את הדיבור בנושא זה. אבל זה אינו הוויכוח האחרון על המדיניות הקרקעית, ותהיה אפשרות לשוב לנושא.

ראיתי חובה לעצמי להעיר שחבריהכנסת בנטוב הציג בדרך של קאריקטורה את נאומו של שר האוצר בכנסת.

(קריאה: אפשר לעבור להצבעות.)

נעבור להצבעות לאחר שהמשיב בשם הוועדה יסיים דבריו, ולא צריך להאריך בו. כדי להרגיע את בעל קריאת הביניים, אני מודיע שסיימתי דברי ואני מבקש להצביע.

היו"ר ק. לוז:

אני מעמיץ להצבעה את הסתייגותו של חבריהכנסת בדר לסעיף 1160, אף כי היא לא בוטאה בסכום כסף. זאת הפעם הראשונה שאנו מצביעים על סעיף מסעיפי התקציב בלי לבטא לא את הצעת הוועדה ולא את ההסתייגות בכסף. נצביע גם על ההסתייגויות של חבריהכנסת גולן ובנטוב.

הצבעה

התיקון של חבריהכנסת י. בדר לסעיף 1160

לא נתקבל.

התיקון של חבריהכנסת י. גולן לסעיף 1160.102

לא נתקבל.

התיקון של חבריהכנסת י. גולן לסעיף 1160.050

לא נתקבל.

התיקון של חבריהכנסת מ. בנטוב לסעיף 1160.101

לא נתקבל.

סעיף 1160 — מינהל מקרקעי ישראל — בנוסח

הוועדה נתקבל.

להתקין לעצמנו סדרי עבודה כאלה שתופעה זו לא תישנה עוד.

הוויכוח התרכז סביב שתי נקודות מרכזיות: אופן עריכת תקציב מינהל מקרקעי ישראל, והמדיניות הקרקעית. חבריהכנסת בדר ריכזו עיקר ביקורתם לאופן עריכת התקציב. שאר חברי הכנסת ריכזו דבריהם בעיקר במישור המדיניות הקרקעית.

אשר לאופן עריכת התקציב, אני יכול רק לומר שהייתי מעדיף שחבריהכנסת בדר יצטט בדיוק מסמך אנונימי ולא ימסור באופן חופשי את תכנון.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אני מציע להניח אותו על שולחן הכנסת.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

אינני מאשים את חבריהכנסת בדר שבכוונה תחילה ש" בש את תוכן המסמך, אך הוא לא עמד במבחן הדיוק, ולא מתוך רצון רע. לכן הייתי מעדיף אילו יצטט את המסמך, אם כי הנוהל הפרלמנטרי לא איפשר לו לעשות זאת. אילו הייתי במצב שהנוהל הפרלמנטרי אינו מאפשר לי לצטט, ולא הייתי בטוח לחלוטין — ואף הוא לא יכול היה להיות בטוח שאני מוסר בדיוק את תוכן המסמך, הייתי מוותר על השימוש במסמך מעל במת הכנסת, הייתי חושב שחובת ההגינות מחייבת אותי לנהוג בזדירות. בבוא המועד, כאשר נוכל לדבר על ענין זה ביתר הרחבה, אני מתחייב להוכיח שהצדק עמי ולא עם חבריהכנסת בדר. עם אנונים אין מתווכחים. התוצאה היא שאתה, חבריהכנסת בדר, הצגת את חבריך לעבודה כשופטים ובורים, משום שהברך לעבודה הוועדת הכספים קבעו לעצמם דעה בלי לבנות השקפתם על מסמך אנונימי. עמדה לפני הם בעיקר בעיה אחת — האם אופן עריכת התקציב, כפי שנערך כדוגמת 1961/62, נוגד את החוק או לא. הוועדה הייתה זקוקה בענין זה ליעוץ משפטי, והאיל ונתערורר חילוקי-דעות. לאחר שנוכחנו לדעת שאין מבנה התקציב נוגד את החוק, הביאה הוועדה את התקציב לקריאה שניה ושלישית. אינני נוגע ברגע זה בכעיה המהותית אם צריך לכלול את התקציב האופרטיבי לעתיד לבוא או לא. אולי היינו עושים זאת עוד השנה, אילו הייתה שהות לתאם מבנה זה לאמנה שנכרתה בין הקרן הקיימת ובין הממשלה. חברי הוועדה היו סבורים שבלי בירור עם הקרן הקיימת לא יתה זה הוגן לעשות את המעשה, אם כי באופן פורמלי אין האמנה מהווה חלק מן החוק. אולם כל חברי הכנסת יודעים שמסמך זה הוא מאבני הפינה של ההסכם בין הממשלה לבין הקרן הקיימת, ואי אפשר לשנות הסכם באופן חזרתי. לכן מטעמי הגינות, חברי הוועדה...

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אזוני, אתה מדבר יותר מדי על הגינות, זה אינו הוגן.

ישראל גורי (יו"ר ועדת הכספים):

אני מבין שהדברים קצת מרגיזים אותך, אבל אין זה גורע מאומה מנכונותם.

העדפנו להמתין. בין חברי הוועדה אשר הסכימו לעריכת התקציב כפי שנערך, יש חלק ניכר הסבור, כמו חבריהכנסת בדר, שצריך לכלול את התקציב האופרטיבי במסגרת התקציב, ולא להסתפק בתקציב האומיניסטרטיבי בלבד. יתר על כן, האיש העומד בראש מינהל מקרקעי ישראל הביע השקפתו האישית לצד חיוב בוועדה, שאלה זו כבר החלו לדון בה במועצת מינהל מקרקעי ישראל, אך הדיון טרם נסתיים. לכן, לא היה זה נכון מצדנו להקדים את המאוחר למוקדם.

ישיבה קפ"ה, ל' חשון תשכ"ג (27 נובמבר 1962) — חוק התקציב לשנת 1962/63 (תיקון) (לוח, ישעיהו־שרעבי, בנטוב, בדר) —

הי"ר ק. לוח :

אחרי סעיף 1160 יש הצעה לחבר־הכנסת בדר להוסיף סעיפים 1161, 1162, 1163, המכונים בכותרת „ההכנסה האר־פרטיבית“, וסעיף 1164 — העברות לבעלי המקרקעין. נצביע.

ה צ ב ע ה

הצעת חבר־הכנסת י. בדר להוסיף, אחרי סעיף 1160, סעיפים 1161—1164 לא נתקבלה.

הי"ר ק. לוח :

אנחנו עוברים לתוספת השניה — חלק ראשון. לסעיף 98 — הכנסות רשות הפיתוח — יש ארבע הסתייגויות לחבר־הכנסת בדר.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר־הכנסת י. בדר לסעיף 98.12 לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת י. בדר לסעיף 98.13 לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת י. בדר לסעיף 98.14 לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת י. בדר לסעיף 33—98.31 לא נתקבל.

הי"ר ק. לוח :

קעת נצביע על שלוש הסתייגויותיו של חבר־הכנסת גולן לסעיף 98.

ישראל ישעיהו־שרעבי (מפא"י) :
כולן יחד.

הי"ר ק. לוח :

רק אם חבר־הכנסת גולן יציע לי.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית) :
אני מסכים.

ה צ ב ע ה

התיקונים של חבר־הכנסת י. גולן לסעיפים 98.10, 98.14, 98.16 לא נתקבלו.

הי"ר ק. לוח :

לחבר־הכנסת בנטוב שלוש הסתייגויות לסעיף זה. האם חבר־הכנסת בנטוב מסכים שנצביע על כולן יחד ?

מרדכי בנטוב (מפ"ם) :
כן.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר־הכנסת מ. בנטוב לסעיף 98.31 והצעותיו למחוק את הסעיפים 98.14 ו־98.16 לא נתקבלו.

הי"ר ק. לוח :

אני מעמיד להצבעה את סעיף 98 — הכנסות רשות הפיתוח — כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 98 — הכנסות רשות הפיתוח — בנוסח הוועדה נתקבל.

הי"ר ק. לוח :

אנו עוברים לתוספת השניה — חלק שני. לסעיף 98 — הוצאות רשות הפיתוח — ארבע הסתייגויות לחבר־הכנסת בדר. האם אפשר להצביע על כולן יחד ?

יוחנן בדר (תנועת החירות) :
כן.

ה צ ב ע ה

הצעות חבר־הכנסת י. בדר למחוק את הסעיפים 9801.116, 9801.140, 9802, ותיקונו לסעיף 9801.170 לא נתקבלו.

הי"ר ק. לוח :

אני מעמיד להצבעה את שלוש ההסתייגויות של חבר־הכנסת גולן לסעיף 9801.

ה צ ב ע ה

התיקונים של חבר־הכנסת י. גולן לסעיפים 9801.101, 9801.102, והצעתו למחוק את סעיף 9801.116 לא נתקבלו.

הי"ר ק. לוח :

נצביע על שלוש ההסתייגויות של חבר־הכנסת בנטוב לסעיף 9801.

ה צ ב ע ה

התיקונים של חבר־הכנסת מ. בנטוב לסעיפים 9801.105, 9801.106, 9801.116 לא נתקבלו.

הי"ר ק. לוח :

אני מעמיד להצבעה את סעיף 98 — הוצאות רשות הפיתוח — כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 98 — הוצאות רשות הפיתוח — בנוסח הוועדה נתקבל.

הי"ר ק. לוח :

אנחנו עוברים להצבעה על חוק התקציב לשנת 1962/63 (תיקון), תשכ"ג—1962. לחוק אין הסתייגויות. אני מעמיד תחילה להצבעה, בקריאה שניה, את הסעיפים 1—5 ועד בכלל.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 — 5, בנוסח הוועדה, נתקבלו.

הי"ר ק. לוח :

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק התקציב לשנת 1962/63 (תיקון), תשכ"ג—1962.

ה צ ב ע ה

חוק התקציב לשנת 1962/63 (תיקון), תשכ"ג—1962, נתקבל.

הי"ר ק. לוח :

הישיבה הבאה מחר בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.